

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ ΜΟΥΣΙΚΟΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΜΕΤΑ ΤΕΜΑΧΙΩΝ ΦΩΝΗΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΙΚΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΕΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΙΚΗ ΠΑΡΑΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ

ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΞΕΝΩΝ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΩΝ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ Γ. Δ. ΠΑΧΤΙΚΟΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΩΣ

Ἀποσπάσματα ἐκ τοῦ συγγράμματος

« Etudes sur la musique ecclésiastique grecque » (Paris 1887)
τοῦ ἀειμνήστου γάλλου μουσικολόγου L. A. Bourgault-Ducoudray.

Τὸ ζήτημα τῆς καλῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἠμῶν ᾠμάτων πάντοτε ζωηρῶς καὶ συμπικρῶς προσελκύει τὴν προσοχὴν τῶν ἐνδιαφερομένων περὶ τῆς μελλούσης τύχης τῆς ἱερᾶς ἠμῶν τέχνης. Ἐχομεν τὴν μελωδικωτέραν καὶ ἐκφραστικωτέραν ἐθνικὴν ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν τῆς ὑψηλίου, τὴν ἐκ σοφῆς προγονικῆς κληρονομίας εἰς ἡμᾶς περιελθοῦσαν. Ἐχομεν τὴν πλουσιωτέραν εἰς ἤχους καὶ εἰς ρυθμὸς ποικιλίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἠμῶν ᾠμάτων. Ἀλλὰ τὸ μεγαλοπρεπὲς μουσικὸν κάλλος καὶ ἡ ὑψηλὴ θρησκευτικὴ αὐτῆς ἐκφρασις σχεδὸν ἐκμηθενίζεταί ἐκ τῆς κακῆς καὶ ἀτέχνου ἐκτελέσεως. Ἐνεκεν δὲ τούτου καὶ οἱ ἀδαεῖς τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἠμῶν μουσικῆς κατηγοροῦσιν αὐτὴν ὡς ρινόφωνον, μονότονον, ἀσιατικὴν, βάρβαρον καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ἄλλ' ὅς ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἱερὰ ἠμῶν τέχνη οὔτε ρινόφωνος εἶνε, οὔτε μονότονος, ἀλλ' οὔτε καὶ βάρβαρος, μόνον δὲ ὑπὸ κακοτέχνων ἐκτελεσθῆναι παρουσιάζεται ὡς τοιαύτη, πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν πιστῶν ἐμφαινομένη ὑπὸ τὴν πλέον ἄτεχνον καὶ πενιχρὰν αὐτῆς μορφήν. Ἡ « Ἐκκλησιαστικὴ Μουσικὴ Σχολή » τοῦ Φαναρίου ἠδύνατο βεβαίως νὰ μορφώσῃ μίαν νέαν εὐπαιδευτῶν ἱεροψαλτῶν γενεάν, ἀλλ' ἐν αὐτῇ ὑπείσθυσαν δυστυχῶς οὐχὶ οἱ εὐμαθέστεροι καὶ καταλληλότεροι, ἀλλ' οἱ ἐπιτηδεύοντες. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ γραμμικὴ παρασημαντικὴ, ἐν ἣ περιλαμβάνεται ἡ σύγχρονος μουσικὴ ἐπιστήμη καὶ παραγωγή, ἡ ὅποια ἠδύνατο νὰ διαοίξῃ νέας γνώσεις καὶ νέους μουσικοὺς ὀρίζοντας, καὶ αὐτὴ, λέγομεν, ἡ διεθνὴς γραφή, εἶνε ἀποκεκλεισμένη τῶν θυρῶν τῆς Μουσικῆς Σχολῆς. Οὕτω λοιπὸν ἐχόντων τῶν πραγμάτων τὸ ἄτοπον ἐξακολουθεῖ γινόμενον. Ἀλλὰ κατὰ τί πταίει ἡ ἀτυχὴς τῶν Πατέρων ἠμῶν τέχνη, ἂν ὑπὸ κακοτέχνων ἐκτελεσθῆναι παρουσιάζεται ὑπὸ τὴν πλέον πενιχρὰν αὐτῆς ὄψιν; Μονότονους, ἀτέχνους, καὶ βαρβάρους ὅ' ἀπεκκοῦμεν καὶ τὰς ραψῳδίας τοῦ Ὀμήρου ἢ τὰς τραγῳδίας, φέρ' εἰπεῖν, τοῦ Αἰσχύλου καὶ Σοφοκλέους,

ἂν αὐταὶ ὑπὸ ἀμαθῶν ἐρμηνευθῶν ἀτελῶς παρουσιάζοντο πρὸς ἡμᾶς; Οὐχὶ βεβαίως, μυριάκις οὐχί. Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἐξαιρέσεις ὑπάρχουσι καὶ παρ' ἡμῶν, ἀλλ' αὐταὶ δυστυχῶς εἶνε σπανιώταται. Ὅθεν ἀνάγκη ἐπείγουσα, ὅπως ἡ ἐν τέχνῳ καὶ εὐπρεπῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἠμῶν ᾠμάτων ἐκτέλεσις γενικευθῇ καὶ παρ' ἡμῶν, τιθεμένων τῶν πρὸς τοῦτο ὑγιῶν τεχνικῶν βάσεων. Ἡ κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ γαλλικοῦ δημοσιευμένη κατωτέρω πραγματεία τοῦ ἀειμνήστου L. A. Bourgault-Ducoudray, ὄντως σοφοῦ γάλλου καθηγητοῦ, ἀποτελεῖ πολὺτιμον συμβολὴν πρὸς τὸ μέγα τῆς ἀνορθώσεως τῆς ἱερᾶς ἠμῶν τέχνης ἔργον. « Τὰ πάντα δοκιμάσετε καὶ τὸ καλὸν κατέχετε » λέγει ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος. Τὸ ἡμέτερον περιοδικόν, τοῦ ὁποίου ἕνα τῶν ἀκλονήτων στύλων ἀποτελεῖ καὶ ἡ πατριὸς ἱερὰ τέχνη, εὐχαρίστως δημοσιεύει τὴν πραγματείαν ταύτην, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι γενναίας συμβολῆς εἰς τὸ μέγα καὶ θεάρεστον τῆς ἀνορθώσεως ἔργον.

*

Ὁδ. Εἴπομεν ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τῆς παρούσης μελέτης εἰς ὁποῖαν πλήρους παρακμῆς κατάστασιν περιέστη ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ ὑπὸ τὴν θεωρητικὴν καὶ τὴν πρακτικὴν ἔποψιν. Ἐν τούτοις φρονοῦμεν ὅτι δὲν θὰ ἦτο φρόνιμον νὰ καταστραφῇ ἡ μουσικὴ αὕτη.

Διότι ἀποτελεῖ ἐθνικὴν κληρονομίαν καὶ ἀντιπροσωπεύει θρησκευτικὴν ἄμψα καὶ πολιτικὴν παράδοσιν.

Διότι εἶνε ἀδύνατον ν' ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς ρωσικῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τέχνης ἀκριβοῦς μὲν, ἀλλ' ἐστερημένης ἰδίου χαρακτήρος.

Διότι ἡ θρησκευτικὴ μουσικὴ, μετερροῦθιμισμένη καὶ βεβελιωμένη, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀφετηρία πρὸς δημιουργίαν μουσικῆς γλώσσης πρωτοτύπου καὶ ἀληθῶς ἰδιαζούσης εἰς τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐν πρώτοις δεόν νὰ μεταρρυθμισθῇ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα ἐν τῇ ἐκτελέσει αὐτοῦ. Ἐφ' ὅσον ἀκούονται ψάλλται ρινόφωνα, διὰ φωνῆς τρομώδους καὶ βληχα-

ζούσης ψάλλοντες, και χορός παιδων ωρυσόμενων και ύλακτούντων, δέν είνε άπορον άν οι παριστάμενοι έμφορώνται υπό δυσαρρεσκείας και άπογοητεύσεως, άν μή ωσιν έλως άγευστοι μορφώσεως και μουσικού αίσθήματος. Έπληξε μακκρία τις εποχή, καθ' ήν το ώραιο τής μουσικής ιδεώδες συνέκειτο διά τους ανατολίτας είς το γινώσκειν νά ψάλλωσιν έρρίνωσ. Σύμερον ή τής ευρωπαϊκής κλαισθησίας επικράτησις άποκρούει τόν άλλόκοτον τρόπον τοψ ψάλλειν ως τι τερατώδες και άπαιτεί έντόνωσ φυσικήν τινα φανητικήν έκφρασιν.¹ Η κατάχρησις τών πρός χαριεντισμόν φθόγγων, ή μεταμορφούσα τάς έκφραστικωτάτας τών μελωδιών, ήτο δυνατόν νά έξαφανισθή εύκόλωσ τó σημερινόν ύφος θά ήδύνατο έπωφελώς ν' αντικατασταθ ή δι' έκτελέσεως άπλουστέρας, ευρυτέρας και τών πολλών άπηλλαγμένης επανθημάτων.¹ Έν τέλει δέ και κυρίως άπαιτείται όρθή έκτέλεσις. Δυστυχώς ή χρήσις τών διαστημάτων, τών τριτημορίων και τεταρτημορίων τοψ τόνου προστίθισιν άνυπέριθητον δυσκολίαν είς τήν διερμήνευσιν μουσικής. έν ή ούδενός γίνεται όργάνου χρήσις.

Έννοείται δ' ότι, έφ' όσον ύπάρχουσι διερμηνεύς αύτης, ών αί φωναί είσιν άκαλλιέργητοι και παρ' οίς ή τριβή και ή πείρα άναπληροϋσι τήν άληθή τής μουσικής γραφής και θεωρίας γνώσιν, ούδεις δικαιούται ν' άναμένη βελτίωσιν έν τή ψάλλειν, οίαδήποτε άλλωσ τε εάν ήθελεν επενεχθ ή έν αύτ ή τή μουσική μεταορόθμοις.

66. Φρονούσι τινες ότι ή έν τή έκκλησιαστική μουσική μεταρρύθμισις δέον νά τελεσθ ή διά τής άνακαλύψεως τών άληθών άρχών, αίτινες έρρύθμιζον τó βυζαντινόν άσμα κατά τήν γένεσιν αύτου. Η άληθής γνώσις τοψ παρελθόντος άποδάνει πάντοτε διδακτική και ώφέλιμος άναμφιδόλωσ, και μάλιστα προκειμένου περι μεταρρυθμίσεως μουσικής θεωρίας ούτω παλαιάσ. Αλλά θά έδουκαλίζετο υπό ματαίας έλπίδος ό αξιών νά λύση τó έκκρεμές ζήτημα διά στοιχείου καθαρώς άρχαιολογικού. Η άρχαιολογία και θαυματουργός άν άποδ ή άδυνατεί νά δώση αύτ ή και μόνη είς τόν Έλληνισμόν ό,τι αύτ ή νυν άναγκαίοι. Ο Έλληνισμός χρήζει μουσικής ζωσις και ούχι μουμίας. Δυ-

νατόν νά εύρεθ ή ή κλεις επιστήμησ, ής άπωλέσθ ή γνώσις, άλλ' ή άνάστασις τέχνης θανούσης είνε δύσκολος. Η Έλλάσ τó ρεύμα τοψ συγχρόνου ρίου άκολουθεύσα άπαιτεί ούχι άρχαιολογικήν τινα άναστάσιν, ή νέαν τοψ παρελθόντος εμφάνισιν (έν ή περιπτώσει τοϋτο ήθελεν άποδ ή δυνατόν), άλλά μουσικήν τινα σύμφωνον πρός τó αίσθημα αύτης, συμδιόάζουσαν τοϋσ πόθουσ αύτης. ως νεωτέρου έθνουσ, πρός ό,τι διατηρεί έτι ζών έν ταις έθνικαις παραδόσεσιν.

Καθ' ήμάσ, τά εξ ίσου νόμιμα συμφέροντα, τά σχηματίζοντα δύο αντίθετα έν τή δημοσίη γνώμη ρεύματα, ήδύναντο νά ίκανοποιηθώσι διά τής είς τήν έκκλ. μουσικήν είσαγωγής τής πολυφωνίας (τής τó κατ' έξοχήν νεώτερον στοιχείον παριστώσης), διατηρουμένων τών μουσικών τρόπων (οίτινες τó τής παραδόσεως έθνικόν στοιχείον αντιπροσωπεύουσι).

67. Δέν πρόκειται ένταύθα νά επαναληφθ ή ό,τι ήδη άτελεσφόρωσ επεχείρησαν ευρωπαίοι τινες μουσικοί. Έφαρμόσαντες ούτοι είς τάς έλληνικάσ μελωδίας άρμονίαν, άρμόζουσαν μόνον είς τόν μείζονα και τόν έλάσσονα τρόπον, κατέστρεψαν έν αύταις τόν ιδιαίζοντα έκφραστικόν χαρακτήρα τόν συμφυή είς ιδιότητασ, αίτινες ούδέν έχουσι τó αντίστοιχόν έν τή νεωτέρα μουσική. Αί πρόσοδι τής πολυφωνίας επιτρέπουσι σήμεραν τήν εφαρμογήν άρμονίας είς πάσασ τάς άρχαίασ κλίμακασ, ήτις ένισχύει τήν έκφρασιν αύτων χωρίς ν' άλλοιώση αύτάσ. Πρός τοϋτο άρκεί ίνα τά συνοδεύοντα μέρη συντεθώσι έν τή αύτ ή και ή άρχική μελωδία κλίμακι.

Απλοϋν παράδειγμα θά υιασφηνίσ η τήν παρατήρησιν ταύτην. Έν τή νεωτέρω έλάσσονι τó διάστημα τó χωρίζον τήν τονικήν άπό τοψ προηγούμενου φθόγγου είνε ένός ήμιτονίου· έν δέ τή άρχαίη έλάσσονι (υποδώριος τρόπος) τó διάστημα τοϋτο είνε ένός τόνου. Υποθέσωμεν ότι θέλει τις νά περιβάλλ η διά τής άρμονίας υποδωρικήν τινα μελωδίαν. Αν είσαγάγωμεν είς τά συνοδεύοντα μέρη τόν αισθητικόν (sensible) φθόγγον, όστις δέν ύφίσταται έν τή άρχική μελωδία, ό χαρακτήρ τής μελωδίας ταύτης διαστρέφεται, ή δέ έκφραστική έντύπωσις, ή σύμφωνος τή υποδωρική τρόπ η, καταστρέφεται. Αν τούναντίον σεβασθώμεν είς τά συνοδεύοντα μέλη τήν τοψ τρόπου σύστασιν έν τή άρχική μελωδία (ή δέ σύστασις αύτ η έξαρτάται εκ τής θέσεως, ήν κατέχουσι τά ήμιτόνια έν τή διά πασών κλίμακι και συνδέσωμεν έν ταύτ ή τρεις ή τέσσαρασ μελωδίας μιάσ άναλλοιώτου κλίμακος, τριπλασιάζετα και τετραπλασιάζετα ή δύνα-

1. Η ριν ρδία ούδέποτε ήτο χαρακτηριστικόν προσόν τής ελληνικής μουσικής. Σ. «Μ.»

2. Προς τιμήν τής ήμετέρας μουσικής παρατηρούμεν, ότι αί παλαιότεραι εκδόσεις τών έκκλησιαστικών ήμων άσματων, αί άμέσως υπό τών 3 Διδασκάλων πονηθείσαι, είσιν άπηλλαγμένοι τών τειούτων επανθημάτων και κακοτέχνων λαρυγγισμών. Σ. «Μ.»

μὲς τῆς τοῦ μουσικοῦ τρόπου ἐντυπώσεως, ἢν ἡ ἀρ-
χική μελωδία μεμονωμένη δὲν ἠδύνατο νὰ παραγάγῃ.

Τὸ Ἰσον τῶν Βυζαντινῶν, θεμελιώδης τῆς ἀρμονίας
τύπος ὑπὸ μᾶς φωνῆς, ἐν ᾧ ἑτέρα φωνὴ ἐκτελεῖ τὸ
ἄσμα, δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς στοιχειώδης τις ἀρμο-
νία. Ἀλλὰ τὸ ἀρμονικὸν τοῦτο ἐμβρυον διὰ τῆς πτω-
χείας καὶ τῆς μονοτονίας αὐτοῦ ἀπελπίζει τὰ ὄτα
τῶν νεωτέρων, οἵτινες ἀδυνατοῦσι νὰ ὑπομείνωσιν
ἐπὶ μακρὸν, χωρὶς νὰ καταληφθῶσιν ὑπὸ δυσαρεσκείας
καὶ πλῆξεως.

Ἡ πολυφωνία δύναται νὰ ᾗ φωνητικὴ ἢ ὄργα-
νική. Ἡ πρώτη ἔχει τὸ μειονέκτημα τοῦ νὰ ἐπιτυγ-
χάνηται πολὺ ὀλιγώτερον εὐκόλως ἢ ἡ δευτέρα. Ἴνα
ἔχῃ τις ᾠδῆκὸν χορὸν, ὀρθῶς ψάλλοντα ἄνευ συνο-
δείας, ἀναγκαῖον καθίσταται νὰ καλλιερῆσῃ τὰς
φωνὰς αὐτοῦ καὶ ν' ἀκούσῃ αὐτὰς ἐπὶ μακρὸν.
Τὸ εἶδος τοῦτο τῆς μουσικῆς δὲν ἐπιδέχεται μετριό-
τητας. Ὅταν δὲ ἐλλείψῃ γυναικείων φωνῶν γίνεταί
χρησις παιδικῶν φωνῶν πρὸς ἀπόκτησιν πλήρης φω-
νητικῆς ἐκτάσεως, ἐτι δυσχερεστέρα ἀποβαίνει ἡ ἐπι-
τυχία καλοῦ τινος ἀποτελέσματος. Ἀλλ' ἡ χειρα-
γωγία τῶν παιδικῶν φωνῶν εἶναι ἄχαρις καὶ ἀπαιτεῖ
εἰδικὸν τινα καταρτισμὸν.

(Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΤΑ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΡΑΜΑΤΑ

ΚΑΙ

Η ΜΕΛΟΠΟΙΑ ΤΩΝ ΧΟΡΙΚΩΝ

Διάλεξις γενομένη ἐν τῇ « Ἀρχαιολογικῇ Ἐταιρείᾳ »
Ἀθηνῶν τῇ 20ῇ Ὀκτωβρίου 1901

ΥΠΟ

Γ. Δ. ΠΑΧΤΙΚΟΥ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ 4' τεύχους).

Ε'

Μεταξὺ τῶν δημοτικῶν ἡμῶν μελωδιῶν ὑπάρ-
χουσι καὶ τινες λίαν ἀρχαῖαι, διὰ τῆς παραδόσεως
καὶ τῆς ἰσχυρᾶς τῶν γερόντων μνήμης διασωζόμε-
ναι. Ἐὰν δὲν ἀδυνατοῦμεν νὰ προσδιορίσωμεν
ἀκριβῶς τὸν χρόνον τῆς συνθέσεως αὐτῶν, δυνάμε-
θα ὅμως ν' ἀποδείξωμεν ὅτι αἱ πλεῖστοι τούτων
εἶνε μεμελοποιημέναι ἐπὶ τῇ βίᾳ τῶν ἀρχαίων ἐλ-
ληνικῶν κλιμάκων (διατονικῶν καὶ χρωματικῶν),
ὧν διαγράμματα ἀκριβῆ σώζονται εὐτυχῶς ἐν τοῖς
ἀποσπάσμασι τῶν ἀρχαίων μουσικῶν συγγραφέων.

Ἡ ταυτότης τῶν κλιμάκων δύναται ἀναντιρρήτως
νὰ ὀδηγήσῃ ἡμᾶς εἰς τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ
ἠθοῦς τῶν ἀρχαίων ἄσμάτων καὶ εἰς τὴν ἐπίλυ-
σιν καὶ διευκρίνισιν πολυπλόκων καὶ ἐν πολλοῖς
σκοτεινῶν τῆς ἀρχαίας μουσικῆς ζητημάτων. Ἀλλὰ
διὰ τοιαύτην τινα ἐργασίαν ἀπαιτεῖται συστηματι-
κὴ μελέτη καὶ ἰδιαίτερα ὄλως ἐπιστημονικὴ ἐργασία.

Κατὰ τὴν παρασήμανσιν τῶν μελωδιῶν τούτων
ἐπέστησα μεγάλως τὴν προσοχὴν μου καὶ εἰς τὴν
ἀκριβεστέραν, ὅσον ἔνεστι, ρυθμικὴν αὐτῶν διαίρε-
σιν, καθόσον τὸν ρυθμὸν θεωρῶ ὡς τὸ οὐσιωδέ-
στατον καὶ ἀπαραίτητον παντὸς μουσικοῦ ποιήμα-
τος στοιχεῖον. Ἀντιλοῦσι καθ' ἡμᾶς εἰς πίθον Δαναί-
δων ἐκεῖνοι ἐκ τῶν μουσικῶν, οἵτινες, συγγέοντες
τὸν μουσικὸν χρόνον μετὰ τοῦ ρυθμοῦ, ἀρ-
κοῦνται μόνον εἰς τὴν χρονικὴν τοῦ μέλους παρα-
σήμανσιν, ἀδιαφοροῦντες ὄλως περὶ τῆς ψυχῆς,
οὕτως εἰπεῖν, πάσης μελωδίας, περὶ τοῦ ρυθμοῦ.

Μετ' ἐκπλήξεως λοιπὸν παρετήρησα ὅτι ἐν τοῖς
δημοτικοῖς ἡμῶν ἄσμασι σώζονται εὐτυχῶς καὶ οὐκ
ὀλίγα λείψανα ἀρχαίων ρυθμῶν.

Αἱ κανονικώταται ἰδίως ποδικαὶ κινήσεις τῶν
ἐγχωρίων χορῶν εἶνε τόσον τεχνικαὶ καὶ τόσον πο-
λυποῦκιλοι, ὥστε χρῆζουσιν ἰδιαίτερας ὄλως μελέτης
παρ' εἰδικῶν ἀνδρῶν. Ἐπεχείρησα κατὰ τὸ μέτρον
τῶν δυνάμεόν μου νὰ ἐγκύψω καὶ εἰς τὴν ἐξέτασιν
αὐτῶν, ἀλλ' ἡ μεγάλη αὐτῶν δυσκολία μ' ἔκαμε
πρὸς τὸ παρὸν τοῦλάχιστον ν' ἀπόσχω, διότι παρε-
τήρησα ὅτι τὸ πρᾶγμα χρῆζει καὶ χρόνου μακροῦ
καὶ τύχης λαμπρᾶς καὶ χρημάτων οὐκ ὀλίγων. Διὰ
τὴν ἀντίληψιν π. χ. κενῶν τινῶν σημείων τῶν
ἄσμάτων μιᾶς χώρας ἀπαιτεῖται πολλάκις ἡ σπουδὴ
τῶν μελωδιῶν ἄλλης χώρας, καὶ ἡ ἀνάγκη δὲ αὕτη
ἀναπληροῦται οὐχὶ καὶ δι' ὀλίγων ὕλικῶν μέσων

Καὶ ὅμως τοιαύτη τις εὐρύτερα ἐργασία εἶνε
ἀπαραίτητος, διότι ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς ποιή-
σεως, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ὀρχήσεως, τῆς
ἀδελφικῆς ταύτης καὶ ἀχωρίστου ἀρμονικῆς τριάδος
τῆς ἀρχαίας τέχνης, θέλει παρᾶσχει τὴν ἀκριβῆ
τῆς γνησίας ἐλληνικῆς μουσικῆς γνῶσιν.

Ἐπεθύμουν πολὺ ὅπως ἐν ἰδιαίτερον τινὶ ὁμιλίᾳ
εὐρύτερον ὁμιλήσω περὶ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου
θέματος, τὸ ὁποῖον μεγάλως σχετίζεται καὶ μετὰ τὴν
ἐλληνοπρεπεστέραν μελοποιῖαν τῶν ἀρχαίων δρα-
μάτων. Ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν θὰ δυνηθῶ νὰ ἐκπλη-
ρώσω τὸν διακαῆ τοῦτον πόθον μου, διότι μετὰ τὴν
παράστασιν τῆς Ἰφιγενείας εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ
μεταβῶ ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἕνεκα τῶν
ἐκεῖ ἐργασιῶν μου.

Ἄν δ' ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ἰδιαίτερον
κέντρον διὰ τὸ ζήτημα τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς ἠδυ-

νάμεθα βεβαίως και ἡμεῖς, ἔστω και μακρόθεν, νά προσφέρωμεν τὴν μικρὰν ἡμῶν συμβολὴν διὰ τὸ μέγα τοῦτο ἔθνικὸν ζήτημα. Ἄλλὰ δυστυχῶς μετὰ λύπης μου παρατηρῶ, ὅτι ἐν ᾧ και τὰ ἐλαφρότατα και τὰ χυδαιότατα μουσικὰ τῆς Δύσεως ἔργα ἔχουσι τοὺς ζηλωτὰς και τοὺς θαυμαστάς των ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, τὰ γνήσια ὅμως μουσικὰ προϊόντα τοῦ Ἔθνους, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσιν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ἔθνικοῦ ἡμῶν βίου, οὐδεμιᾶς ἀξιῶνται προσοχῆς και τιμῆς.

Πρέπει τὰ πρωτότυπα ταῦτα και θελκτικώτατα τῆς λαϊκῆς μουσικῆς προϊόντα, τὰ ὁποῖα μετὰ τόσου ἀρρήκτου δεσμοῦ μετὰ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος συνδέουσιν ἡμᾶς, πρέπει, λέγω, ἐπιμελῶς και στοργικῶς νά συλλεγῶσι, διότι ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν κινδυνεύουσι και νά ἐκλείψωσιν, ἀντικαθιστάμενα διὰ νεωτέρων ὀθνεῖας μουσικῆς προϊόντων.

Εὐχῆς δ' ἔργον θὰ ἦτο ἂν και ἡ «πρὸς διδασκαλίαν τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἑταιρεία» υἰοθέτει τὸ ζήτημα τοῦτο, διότι σχετίζεται μεγάλως και μὲ τὴν μελοποιίαν τῶν ἀρχαίων χορικῶν. Αἱ γνήσιαι δημῶδεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μελωδίαί εἶνε τιμαλφῆ θρύμματα τοῦ μουσικοῦ Παρθενῶνος τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους και προτοῦ ἀπολεσθῶσι ταῦτα πρέπει μετὰ πολλῆς τῆς στοργῆς και ἀφοσιώσεως νά περισυλλεγῶσι και νά περιφρουρηθῶσιν, ὅπως περιφρουροῦνται και πάντα τὰ λοιπὰ ἀρχαιολογικὰ κειμήλια. Ἡ δημιουργία νεωτέρας ἑλληνικῆς μουσικῆς ἀνευ τῆς γνώσεως τῶν μουσικῶν τούτων τοῦ ἔθνους στοιχείων εἶνε παντελῶς ἀδύνατος. Ἀπατώνται δ' ἀπάτην δεινὴν οἱ νομίζοντες, ὅτι δύναται νά παράγωσι γνήσιον ἑλληνικὸν μουσουργημα χωρὶς τὴν ἔμπνευσιν αὐτῶν ν' ἀρυσθῶσιν ἐκ τῆς μουσικῆς τοῦ ἔθνους ψυχῆς.

Ὁ ὑπὸ τῆς γαλλικῆς κυβερνήσεως πρὸς μελέτην τῆς νεοελληνικῆς μουσικῆς ἀποσταλεῖς σοφὸς καθηγητῆς και μουσικολόγος Ducoudray ἰδοὺ τί γράφει περὶ τῶν δημοδῶν ἰδίᾳ μελωδιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

«Ἐν ταῖς δημοτικαῖς ταύταις μελωδίαῖς θὰ εὔρη σχεδὸν (ἢ Ἑλλάς) ἀνέπαφον τὴν κληρονομίαν, ἣν ἡ ἀρχαιότης ἐκληροδότησεν αὐτῇ και ἣν αὐταὶ πιστῶς ὡς παρακαταθήκην διεφύλαξαν. Μέγα μέρος τῆς κληρονομίας ταύτης δὲν ἐξεμεταλλεύθησαν ἔτι οἱ δυτικοί. Ἐφαρμόζουσα ἡ Ἑλλάς εἰς τὰ νέα ταῦτα στοιχεῖα τ' ἀποτελέσματα τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης, θ' ἀποδώσῃ ὑπηρεσίαν ἀξιοσημείωτον τῷ μουσικῷ κόσμῳ και ἑαυτῇ. Εἶνε ἀπαράδεκτον χώρα, κεκτημένη τόσα γόνιμα πρωτοτυπίας στοιχεῖα, νά περιορίζηται εἰς ἀντιγραφὴν τῶν ἀλλαχοῦ παραγομένων.

Ἄν ποτε ἀποβῆ ἡ Ἑλλάς ἐστία ἐπιστημονικῆς παραγωγῆς ἐνδιαφέρει ὅπως ἡ κίνησις αὕτη καταστῆ πρωτότυπος και γόνιμος, ἵνα ἡ τέχνη ἀντλήσῃ ἀπὸ τῶν ζωογόνων τούτων τοῦ ἔθνικοῦ πνεύματος πηγῶν.»

(Ἐκτέλεισις ὑπὸ τῆς ὀρχήστρας 5 δημοδῶν μελωδιῶν μετὰ τοῦ Κορμμοῦ και τοῦ χοροῦ τῆς «Ἰριγενείας»).

Ἡ χρῆσις τῆς ἔθνικῆς μουσικῆς εἰς τὴν μελοποιίαν τῶν ἀρχαίων χορικῶν.

Ἄλλ' ἐνταῦθα γεννᾶται και τὸ μέγα ζήτημα τῆς καταλλήλου χρησιμοποίησεως τῶν πολιτίμων τούτων μουσικῶν στοιχείων τοῦ Ἔθνους. Τίνι τρόπῳ πρέπει νά μεταχειρισθῶμεν ταῦτα κατὰ τὴν μελοποιίαν τῶν ἀρχαίων χορικῶν;

Ὅντως οὐδεὶς δύναται ν' ἀρνῆται, ὅτι πολῦτιμα μελικὰ και ρυθμικὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας μουσικῆς και σήμερον ἀκόμη, ὡς ἐκ θαύματος, διασώζονται ἐν τοῖς ἴσριασι τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας και τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. «Πρὸς πάντα δέ, ὅστις, ὡς λέγει και ὁ Γερμανὸς Κούρτιος Βάξιμουθ¹, ἐνδιαφέρεται ἵνα αἱ μεγάλαι τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος μορφαὶ οὐχὶ κεναὶ σκιαὶ μένωσιν, ἀλλὰ πρὸς ζῶν και σαρκὶ και αἷματι συνεστηκὸς σῶμα ἀφομοιωθῶσιν, ἐν εἶναι τὸ ἐπαγωγότατον και ὀνησιμώτατον πρόβλημα, ἢ ἐν τῇ σημερινῇ Ἑλλάδι ἀναζήτησις τῆς ἀρχαίας. Ἄλλὰ δὲν πρέπει νά λησιμονήσωμεν, ὅτι πρὸς ἀνεύρεσιν αὐτῆς προαπαιτεῖται και ἐπιστήμη τις περὶ τὸ ἐρευνᾶν, και οὐχί, ὡς ἐκ κακῶς ἐννοουμένου πατριωτισμοῦ, ἢ ὅλως ἀκαίρου φιλελληνισμοῦ, ὡς πολλοὶ ἰθαγενεῖς τε και ξένοι πολλὰκις ἔπραξαν, ἀνεπιτήδειός τις παραλληλισμὸς τῶν πρότερον καθόλου πρὸς τὰ μετὰ ταῦτα.»

Κατὰ τοιοῦτον λοιπὸν ὄντως ἐπιστημονικὸν τρόπον γενομένης τῆς περισυλλογῆς τῶν ἔθνικῶν ἡμῶν μελωδιῶν, γεννᾶται τὸ ζήτημα τῆς καταλλήλου τεχνικῆς αὐτῶν χρησιμοποίησεως εἰς νεώτερα ἑλληνικὰ ἔργα. Τίνι λοιπὸν τρόπῳ πρέπει νά χρησιμοποιήσωμεν τὰ ἀρχαιότροπα ταῦτα μουσικὰ στοιχεῖα;

Νά ἐφαρμόσωμεν ἄρα γε κατὰ μηχανικὸν σχεδὸν τρόπον, ὡς πράττουσιν τινες, μελωδίας ἔθνικὰς ὑπὸ τὸ κείμενον τῶν ἀρχαίων χορικῶν, ἐπιτελοῦντες πολλαχοῦ διὰ τὴν ἀπαιτουμένην ἀναλογίαν τοῦ ρυθμοῦ και τοῦ μέλους τοῦ κειμένου ἔργον Προκρούστου, ἢ νά χρησιμοποιήσωμεν αὐτὰς ὡς βάσιν και θεμέλια πρὸς παραγωγὴν πρωτοτύπων ὅλως

1. «Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἐν τῇ νέᾳ» ὑπὸ Κουρτίου Wachmuth μετάφρασις Ε. Γαλανοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ 1868.

καὶ ἑλληνοπρεπῶν τεχνικῶν ἔργων; Φρονῶ ὅτι τὸν δεῦτερον τοῦτον τρόπον πρέπει νὰ προτιμήσωμεν, ἂν θέλωμεν ὄντως νὰ δημιουργήσωμεν *λογίαν νεοελληνικὴν μουσικὴν*. Διὰ τοῦ πρώτου τρόπου, ἦτοι διὰ τῆς ὑφαρμογῆς ἔθνικῶν μελωδιῶν ὑπὸ τὸ ἀρχαῖον κείμενον δὲν εἶνε δυνατόν ποτε νὰ προκύψῃ ἀποτέλεσμα, ὅπερ νὰ ἰκανοποιητῆ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς τεχνικῆς μελοποιίας καὶ τὰς προσδοκίας τῶν ἐπιζητούντων τὴν δημιουργίαν σοβαρᾶς νέας ἑλληνικῆς μουσικῆς.

Πρέπει ἐπὶ τῶν γνησίων τοῦ ἔθνους μελωδιῶν ἐρειδόμενοι νὰ μελοποιήσωμεν ἔργα ἔντεχνα, φέροντα τὸν τεχνικὸν τύπον τοῦ μελοποιῦ, τοῦ ἐμπνεομένου ἐκ τῶν σπλάγγων τοῦ λαοῦ. Τὰ δημώδη ἴσματα εἶνε πρὸς τὸ δράμα ὅ,τι τὰ παραμῦθια καὶ αἱ ποιητικαὶ παραδόσεις τοῦ λαοῦ πρὸς τὸ δῆγημα καὶ τὸ δράμα. Ὅπως λοιπὸν δὲν ἀρκούμεθα εἰς τὰ πατροπαράδοτα μόνον παραμῦθια, ἀλλ' ἄξιούμεν παρὰ τῶν διηγηματογράφων καὶ δραματικῶν συγγραφέων νὰ λάβωσι τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ νὰ ζυμώσωσιν αὐτὰ μὲ τὴν ἀτομικὴν αὐτῶν ἰδιοφυίαν διὰ νὰ παράγωσιν ἔργα ζωντανὰ καὶ καλλιτέχνα, οὕτω πρέπει νὰ γίνηται καὶ μὲ τοὺς νεωτέρους Ἕλληνας μελοποιούς. Πρέπει δηλονότι νὰ ἀρύωνται οὗτοι τὴν ἔμπνευσίν των ἀπὸ τῶν μουσικῶν τοῦ ἔθνους στοιχείων καὶ διὰ τῶν πολυτίμων τούτων λιθαρίων νὰ ἀνεγείρωσι πρωτότυπον ὄντως καὶ μεγαλοπρεπὲς μουσικὸν οἰκοδόμημα.

Περὶ τῆς μελοποιίας δὲ τῶν ἀρχαίων χορικῶν προκειμένου δέον πρωτίστη φροντίς νὰ καταβληθῆ παρὰ τῶν μελοποιῶν, ἵνα ἡ ἀπόδοσις τῶν ὑψηλῶν νοημάτων τῶν ἀρχαίων δραμάτων γίνῃ ὅσον ἔνεστι τελεία καὶ πιστή. Ἡ μουσικὴ ἔννοια μετὰ τῆς ποιητικῆς ἰδέας τόσον στενῶς νὰ συνδεθῶσι καὶ εἰ δυνατόν νὰ συνταυτισθῶσιν, ὥστε ὁ ἀκροατὴς νὰ μὴ κάμῃ διάκρισιν τοῦ νεωτέρου μελοποιῦ. Νὰ νομίσῃ ὅτι αἱ μελωδίαὶ αὐτοῦ ἐξῆλθον ἐκ τῶν σπλάγγων αὐτοῦ τοῦ ποιητοῦ τοῦ ἀρχαίου δράματος. Ἀλλὰ πῶς νὰ κατορθωθῆ τοιαύτη ἀρχαιοπρεπὴς μελοποιία, ἀφ' οὗ τὰ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος διασωθέντα μέλη εἶνε, ὡς καὶ ἀνωτέρω εἶπομεν, ὀλίγιστα σχετικῶς; Ἐδῶ ἀκριβῶς κεῖται ἡ μεγάλη ἀξία τῶν ἔθνικῶν ἡμῶν μελωδιῶν, τῶν τε ἐκκλησιαστικῶν δηλονότι καὶ τῶν δημοδῶν, αἱ ὁποῖαι διὰ τοῦ ἀρχαιοπρεποῦς τεχνικοῦ αὐτῶν πλούτου συνδέουσιν ἡμᾶς θαυμασίως μετὰ τῆς ἀρχαιότητος. Καὶ ρυθμικῶς καὶ μελικῶς τὰ πολύτιμα ταῦτα μουσικὰ κειμήλια ἔρχονται ἡμῖν ἐπικούρα εἰς τὸ μέγα τῆς ἀρχαίας μελοποιίας ἔργον.

Ἄν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος δὲν διεσώθη-

σαν ἐπαρκεῖς μελωδίαὶ μετὰ τῶν μουσικῶν αὐτῶν σημείων διεσώθησαν ὅμως εὐτυχῶς πολύτιμα καὶ βαρυσήμαντα θεωρητικὰ συγγράμματα, οἷα εἶνε τὰ τοῦ Ἀριστοξένου, Εὐκλείδου, Νικομάχου τοῦ Πυθαγορικοῦ, Ἀλυπίου (ἐκ τῶν διασωθέντων μουσικῶν πινάκων τοῦ ὁποίου κατωρθώθη καὶ ἡ ἐρμηνεία τῶν εἰς Ἀπόλλωνα ἀνακαλυφθέντων ὕμνων), Γανδεντίου τοῦ φιλοσόφου, Βακχείου τοῦ Γέροντος, Ἀριστείδου τοῦ Κοῖντιλιανοῦ, Πλουτάρχου καὶ ἄλλων.

Τὰ θεωρητικὰ ταῦτα ἀποσπάσματα καὶ σήμερον ἔτι ἔχουσι τοσαύτην σημασίαν καὶ ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς νεωτέρας τέχνης, ὥστε ὁ Τιτὰν τῆς Γερμανικῆς μουσικῆς, ὁ μέγας καὶ δαιμόνιος Ριχάρδος Βάγνερ ἠναγκάσθη νὰ εἴπῃ· «ὅτι ἀδύνατον νὰ ἐμβαθύνῃ τις εἰς τὴν νεωτέραν τέχνην χωρὶς πρότερον ν' ἀναδράμῃ πρὸς τὴν τῶν Ἑλλήνων ἢ νεωτέρα ὡς ἄλυσσόμενος κρῖκος ἔχει τὰς πηγὰς αὐτῆς ἐξ ἐκείνης.»

Καὶ ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας εὐδόκιμος καθηγητὴς κ. Oskar Paul, λόγον ποιούμενος πρὸ τινων ἐτῶν ἀπὸ τῆς πανεπιστημιακῆς ἔδρας περὶ τοῦ μαθήματος τῆς ἁρμονίας, ἔλεγε τάδε· «Ἄν μὴ διεσώζοντο, ἐκ τῆς ἀρχαιότητος τὰ ὀλίγα ἀποσπάσματα τῶν Ἑλλήνων μουσικῶν συγγραφέων, σήμερον δὲν θὰ ὑπῆρχεν εὐρωπαϊκὴ μουσικὴ· διότι ἐν ἐκείνοις εὐρίσκονται τὰ σπέρματα τῆς θεωρητικῆς, φωνητικῆς καὶ ὀργανικῆς μουσικῆς τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων...»

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἂν θελήσῃ τις ἐπὶ τῶν πολυπληθῶν ἔθνικῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ δημοδῶν ἡμῶν μελωδιῶν νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς περὶ μελοποιίας καὶ ἄλλων μουσικῶν θεμάτων διδασκαλίαν καὶ ὀδηγίαν τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι πολλὰ αὐτῶν ἴχνη θὰ ἀποκαλύψῃ. Ἡ κατανόησις δὲ τῶν συγγραφέων τούτων διὰ τῶν νεοελληνικῶν μελωδιῶν καθίσταται πλέον εὐχερεστερά, παρὰ δι' οἵασδήποτε ἄλλης μουσικῆς. Τοῦτο οὐδὲν ἄλλο σημαίνει, ἢ ὅτι διὰ τῆς νέας ἑλληνικῆς μουσικῆς πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ἀρχαίαν καὶ διὰ τῶν ἀρχαιοπρεπῶν αὐτῆς τεχνικῶν στοιχείων νὰ ἐπιχειρήσωμεν πᾶσαν ἀρχαίαν μελοποιίαν.

(Ἀκολουθεῖ).

ΜΟΥΣΙΚΑ ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ

Ὁ ἄνθρωπος πρέπει καθ' ἑκάστην νὰ ἀκούῃ γλυκὺ τι ἴσμα, νὰ ἀναγινώσκῃ ὄρατόν τι ποίημα, νὰ βλέπῃ ἔξοχόν τινα εἰκόνα, καὶ, εἰ δυνατόν, νὰ ἐκφράξῃ ὀρθῶς τινος, ἰδέας. Ἄλλως, χάνει τὸ αἰσθητικὸν τοῦ τελείου καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τὴν πρὸς ταῦτα τάσιν.

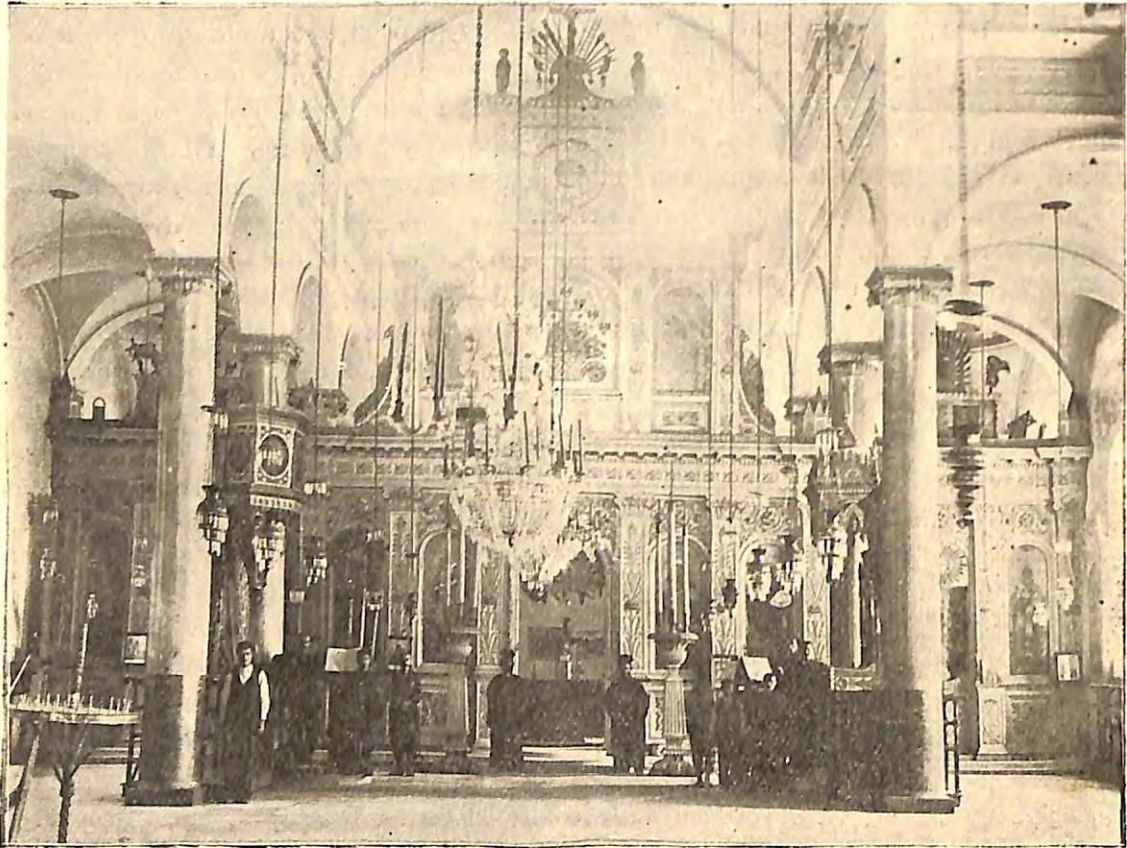
Γκαῖτε.

Η ΕΟΡΤΗ ΤΩΝ ΑΥΛΩΝ ΕΝ ΒΙΘΥΝΙΑΙ

Εν Ὁρτάκιοι (Βιθυνίας) τῇ 4 Μαΐου 1912.

Ὑπείκοντες εἰς τὰς παρακελεύσεις τῆς περισπουδίου «Μουσικῆς», συνιστώσης θερμῶς τὴν μελέτην καὶ τὴν περισυλλογὴν τῶν ἐγγωρίων μουσικῶν ὀργάνων (ἴδε Γ' Τεύχος ἐν σελ. 72), ἀποστέλλομεν αὐτῇ τὰς ὀλίγας ταῦτα γραμμὰς διὰ τὴν παλαιόθεν ἐπικρατοῦσαν παρ' ἡμῖν *εορτὴν τῶν αὐλῶν*, γινομένην τὴν Πέμπτην τῆς Ἀναλήψεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἡ εορτὴ αὕτη συνήθως περιορίζεται εἰς τὸν κύκλον τῶν παιδῶν, οἱ ὅτιοι ὡς ἐκ τούτου τὴν ἡμέραν τῆς Ἀναλήψεως θεωροῦσιν ὡς τὴν μεγίστην καὶ ἡδίστην δι' αὐτοὺς θρησκευτικὴν ἅμα καὶ μουσικὴν

θεοκοὶ αὐλοὶ πρὸς χρῆσιν τῶν εἰδικῶν ἀσλητῶν, τῶν ποιμένων ἢ καὶ τῶν μεγαλειτέρας ἡλικίας παιδῶν. Οἱ ἀνδρικοὶ οὗτοι αὐλοὶ, ἔχοντες παχὺν καὶ στρογγύλον προστόμιον, ὀνομάζονται ἐπιτοπίως *χαβάλ*, κατὰ παραφθορὰν ἴσως καὶ ἀναγραμματισμὸν τῆς λέξεως *αὐλός*. Οἱ παιδικοὶ ὄμιλοι ἀγοράζοντες τοὺς αὐλοὺς τῶν ἐπιστρέφουσιν οἴκαδε. Περὶ τὴν ἑσπέραν δὲ ὅλη ἡ χώρα ἀντηχεῖ ἀπὸ τοῦς μελωδικοῦς αὐτῶν ἤχους, οὕτως ὥστε ξένος τις πρώτην φορὰν ἐρχόμενος ἐνταῦθα νὰ νομίσῃ ὅτι ἐν ἐκάστη αὐτῆς συνοικίᾳ τελεῖται καὶ μία *παιδικὴ συναυλία*. Καὶ ἐν ἄλλαις ἐπίσης ἡμέραις οἱ παιδικοὶ οὗτοι ὄμιλοι, ἐστεφανωμένοι διὰ φυσικῶν ἀνθέων, ἀπλήστως παίζουσιν ἢ ἀπὸ κοινῆς ἢ καὶ ἀνά εἰς τοὺς αὐλοὺς οὕτων¹. Σημειωτέον δ' ὅτι οἱ κατὰ τὴν εορτὴν τῆς Ἀναλήψεως ἀγοραζόμενοι αὐλοὶ κοινῶς

Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τιμωμένου κεντρικοῦ ναοῦ Ὁρτάκιοι Βιθυνίας.

εορτῆν. Ὁρθρου βαθέως ἐνδυόμενοι τὰς εορτασίμους αὐτῶν ἐνδυμασίας προσέρχονται ἐγκαίρως ἐν τῇ μεγαλοπρεπεῖ ἡμῶν ἐκκλησίᾳ, ὧν οἱ καλλιφωνότεροι καὶ ὡς *κανονάρχαι* περικοσμοῦσι τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς χοροὺς.

Μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν, ἐφοδιαζόμενοι καὶ διὰ χρηματικῶν δώρων τῶν γονέων αὐτῶν, ἢ καὶ τὰς ἐτησίας αὐτῶν οἰκονομίς διαθέτοντες, καθ' ὀμίλους μεταβαίνουν εἰς τὴν πλησιόχωρον κωμόπολιν *Κεῦβε*, ὅπου γίνεται τακτικῶς μεγάλη ἐμπορικὴ ἀγορὰ. Ἐν τῇ ἐμπορικῇ αὕτῃ ἀγορᾷ τῆς Κεῦβες ὑπάρχει ἀποκλειστικῶς διὰ τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ τμήμα ἀγορᾶς *αὐλοποιῶν* καὶ *αὐλοπωλῶν*. Οἱ παιδικοὶ λοιπὸν ὄμιλοι πολιορκοῦντες τὸ τμήμα τοῦτο, ἀγοράζουσι μετὰ δοκιμασίαν τοὺς αὐλοὺς τῆς ἀρεσκείας των. Σημειωτέον δ' ὅτι ἐν τῇ ἀγορᾷ ταύτῃ πλεονάζουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, οἱ *παιδικοὶ αὐλοὶ*, ἐγγωρίως *νεοσυλλοῦ* ὀνομαζόμενοι. Ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἀν-

θεωροῦνται ὡς *ιεροί*, διότι μετὰ τὴν θεϊαν λειτουργίαν καὶ ἐν τακτῇ ὑπὸ τῆς παραδόσεως ἡμέρᾳ γίνεται ἡ ἀγορὰ αὐτῶν. Ὁ ἄνευ ἐκκλησιασματος μεταβαίνων εἰς τὴν ἀγορὰν θεωρεῖται τοῦτ' αὐτὸ ὡς ἀσεβῶν πρὸς τὴν ἱεράν μουσικὴν παράδοσιν. Ὁ πρὸς τὴν θρησκείαν συνδυασμὸς καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐν γένει ἀντίληψις τῆς εορτῆς ταύτης παρέχει ἡμῖν τὸ ἐνδόσιμον νὰ εικάσωμεν περὶ τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ γενέσεως αὐτῆς. Ἡ ἑλληνικὴ δὲ μυθολογία εὐτυχῶς ἀρκούντως ἱκανοποιεῖ τὰς εἰκασίας ἡμῶν. Ἡ *Κεῦβε*, ἐν ἣ γίνεται ἡ ἀγορὰ τῶν αὐλῶν, τὸ ἀρχαῖον *Κύβα* ὀνομαζομένη, κοινῶς λέγεται ὅτι ὀνομάσθη οὕτω ἀπὸ τὴν Κυβέλην, ἡ ὅποια ἐτύγχανεν ἰδιαιτέρας λατρείας ἐν τῇ

1. Μίξ τῶν οὕτω πρὸς αὐλὸν ἀδομένων προσφιλῶν μελωδικῶν εἶνε καὶ τὸ ἐν τῷ Β' τεύχει τῆς «Μουσικῆς» (σελ. 50) δημοσιευθὲν «Ὁργανικὸν μέλος τοῦ ἀποχωρισμοῦ».

συνορευούση τῇ Βιθυνίᾳ *Φρυγία*. τῇ κατ' ἐξοχὴν πατρίδι τῶν *φρυγικῶν αὐλῶν* τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ πρὸς τιμὴν τῆς Κυβέλης ἑορταὶ ἐκαλοῦντο *Μεγαλήσια*, διότι ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς *Μεγάλης Θεᾶς*, οἱ ἱερεῖς δὲ *Γάλλοι*, ἐκ τοῦ Γάλλου ποταμοῦ τῆς Φρυγίας. Κατὰ τὴν αὐτὴν Μυθολογίαν ἡ *πεύκη* καὶ ἡ *ἐλάτη* ἦσαν τὰ εἰς τὴν Θεὴν ἀφιερωμένα ἱερὰ δένδρα, ἡ μὲν, διότι ἐκ τοῦ ξύλου τούτου οἱ ἱερεῖς αὐτῆς κατεσκευάζον τοὺς *ἱεροὺς αὐλοὺς*, ἡ δὲ πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ Ἄτιος, ὃν αὐτὴ εἰς τὸ δένδρον τοῦτο μετεμόρφωσεν. Ὁ Ἄτιος, νέος καὶ ὠραίος τῆς Φρυγίας ποιμὴν, ἦτο ἱερεὺς τῆς Κυβέλης, ὃν ἡ Θεὰ αὐτὴ ἠγάπησεν ἐμμανῶς. Ἄλλ' οὗτος ἀντ' αὐτῆς προὔτιμησε τὴν νύμφην *Σαγγαρίδαν*, θυγατέρα τοῦ καὶ διὰ τῆς Βιθυνίας

Ὁμιλος ἐστεφανωμένων ἀλητῶν παιδῶν ἐν Ὁρτάκισι.

διερχομένου ποταμοῦ Σαγγαρίου. Πᾶσαι αἱ σχετικαὶ αὐταὶ πληροφορίες δὲν ἀποδεικνύουσιν, ὅτι πρόκειται περὶ λειψάνων ἀρχαίας θρησκευτικῆς καὶ μουσικῆς ἑορτῆς; Ἡ Κυβέλη εἶχεν, ὡς γνωστόν, καὶ ἕξ παρθένους, αἱ ὁποῖαι ἐκαλοῦντο *Ἑστιάδες* καὶ ἦσαν ἐντεταλμέναι νὰ διατηρῶσι τὸ ἱερὸν τῆς θεᾶς πῦρ. Αἱ παιδικαὶ λοιπὸν ψυχαὶ τῆς ἡμετέρας πολίχνης, δὲν εἶνε ἄξια ἰδιαιτέρου ἐπαίνου καὶ θαυμασμοῦ, διότι διὰ τῆς παιδικῆς τῶν αὐλῶν ἑορτῆς, ὡς περὶ νεώτερά τινες ἑστιάδες, περισώζουσι τὸ ἱερὸν καὶ ἄσβεστον πῦρ τῶν προγονικῶν μουσικῶν παραδόσεων;

ΒΙΘΥΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

Ἡ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΑΝΑΡΙΟΥ

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῶν ληξασῶν ἤδη ἐξετάσεων τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Μουσικῆς Σχολῆς παραθέτομεν κατωτέρω ἀποσπάσματα τινὰ ἐκ τῆς λογοδοσίας τῶν κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1907—08 πεπραγμένων, συνταχθείσης καὶ ἀπαγγελθείσης τὴν 14 Μαΐου 1908, ἡμέραν τῶν προφορικῶν ἐξετάσεων, ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου διευθυντοῦ. Αἱ ὑποδεικνύμεναι ἐλλείψεις τῆς Μουσικῆς Σχολῆς δυστυχῶς ἐξακολουθοῦσι καὶ νῦν ἔτι, ἐν χεῖρονι μάλιστα βαθμῷ.

*Παναγιώτατε Δέσποτα,
Φιλόμουσον ἀκροατήριον.*

Α'

Δικαίως οὐ μόνον ὑμῶν τῶν παρεστώτων, ἀλλὰ καὶ συμπάσης τῆς ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας τὰ ὄμματα στρέφονται ἐκάστοτε ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῆς καθ'

ἡμᾶς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς Σχολῆς, ἐν ἣ διδάσκεται ἡ Θεία καὶ ἱερὰ ἡμῶν ἐκκλησιαστικὴ μουσική. Διὰ τοῦ ἱεροῦ τούτου τῆς πατροφῆς εὐσεβείας κειμηλίου δὲν ἀναπέμπομεν μόνον ὕμνους καὶ δεήσεις τῷ Παναγὰθῳ Θεῷ, δὲν γεραίρομεν μόνον τῆς ἱερᾶς ἡμῶν πίστεως τοὺς πρωταθλητὰς καὶ μάρτυρας, ἀλλὰ ἐπικοινωνοῦμεν καὶ πρὸς ἐνδόξους προγόνους τῆς τε θύραθεν σοφίας καὶ τῆς μετὰ Χριστὸν εὐσεβείας. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἄρα μουσική, ὡς θρησκευτικὸν ἅμα καὶ ἔθνικὸν κειμήλιον, δὲν ἐνδιαφέρει μόνον τοὺς ἱεροψάλτας, ἢ τοὺς περὶ τὴν πάτριον μουσικὴν εἰδικῶς ἀσχολουμένους, ἀλλὰ καὶ σύμπαντα τὸν ὀρθόδοξον ἑλληνικὸν κόσμον, ὁ ὁποῖος ὑπὲρ τῶν πατρίων αὐτοῦ ἀγαθῶν ὑφίσταται, κατὰ τοὺς νῦν μάλιστα χρόνους, τὰ πάνδεινα. Τὸ γενικὸν ἄρα ἐνδιαφέρον, τὸ πανελλήνιον, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς φρόνημα πληρέστατα ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται, καθόσον πάντες ὁμοφῶως συναισθάνονται τὰς πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς προγόνους ὑποχρεώσεις, ὡς καὶ τὴν ἐπιτακτικὴν τῆς μετ' αὐτῶν ἐπικοινωνίας ἀνάγκην.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι χρόνοι δίσεκτοι ὅπως ἐπὶ τῆς γλώσσης οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μουσικῆς ἡμῶν ἐπέφερον κακώσεις καὶ τραύματα. Ἡ ἴδρυσις δὲ μουσικῶν σχολῶν δικαίως ἐπιζητεῖται παρὰ τῶν θαυμαστῶν τῶν πατρίων κειμηλίων, διότι ἡ θεραπεία τῶν πολυχρονίων τῆς μουσικῆς ἡμῶν δεινοπαθημάτων, ὡς καὶ ἡ ἀναστήλωσις τῆς καταπεσούσης ἰσχύος τῆς τε θεωρίας καὶ πράξεως, μόνον διὰ τῆς συστηματικῆς εἰδικῶν μουσικῶν σχολῶν λειτουργίας εἶνε δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ.

Καὶ ἐγὼ αὐτὸς ὑπὸ τῶν αὐτῶν συνεχόμενος ἰδεῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ παρ' ἡμῖν γεραροῦ « Ἑλλιν. Φιλολ. Συλλόγου » κατὰ τὸ ἔτος 1895 καὶ 1896 ἐν τινι περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς μουσικῆς διαλέξει μου περὶ μουσικῆς σχολῆς αὐτολεξεῖ ἔλεγον τάδε :

« Ἐνῶ παρ' ὅλων ἡμῶν ἀνομολογεῖται ἡ ἀνάγκη καὶ ἡ ὠφέλεια τῆς μουσικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἐν ᾧ ἄταται αἱ θρησκευτικαὶ ἡμῶν ἑορταὶ, πανηγύρεις κτλ. διὰ μουσικῆς τελοῦνται, δὲν κατενοήθη εἰσέτι δυστυχῶς παρὰ τῶν ἀρ. μοδίῳν ἡ ἐπείγουσα ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως ἐν τῷ κέντρῳ τῆς Ὁρθοδοξίας μιᾶς καὶ μόνης τοῦλάχιστον ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς σχολῆς, δι' ἧς ἐπὶ τέλους νὰ τεθῇ καὶ ἐν ὀριστικῶν τέρμα εἰς τοὺς ἀμαθεῖς ἐκείνους καὶ αὐτοδιδάκτους, δι' ὧν ὁσημέραι αἱ γεραραὶ ἐκκλησιαστικαὶ μελωδία βαίνουσιν εἰς τὴν φθορὰν καὶ τὴν κατάπτωσιν αὐτῶν.

Ἡ ἔλλειψις μουσικῆς σχολῆς ὑπὸ καθαρῶς μουσικῆν ἔποιν ἐξεταζομένη ἀναντιρρήτως εἶνε ζημία μεγάλη. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἔποιν θρησκευτικῆν, ὑπὸ ἔποιν κοινωτικῆν ἢ ζημία καθίσταται ἔτι μεγαλειτέρα. »

Τοιαῦτά τινὰ ἐλέγομεν τῷ 1895 ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ « Ἑλλιν. Φιλ. Συλλόγου », ὅτε τύχη ἀγαθῇ! Τὴν 6 Φεβρουαρίου τοῦ 1899 διὰ τῶν εὐχῶν καὶ εὐλο-

γιῶν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, διὰ τῶν προτροπῶν τοῦ πατριαρχεύοντος τότε μουσικολογιωτάτου Πατριάρχου Κωνσταντίνου τοῦ Ε' καὶ διὰ τῆς εὐγενοῦς πρωτοβουλίας τοῦ μακαρίου τῆ λήξει «Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου» ἐγένετο ἡ πρώτη ἑναρξίς τῆς παρὰ πάντων ἐπικροτηθείσης ἰδρύσεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης μουσικῆς Σχολῆς¹.

Ἦδη νῦν ἡ ἐπὶ χρησταῖς ἐλπίσιν ἰδρυθεῖσα Μουσικὴ Σχολή, αἰσίως διανύσασα τὸ ἔννατον αὐτῆς σχολικὸν ἔτος, ἐκάλεσεν ὑμᾶς σήμερον καὶ εἰς τὰς προφορικὰς ἐξετάσεις τῶν νεαρῶν αὐτῆς τροφίμων.

Εὐμενεῖ ψήφῳ τῶν νομίμων ἀρχῶν τοῦ Σ. Προεδρείου τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου» κληθεὶς καὶ ἐγὼ ν' ἀποτελέσω μέρος τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ τῆς Σχολῆς ταύτης προσέρχομαι, εἰς εὐμενῆ ἐπίσης τῶν συναδέλφων ψήφρον ὑπέικων, ὅπως παράσχῳ τὴν γενικὴν τῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν σχολικὸν ἔτος πεπραγμένων ἔκθεσιν.

(Παρέχονται αἱ σχετικαὶ πληροφορίες τῆς ἡλικίας, τῆς παιδείας, τῶν διδύκτρων καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν 137 μαθητῶν τῆς Σχολῆς, ὧν οἱ πλεῖστοι μαθηταὶ τῆς Μεγ. τοῦ Γένους Σχολῆς).

Τὸ παρατηρούμενον δ' ὅτι ἡ πλειονοψηφία τῶν μαθητῶν ἀνήκει εἰς τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν μαθητικὴν φάλαγγα τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς πρέπει εὐαρέστως καὶ παρηγόρως ν' ἀκουσθῆ. Διότι διὰ νὰ μεταχειρισθῆ τις καλῶς τὴν μουσικὴν καὶ νὰ δρέψῃ ἐν καιρῷ τῷ δέοντι τοὺς εὐχύμους αὐτῆς καρπούς, πρέπει ν' ἀναπληρῶσῃ αὐτὴν ἐπιμελῶς καὶ διὰ τῶν ἄλλων μαθημάτων. Παρ' ἐκείνῳ τῷ ἀτόμῳ καὶ παρ' ἐκείνοις τοῖς ἔθνεσιν ἡ μουσικὴ παιδείσις ἀριωτέρα καὶ καρπορωτέρα ἀποβαίνει, παρ' οἷς ἐκ παραλλήλου καὶ ἐν πλήρει ἀρμονίᾳ βαίνει αὕτη πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑψίστων τοῦ νοῦς λειτουργιῶν. Διὸ

1. Ὁ ἐκ τῶν ἐφόρων τότε τῆς Σχολῆς καὶ ἐκ τῶν λιαν δραστηρίων αὐτῆς πρᾶχόντων κ. Γ. Παπαδόπουλος ἐν τῇ λογοδοσίᾳ αὐτοῦ τῆς 28 Μαΐου 1900 διατυπῶν τοὺς πόθους τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου γράφει τὰς· «Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀμὲν τῇ ἰδρύσει αὐτοῦ κατιδὼν τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην τῆς συστάσεως τῆς Μουσικῆς Σχολῆς πρὸς συστηματικὴν διδασκαλίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς μουσικῆς καὶ πρὸς μόρφωσιν δοκίμων ἱεροψαλτῶν καὶ μουσικοδιδασκάλων, ἀμέσως ἐψηφίσθη τὴν σύστασιν τοῦ μουσικοῦ τούτου φυτωρίου, δι' οὗ εὐελπιστεῖ, ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ οἱ ἱεροὶ ναοὶ κοσμοῦμενοι ὑπὸ ἐμπειρῶν ἱεροψαλτῶν ἀναλήφονται τὴν πάλαι εὐπρέπειαν αὐτῶν καὶ αἱ μεμφιμοίριαι καὶ αἱ ἱερεμιάδες τῶν ἐκκλησιαστικῶν κατὰ τῆς μουσικῆς ἡμῶν παύσονται. Προσέτι εὐελπιστεῖ ὁ Σύλλογος, ὅτι ἡ Σχολὴ αὕτη ἀποτελεῖται, Θεοῦ συναρμεμένου, οὐχὶ ἀπλῶς σταθμὸν ἐν τῇ ἱστορικῶν ἡμετέρου Σωματείου, ἀλλ' ἰδίᾳ ἀφετηρίας πολυσμάντου δράσεως ἐπὶ τῆς καλλιτεχνίας καὶ διαδόσεως τῆς ἱερᾶς ἡμῶν μουσικῆς» (Ἰδὲ «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» πρᾶρτημα τοῦ 1900, Τεύχος Β')

λίαν ὀρθῶς καὶ ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ περὶ μουσικῆς θαυμασίῳ αὐτοῦ λόγῳ ἀποφαίνεται, ὅτι ἂν τις τὸν παιδευτικὸν τῆς μουσικῆς τρόπον ἐκπονήσας τύχῃ τῆς προσηκούσης ἐπιμελείας κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, ὁ τοιοῦτος τὸ μὲν καλὸν θέλει ἐπαινεῖσει καὶ ἀποδεχθῆ, θὰ ψέξῃ δὲ τὸ ἐναντίον ἐν τε τοῖς ἄλλοις καὶ ἐν τοῖς ἀφορῶσι τὴν μουσικὴν, θὰ εἶνε δὲ καθαρὸς πάσης ἀγενοῦς πράξεως. Διὰ μουσικῆς ὁ τοιοῦτος τὴν μεγίστην ὠφέλειαν καρπωσάμενος, θὰ γίνῃ μέγα ὠφελος καὶ ἑαυτῷ καὶ τῇ πόλει, μὴ χρώμενος μίτε ἔργῳ μίτε λόγῳ ἀναρμόστῳ σώζων πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὸ πρέπον καὶ σῶφρον καὶ κόσμιον.

Τῇ τοιαύτῃ ἀρχῇ στοιχῶν καὶ ἐγὼ δὲν διαστᾶζω νὰ προτείνω τοῖς ἀρμοδίοις, ὅπως ἐν τῇ Μουσικῇ Σχολῇ δέχωνται μαθητὰς, διακούσαντας τοῦλάχιστον τὰ τοῦ Σχολαρχείου μαθήματα. Ἄν δ' ἐτύγγανον οὗτοι καὶ μαθηταὶ Γυμνασίων θὰ ἦτο μέγα εὐτύχημα διὰ τὴν ἱερὰν ἡμῶν τέχνην, ἡ ὁποία θὰ εὗρισκεν οὕτω τοὺς ἀξιούς αὐτῆς ἐν τῷ μέλλοντι ὑπερασπιστὰς καὶ προβιβαστὰς.....

Ἡ ἡλικία τῶν ἐγγραφέντων μαθητῶν ὑπῆρξε λίαν δυσανάλογος, καθόσον ἐκυμαίνετο ἀπὸ τοῦ 12—32 ἔτους. Ἡ δυσαναλογία αὕτη τῶν ἡλικιῶν ἡ ἐμφαινομένη ἐν ἐκάστη τάξει, οὔτε ἀπὸ διδακτικῆς, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀπὸ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως εἶνε βεβαίως εὐχάριστος, ἀλλ' ἡ διόρθωσις αὐτοῦ ὑπερβαίνει τὴν δικαιοδοσίαν τῶν διδασκόντων. Ἀτομικὴν ἀπλῶς ἐκφράζων γνώμην παρατηρῶ, ὅτι μαθηταὶ κατώτεροι τῶν 15 καὶ 16 ἐτῶν δὲν πρέπει νὰ γίνωνται δεκτοὶ διὰ τοὺς ἐπομένους λόγους· Διότι οἱ μικροτέρας ἡλικίας μαθηταὶ, ἔνεκα τοῦ ἀπλάστου τῆς φωνῆς αὐτῶν, καθὸ παιδικῆς, ἀδυνατοῦσι νὰ φθάσωσιν εἰς τὰ δυνατὰ ὄρια τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς. Γνωστὸν δ' ὅτι ἡ παιδικὴ φωνὴ μετατρέπεται εἰς ἐφηβικὴν μόλις ἀπὸ τοῦ 15ου ἔτους. Διότι μαθηταὶ 12 καὶ 13 ἐτῶν ἀδυνατοῦσιν ὡς δεῖ ν' ἀντιληφθῶσι τὴν εὐρύτεραν τῆς μουσικῆς θεωρίας καὶ πράξεως διδασκαλίαν· διότι καὶ κοινωνικῶς θὰ ἦτο ἀτοπον, ἂν δωδεκαετῆς παῖς, ἐγγραφόμενος ἐν τῇ Σχολῇ καὶ μετὰ τετραετῆ φοίτησιν λαμβάνων τὸ οἰκεῖον τοῦ ἱεροψάλτου ἢ μουσικοδιδασκάλου δίπλωμα, ἐξήσκει τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ.

Διὰ τῶν παρατηρήσεών μου τούτων δὲν πιστεύω νὰ νομισθῶ ὅτι κηρύσσομαι ὑπὲρ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς μουσικῆς διδασκαλίας εἰς μαθητὰς κατωτέρας ἡλικίας τῶν 12 ἐτῶν. Ὅχι. Φρονῶ μάλιστα ἀδιστακτικῶς, ὅτι ἡ μουσικὴ, ὡς ἀριστον παιδαγωγικὸν μάθημα, δύναται ν' ἄρχηται καὶ ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἔτι ἡλικίας. Ἄλλ' ἡ Ἐκκλ. Μουσικὴ Σχολὴ εἶνε

γὰρ ἐν τῇ γραμματικῇ τῶν εἰκοσιτεσσάρων στοιχείων ἢ ἔνωσις συλλαβηθεῖσα ἀποτελεῖ τὸν λόγον, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ σημεῖα τῶν φωνῶν ἐνοῦνται ἐπιστημόνως καὶ ἀποτελοῦσι τὸ μέλος καὶ λέγεται τὸ τοιοῦτον τότε θέσις. Ἄλλὰ μηδὲ τὸν δρόμον, ὃ οὗτος, τῆς μουσικῆς ἀπάσης τέχνης καὶ τὴν μεταχείρισιν ἀπλῆν τινα νομίσης εἶναι καὶ μονοειδῆ ὥστε τὸν ποιήσαντα στιχηρὸν καλλιφωνικὸν μετὰ θέσεων ἁρμοδίων μὴ μέντοι γε καὶ ὁδὸν τηρήσαντα στιχηροῦ καλῶς ἡγεῖσθαι τοῦτον πεποικημέναι, καὶ τὸ ποιηθὲν ὑπ' αὐτοῦ καλὸν ἀπλῶς εἶναι καὶ μώμου παντὸς ἀνεπίδεκτον· ἐπεὶ εἰ καὶ μεταχειρῶσιν στιχηροῦ τὸ ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον οὐκ ἔχει, τῷ ὄντι οὐκ ἔστιν ἀνεπίληπτον. Μὴ τοίνυν νόμιζε ἀπλῆν εἶναι τὴν τῆς ψαλτικῆς μεταχείρισιν, ἀλλὰ ποικίλην τε καὶ πολισχιδῆ καὶ πολὺ τι διαφέρειν ἀλλήλων γίνωσκε τὰ στιχηρὰ καὶ τὰ κρατήματα καὶ τὰ κατανυκτικὰ καὶ τὰ μεγαλυνάρια καὶ οἱ οἴκοι κατὰ τὰς μεταχειρήσεις αὐτῶν καὶ τὰ λοιπά, περὶ ἃ ἡ τέχνη καταγίνεται· ἄλλη γὰρ ὁδὸς καὶ μεταχειρήσεις στιχηροῦ καὶ ἄλλη κατανυκτικοῦ καὶ ἕτερα κρατήματος· ἄλλη μεγαλυναρίου καὶ τῶν οἴκων ἕτερα καὶ ἄλλη χερουβικοῦ καὶ ἀλληλουαρίου ἕτερα. Ἐνθεντοι κἂν τοῖς καλλοφωνικοῖς στιχηροῖς οἱ τούτων ποιηταὶ τῶν κατὰ τὰ ἰδιόμελα μελῶν οὐκ ἀπολείπονται, ἀλλὰ κατ' ἔχνος ἀκριβῶς ἀκολουθοῦσιν αὐτοῖς καὶ αὐτοῖς μέμνηνται ὡς γοῦν ἐν μέλει δια μαρτυρίας καὶ τῶν ἐκεῖσε κειμένων μελῶν ἔνια παραλαμβάνουσιν ἀπαρἀλλάκτως, καθάπερ δὴ ἐν τῷ στιχηροῦ ἔκειντο· καὶ τὸν ἐκεῖσε πάντες δρόμον παρ' ὅλον τὸ ποίημα τρέχουσιν ἀμετατρέπτει καὶ τῷ προτέρῳ τε τῶν ποιητῶν ἀεὶ ὁ δεύτερος ἔπεται καὶ τοῦτο ὁ μετ' αὐτὸν καὶ πάντες ἀπλῶς ἔχονται τῆς τέχνης ὁδοῦ. Ὅτι δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, καθάπερ ἐγὼ φημί νῦν δῆλον ἐντεῦθεν.

(Ἀκολουθεῖ).

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡΑ ΤΟΙΣ ΙΝΔΟΙΣ

ὑπὸ τοῦ ἐν Ἁγίῳ Φραγκίσκῳ τῆς Ἀμερικῆς ἐνθουσιώδους ἑλληνοσ λογίου κ. Γεωργίου Δ. Παπαγεωργίου γράφονται ἐν τῷ «Εἰρηνικῷ» τὰ ἑξῆς ἀξιοσημεῖα.

Ἐκάστη χώρα ἔχει καὶ ἐν ἰδιαιτέρον γνώρισμα, χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου θέσεώς της, ἐκάστη φυλὴ διακρίνεται ἀπὸ τὸ χρῶμα τῆς ἐπιδερμίδος τῶν λαῶν της καὶ ἐκάστη ἐθνικότης ἔχει καὶ ἰδίαν γλῶσσαν. Καὶ ὅμως μεταξύ ὄλων αὐτῶν ὑπάρχουν δύο πράγματα κοινά, χωρὶς διάκρισιν καὶ ἀνευ ἐξαίρεσεως· Ἡ φύσις καὶ ἡ μουσική.

Ὅταν πέρυσιν ἐπίγαμεν μετὰ τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Δώγκαν καὶ τοῦ μικροῦ Μενάλκα, ἐν ἀρχαίᾳ περιβολῇ, εἰς ἐπίσκεψιν μᾶς φυλῆς τῶν Ἰνδῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Renier διὰ νὰ ἀκούσωμεν τὴν μουσικὴν τους, μὲν ἐφθάσαμεν εἰς τὸν σταθμὸν, μᾶς ἐπλησίασαν μερικοὶ καὶ ἀφ' οὗ μᾶς περιειργάσθησαν, εἰς ἕξ αὐτῶν, ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν κ. Δώγκαν, ἔκαμε μετ' αὐτοῦ τὸν ἑξῆς διάλογον· — «Τί εἶσθε;» — «Ἑλλην Ἰνδός». — «Ὡραία! Πᾶμε νὰ σᾶς φιλοξενήσω στή σκηνή μου». Ὅταν δὲ ἐκεῖ ἦλθεν ὁ Ἀμερικανὸς φύλαξ τῶν δασῶν καὶ ἠρώτησε τὸν ἴδιον Ἰνδὸν ἐνώπιόν μας κἄτι, οὗτος δὲν ἀπήντησε καθόλου, προσποιούμενος ἄγνοιαν τῆς Ἀγγλικῆς, τὴν ὁποίαν μεθ' ἡμῶν ὠμίλει ἕκτακτα. Δὲν ἐθεώρει τὸν Ἀμερικανὸν ἀδελφόν, διότι ἐφόρει ἐνδύματα ἀφύσικα! . . .

Τὴν ἰδίαν ἑσπέραν ἡ κ. Πηγελόπη Δώγκαν ἐτραγουδῆσεν ἕνα ἑλληνικὸν δημοτικὸν τραγοῦδι. Ἐκεῖ νὰ ἰδῆς! Ὅλοι οἱ πέραξ κατεσκευασμένοι Ἰνδοὶ ἔτρεξαν ἀμέσως, ἐσχημάτισαν ἕνα κύκλον καὶ ἤρχισαν καὶ αὐτοὶ τὰ τραγοῦδια, ὅπως γίνεται στής γειτονιὰς τῶν μικρῶν χωρίων τῆς πατρίδος μας. Καὶ τὰ τραγοῦδια ὁμοιάζαν καταπληκτικῶς μετὰ τὰ ἰδικά μας, μετ' ἀραβικὰ ποῦ ἤκουσα εἰς τὴν Ἀφρικὴν καὶ μετὰ κινέζικα ποῦ ἤκουσα εἰς τὴν Κινεζοῦπολιν τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου. Τί θαυμάσιον πρᾶγμα! Ἡ κοινὴ τῶν πάντων μάνα ἔχει ὀρίση τὴν μουσικὴν ὡς γλῶσσαν κοινὴν τῆς καρδίας ὄλων τῶν ἀνθρώπων.

«Ἐχετε ἕνα θησαυρὸν ἀνεκτίμητον στήν πατρίδα σας, τὸν ὁποῖον οὔτε τὸν ἀναγνωρίζετε, οὔτε ἔχετε κανένα ἐκεῖ νὰ τὸν περισφύσῃ ἀπὸ τὴν καταστροφὴν». Ὅταν πρωταεπήγα στήν Ἑλλάδα γὰρ νὰ σπουδάσω τὴν μουσικὴν τῆς, ὁ κ. Σακελλαρίδης, ποῦ διηθῆναι τότε τὸ τμήμα τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς εἰς τὸ Ὠδεῖον Ἀθηνῶν, μοῦ εἶπεν, ὅτι δὲν ὑπάρχει. . . Ἑλληνικὴ μουσική! Ὅτε δὲ τῷ παρετήρησα ὅτι ἐγὼ τὴν ἤκουσα στὰ βουνὰ καὶ τὰς κοιλάδας καὶ παντοῦ ὅπου καὶ ἂν ἐγύρισσα, οὗτος ἐγέλασε! Ἀμέσως τὸν κατήγγειλα πρὸς τὸν Βασιλέα σας, τὸν ὁποῖον ἐπίτηδες ἐπεσκέφθην, ὡς ὁλοφόνον τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ εὐτυχῶς ἐπαύθη οὗτος, ἀντικατασταθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Ψάχου, κληθέντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, παρ' οὗ καὶ ἐγὼ καὶ ἡ κυρία μου ἐμάθαμεν τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν».

Τὰ ἀνωτέρω ρήματα, ἴσως καὶ ὡς γεγονότα νὰ εἶνε ἄγνωστα εἰς τοὺς πολλοὺς, τὰ ἤκουσαμεν ἀπ' αὐτὸ τὸ στόμα τοῦ κ. Δώγκαν, ὅστις, ὡς γνωστόν, εἶνε ὁ πρῶτος ξένος ποῦ ἀνέλαβε νὰ διαδώσῃ τὴν ἑλληνικὴν μουσικὴν μετὰ τῆς ἑλληνίδος συζύγου του Πηγελόπης, περιοδεύοντες ἐπὶ τούτῳ τὸν κόσμον.

1. Φαίνεται ἡμῖν ὅτι παρεξηγεῖται δεινῶς ἐναυθὰ ὁ θαυμαστής τῆς Ἑλλην. μουσικῆς κ. Ι. Σακελλαρίδης. Σ. «Μ.»

73. ΟΥΚ ΕΛΑΤΡΕΥΣΑΝ ΤΗ ΚΤΙΣΕΙ

Μελωδία ἐκκλησιαστικὴ (ἀργόν).

ΗΧΟΣ Δ' $\frac{6}{\lambda}$

λ Ο υκ ε λα α α τρε ε ε ε ευσαν τη κτι ι σει ει
 οι οι θε ο φρο ο νες πα ρα το ο ον κτι ι σα α α αν
 τα α $\frac{6}{\lambda}$ αλ λα α α α α πυ ρο ος α πει ει λη ην $\frac{6}{\lambda}$ αν
 δρει ει (ει) ως πα α τη η σα αν τε ες χαιαι ρο ον τε ε ψα αλ
 ελο ον $\frac{6}{\lambda}$ υ πε ρυ υ υ μνη η η τε ε $\frac{6}{\lambda}$ ο
 τω ων πα α τε ρω ων Κυ ρι ι ο ος $\frac{6}{\lambda}$ και Θε ε ος ε ευ λο γη η το ο ος ει ει. $\frac{6}{\lambda}$

74. Η ΤΥΦΛΗ ΑΝΘΟΠΩΛΙΣ

Ποίημα Γ. Ζαλοκώστα. — Μέλος Γ. Δ. Παχτίκου.

Ρυθμός τετράσημος λ

Πα $\frac{6}{\lambda}$

π $\frac{6}{\lambda}$ Α - γο - ρά - σα - τέ μου τ' αν - - - - - θη $\frac{6}{\lambda}$ του φω - τός μου στε - ρη - μέ - - - - νη, $\frac{6}{\lambda}$
 ερ - χο - μαι μακρόθεν ξέ - νη $\frac{6}{\lambda}$ και τον οϊκτόν σασ ζη - τώ, $\frac{6}{\lambda}$ και τον οϊ - κτόν σασ ζητώ. $\frac{6}{\lambda}$

75. ΜΟΝΩΔΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝ ΣΕΛΗΜ ΤΟΥ Γ'

ἐκθρονισθέντος και φρονευθέντος ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων (1807—1808).

Μέλος Γ. Μπέτσου, Καστοριανοῦ.

ΗΧΟΣ λ Δ' Νη λ

λ Ω μα - - - ται - ό - - - της κό - - - - - σμου, λ ὦ ρι - ζι - κόν
 δι - - - κόν μου! λ έ - χθές έ - - - - - πι λ του θρό - - - - - νου η η σή - -
 με - - - ρον μό - - - - - νος μό - - - - - νου λ εύ - - - ρί - σκο - - - - - μαι πικρώς. λ

76. Ο ΓΕΡΟ-ΔΗΜΟΣ

Ποίησης Α. Βαλαωρίτου. — Μουσική Π. Καρρέρη.

Ρυθμός δίσσημος χ

Πα $\underline{\underline{\mu}}$

Μεταγραφή εκ τῆς γραμμικῆς παρασημαντικῆς.

π 1. Ἐ - γέ - ρα - σα, μω - ρέ παι - διὰ, χ πε - - νῆν τα χρο - νους
 τὸν ὕ - πνον δὲν ἐ - χόρ - τα - σα καὶ τώρ' ἄ - - πο - στα -

κλέφ - τῆς, λ θε - λω νὰ πάω νὰ κοι - μη - θῶ ἐ - στέ - ρεψ' ἢ καρ -
 μέ - νος,

δία μου η βρύ - σι τὸ αἶ - μα τῶ - χυ - σαν στα - λαγ - μα - τιά δὲν μέ - νει. π ' Ἀ -

μὰν ἄ - μὰν ἄ - μὰν. η Στα - λαγ - μα - τιά δὲν μέ - νει. "Ὡχ! π ' η

77. ΑΝΟΙΞΑΤΕ ΤΟΝ ΚΛΗΙΔΩΝΑ

ᾠσμα δημῶδες, ἀδόμενον ἐν Συγῆ καὶ Μυσοπόλει τῆς Προύσης.

Ρυθμός τετράσημος χ

Ἐκ τῆς Συλλογῆς Γ. Δ. Παχτίκου.

π Ἀ - νοί - ξα - τε τὸν κλή - - - δο - να η τ' Ἀ - γι'

Γιαν - νιοῦ τὴν χά - - - ρι. π η

78. ΠΛΗΣΙΕΣΤΕΡΟΝ ΣΟΙ, ΘΕΕ ΜΟΥ

ᾠσμα θρησκευτικὸν ἀγγλικόν, ψαλὲν κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ καταποντισμοῦ τοῦ «Τιτανικοῦ».

Μέλος Saint Hilaire.

Ρυθμός τετράσημος χ

Μεταγραφή εκ τῆς γραμμικῆς παρασημαντικῆς.

ν Πλη - σι - - - ἐ - στε - ρόν σου, ν Θε - έ μου, ν εἶν' ἡ φω - νή τῆς πί - στε -

ὡς μου τῆς πί - στε - ὡς. Δ Πλη - σι - - - ἐ - στε - ρόν σου, πλη - σι - ἐ - στε - ρόν σου,

Θε - έ μου, Θε - έ μου, Θε - έ. ν

79. ΟΥΚ ΕΛΑΤΡΕΥΣΑΣΑΝ ΤΗ, ΚΤΙΣΕΙ ΟΙ ΘΕΟΦΡΟΝΕΣ

Μελωδία Εκκλησιαστική τοῦ Δ' ἤχου.

(Σύντομον).

Συμφωνική ἄρμονία

L. A. BOURGAULT-DUCOUDRAY.

Allegro moderato.

Οὐκ ἐλά - - τρευ - σαν τῆ κτί - σει οἱ θε - ό - φρο - νες πα - ρά τὸν

mf *marcato*

κτί - - σαν - - τα· ἀλ - λα πυ - ρὸς ἀ - πει - λὴν ἀν - ὄρει - ως πα -

τή - σαν - τες, ἔ - χαι - ρον ψάλ - λον - τες· ὑ - περ - ὑ - - μνη - τε, ὁ τῶν πα -

cresc.

τέ - ρων Κύ - ρι - ος καὶ θε - ὸς εὐ - λο - γη - τὸς εἰ.

ff

80. Ο ΕΡΑΣΤΗΣ ΚΑΙ Η ΗΧΩ.

Μουσική SOLEM HAP.

Andante (♩ = 132)

ΑΙΣΜΑ (CANTO)

Θά στα-θῶ γὰ τραγου-δή-σω, φεγ-γα-ρά-κι μου μπροστά σου.
 Θά σε 'πῶ ταις λύ-παις ὀ-λαις, τῆς χα-ραῖς - και τῆς ντρο-παῖς μου.

mp (Hχώ)

-Στα-σου. Εὐ-τυ-χῆς κ'ε - γῶ δὲν ἦ - μου, πρὶν οἱ πό - νοι μου ἀρ-χί-σουν;
 -Πες μου. Πό-σα χρό-νια τῶ-ρα πά - σχω, καὶ δὲν θρῖ - σκω ἰ - ἀ-τρέι-α;

mp (Hχώ)

ἦ - σου. Τί με ἔ - κα-με νὰ μοιά-ζω, ἐ-θδο-μῆν-τα χρό-νων γέ - ρος;
 ἴσι-α. Τίς με βα-σα-νί-ζει τῶ-ρα, ἐν ᾧ πρὶν με συν-ε - κί - νει;

mp (Hχώ)

ἔ - ρως. Πό-σα χρό-νια τὴν λα-τρέυ-ω, καὶ δὲν μ'εἶ-πεν οὐ-τε λέ - ξι;
 -Κεῖ νη. Ἠ-βα-θεῖ-α μου ἄ - γά-πη, μὴ-πως τὴν ἐμ - - πνέ-ει μι - σος;

mp (Ηχώ)

Handwritten musical notation for the piano introduction, consisting of three staves. The first staff is a treble clef with a melodic line. The second and third staves are a grand staff (treble and bass clefs) with a harmonic accompaniment. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 2/4. Dynamics include mp and p.

81. ΥΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΝ.

Ποίημα Γ. ΚΑΤΣΟΥΦΡΗ.

Μουσική ΑΝΤ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ.

Molto moderato.

Handwritten musical notation for the vocal and piano accompaniment. It consists of a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff. The key signature has two sharps (F# and C#), and the time signature is 2/4. Dynamics include p, f, and mp. The tempo is marked 'Molto moderato' and 'Allegro marciale'.

Μέ - τὰ ρου - χα τῆς δου - λειᾶς τὰ τι - μη - μέ - γα τι - μη -
 μέ - γα καὶ τῆς ἄ - φθαρ - τῆς τι - μῆς. μᾶς τὰ σε - φά - νια τὰ σε -
 φά - νια Σάν ἄ - δέλ - φιάς τρέ - ξουμ' ὄλ' ἄ - γά - πη - μέ - γα ἄ - γα - πη -
 μέ - γα. Στὸ οχο - λειό τὸ λα - ῖ - κό μέ πε - ρη -
 φά - νια πε - ρη - φά - νια Σάν ἄ - φά - νια πε - ρη - φά - νια. Ἐμ -
 πρὸς παι - δια δου - λειᾶ δου - λειᾶ δου - λειᾶ κι' ἄ -
 δέλ - φω - σύ - νη, τι - μὴ σαυ - τὸν ποῦ τὸν και -
 ρὸ χα - μέ - νο δὲν ἄ - φί - νελ. Ἐμ - νελ.

82. Ο ΓΕΡΟ-ΔΗΜΟΣ.

Ποίησης
Α. ΒΑΛΑΩΡΙΤΟΥ.

Μουσική
Π. ΚΑΡΡΕΡΗ.

ΚΛΕΙΔΟ-ΚΥΜΒΑΛΟΝ. ΠΙΑΝΟ.

Andante (♩ = 60)

Άσμα=Canto.

Έ - γέ - ρα - σα, μω -

ρέ παι - δια, πε - γήν - τα χρό - νους κλέφ - της

τὸν ὕ - πνο δὲν ἔ - - χόο - τα -

σα καὶ τῶρ ἄ - νο - στα - μέ - νος θέ -

p *pp* *f*

λω νὰ πᾶω νὰ κοι - μη - θῶ ἔ - στέ - ρεψ' ἡ καρ - διά μου βρύ -

f *pp poco rit. col*

σι τὸ αἶ - μα τῶ χυ - σαν στα - λα - μα - τιά δὲν μέ - νει. Ἄ -

f *canto a tempo* *f* *p allargando*

allargando

μὰν Ἄ - μὰν Ἄ - μὰν. στα - λα - μα - τιά δὲν μέ - νει. ὦχ!

sf *col canto*

83. ΔΕΝ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣΘΕ.

Ἕσμα διὰ δασύφωνον ἢ βαρύτονον.

VOUS NE PRIEZ PAS

MEZZO-SOPRANO OU BARYTON.

Ποίησις
CASIMIR DELAVIGNE.
Moderato (♩=84)

Μουσική
GEORGES BIZET.

PIANO. *pp*

ἈΣΜΑ - CHANT. *pp*

Mon bien ai - mé, dans mes dou - leurs, Je viens de la ci -
Com - bien nos doux ra - vis - se - ments, A - mi, me coûtent

té des pleurs Pour vous deman - der des pri - è - res Vous
de de tourments Au fond de ces tris - tes de - meu - res Les

me disiez, pen - ché vers moi " Si je vis — je prie - rai pour
jours n'ont ni soir ni ma - tin Et l'aiguille y tour - ne sans

pp

cre - - - - - scen - - - - - do

toi[#] fin, Voi - là vos pa - ro - les der - niè - res
Sans fin, sur un cadran sans heu - res

f Hé - las! hé - las! De - puis que j'ai quit - té vos
Hé - las! hé - las! Vers vous, a - mi le - vant les

ari - - - man - - -

do bras, Ja - mais je n'entends vos pri - è - res
bras, J'at - tends en vain dans ces de - meu - res!

f stringendo Hé - las! hé - las! J'é - cou - te et vous ne pri - ez
Hé - las! hé - las! J'at - tends, et vous ne pri - ez

ff *con la grime a tempo*

dim. pas! J'é - cou - te et vous ne pri - ez pas! Hé -
pas! J'at - tends, et vous ne pri - ez pas! Hé -

f

*ped. ** *ped. ** *ped. ** *ped. **

dim. al - - - lar - - - gan - - - do

las! J'é - cou te et vous ne pri - ez
 las! J'at - tends et vous ne pri - ez

f dim. mol to p dim.

pas!
 pas!

mp

84. Ο ΞΕΝΗΤΕΜΜΕΝΟΣ.

Ποίημα Ε. ΚΑΡΥΔΗ.

Σύνθεσις Ι. ΠΡΩΪΟΥ.

p Andante mf f

1. Χρυ - σᾱ που - λά - κιᾱ ποῡ ψη - λά̄ πε - ρή - φα - νᾱ πε - τᾶ̄ - - - τε, κρα

mf f

mf

τη̄ - στε τᾶ̄ φτε - ρᾶ̄ - κιᾱ σας, ἀν̄ στο̄ χω - ριό̄ μοῡ πᾶ̄ - τε.

mf

ΔΙΣΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ

73. ΟΥΚ ΕΛΑΤΡΕΥΣΑΝ ΤΗΙ ΚΤΙΣΕΙ ΟΙ ΘΕΟΦΡΟΝΕΣ (ἀργόν).

Εἶνε ἡ Ζ' Ὀδὴ τῶν καταβασιῶν τοῦ «*Ἀνοιξω τὸ στόμα μου*», τὸ ὁποῖον ψάλλεται ἐν τῇ ἑλληνικῇ Ἐκκλησίᾳ κατὰ τὸν Ὅρθρον. Ὁ Δ' Ἦχος, εἰς ὃν ἀνήκει τὸ ὠραῖον τοῦτο ἔσμα, ἀντιστοιχῶν πρὸς τὴν Δωριστὶ ἀρμονίαν τῶν ἀρχαίων, διακρίνεται διὰ τὴν σοβαρότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ. Τὸ ἀργὸν τοῦτο μέλος ἔχει καὶ τὸ σύντομόν του, τὸ ὁποῖον δημοσιεύεται κατωτέρω (ἀριθμ. 79) κατὰ τὴν πολύφωνον ἀρμονικὴν περιβολὴν τοῦ γάλλου Ducoudray. «*Ὀὐκ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει οἱ θεόφρονες παρὰ τὸν κτίσαντα, ἀλλὰ πρὸς ἀπειλὴν ἀνδρείως πατήσαντες χαίροντες ἔψαλλον. Ὑπερύμνητε, ὁ τῶν Πατέρων Κύριος καὶ Θεὸς εὐλογητὸς εἶ*».

74. Η ΤΥΦΛΗ ΑΝΘΩΠΩΛΙΣ

Ποίημα Γ. Ζαλοκώστα.— Μέλος Γ. Δ. Παχτίου.

Τὸ μέλος τοῦτο συντεθὲν κυρίως διὰ νὰ ψάλληται ἐν μονωδίᾳ ἔχει τὰς ἑξῆς συγκινητικὰς στροφάς.

1. Ἀγοράσατέ μου τᾶνθη τοῦ φωτός μου στερημένην ἔρχομαι μακρόθεν ξένη καὶ τὸν οἰκτὸν σας ζητῶ.	4. Τῆς ἀγῆς τὸ πνεῦμα τώρα, ὦ, θαρρῶ πῶς μουρμουρίζει· θαρρῶ τώρα πῶς θροσίζει τᾶνθη μου τὰ χαρωπὰ.
2. Ἄν τὴν γῆν ὠραῖαν λέγουν, σὺ δὲ βλέπων κρίνε· τᾶνθη μου καρποὶ τῆς εἶνε, τᾶνθη ταῦτα, ποῦ κρατῶ.	5. ὦ, ἰδέτε τα πῶς λάμπουν! ἦσαν μοσχομυρισμένα. εἰς τοὺς κόλπους φυλαγμένα τῆς καλῆς μητρὸς των γῆς.
3. Θάλλουν ἔτι· ἐγὼ κρίνω ἀπὸ μόνην τὴν ἀφήν των πρὸ μικροῦ ἀπ' τὴν γῆν των τὰ συνέλεξα νωπὰ.	6. Ὅταν ἀπλωνα νὰ κόψω, μύρον ἦτο ἡ γῆ ὄλη, καὶ ἔλαμπον οἱ φωτοβόλοι μαργαρίται τῆς ἀγῆς.

75. ΜΟΝΩΔΙΑ ΘΡΗΝΩΔΗΣ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝ ΣΕΛΗΜ ΤΟΥ Γ'

Ἡ θρηνώδης αὕτη μονωδία, δημοσιευομένη διὰ τὴν ἱστορικὴν αὐτῆς σημασίαν, εἶνε μουσουργημα τοῦ Καστοριανοῦ Γ. Μπέτσου. Ὁ Σουλτάν Σελήμ ὁ Γ', γεννηθεὶς τῷ 1789, ἐξεθρονίσθη ὑπὸ τῶν Γενιτσάρων τῇ 16 Μαΐου 1807 καὶ ἐφονεύθη τὴν 16 Ἰουλίου 1808, διότι εἰσήγαγε τὸ λεγόμενον *Νιζὰμ Τζεδίτ*. Τὸ ἔσμα τοῦτο κατοχωρίζομεν, ἐπιτήδες ἵνα λάβωσιν οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται ἰδέαν τινὰ τῆς μουσουργικῆς δεξιότητος τῶν μουσικῶν τῆς πρὸ ἡμῶν γενεᾶς.

1. ὦ ματαιότης κόσμου, ὦ ριζικὸν δικόν μου, ἐχθὲς ἐπὶ τοῦ θρόνου σήμερον μόνος μόνου εὕρισκομαι πικρῶς.	4. Πρὸς μὲν ὦρα τὴν ὦρα καὶ θνήσκω ἀπὸ τώρα, γιὰτ' ἔτσι προωρίσθη, σ' ἐμὲ καὶ ἀπεφασίσθη, τὸ τέλος λυπηρόν.

2. Πάγει ἡ βασιλεία, ἐχάθ' ἡ ἐξουσία, τὸ κράτος μου ἐσδέσθη, ἡ δόξα μετετέθη, ἐγὼ δ' ἐλεινός.

3. Ἄπὸ τῆς βασιλείας καὶ αὐτοκρατορίας, εἰς φυλακὴν ἐμβαίνω καὶ πλεὸν δὲν βγαίνω, μὲ θάνατον πικρόν.

5. Ἄχ! ἄθλιε Σελήμη, αὐτὸ ἔταν τὸ ταλίμι ἀντὶ εὐχαριστίας διὰ τὰς εὐταξίας πότρεςες κατὰ νοῦν.

6. ὦ Πόλις καὶ πολίται, ζῆτε καὶ εὐτυχεῖτε πρὶά δὲν θὰ μὲ ἰδῆτε ἴσως μ' ἐνθουμηθεῖτε, ποτὲ μετὰ καιρόν!

76. Ο ΓΕΡΟ-ΔΗΜΟΣ

Ποίησις Α. Βαλαωρίτου.— Μουσικὴ Π. Καρρέρη.

Εἶνε ἡ περιπαθὴς ἔθνικὴ μελωδία, ἣτις, ὑπὸ τοῦ ἑλληνοπρεποῦς ἑπτανησίου μουσουργοῦ ἐπὶ τῇ βάσει δημοτικῆς μελωδίας συντεθεῖσα, κατέστη νῦν πανελληνίως. Ἄλλως τε δὲ αἱ ποιητικαὶ τοῦ ἔσματος στροφῆς εἶνε τόσοσ συγκινητικαί, ὥστε δικαίως νὰ θίγωσι τὰς πλέον εὐπαθεῖς χορδὰς τῆς πατριωτικῆς καὶ φιλελευθέρου τῶν Ἑλλήνων ψυχῆς.

1. Ἐγέρσασα, μωρὲ παιδιὰ, πενήντα χρόνους κλέφτης τὸν ὕπνο δὲν ἐχόρτασα καὶ τῶρ' ἀποσταμένος· θέλω νὰ πάω νὰ κοιμηθῶ ἐστέρεψ' ἡ καρδιά μου βρούσι τὸ αἷμα τῶχυσαν σταλαγματιὰ δὲν μένει. Ἄμάν, ἀμάν, ἀμάν· σταλαγματιὰ δὲν μένει! ὦχ!

2. Ποιὸς ξέρ' ἀπὸ τὸ μνημὰ μου τί δένδρο θὰ φυτρώσῃ, κίαν ξεφυτρώσῃ πλάτανος στὸν ἴσκιό του· πὸ κάτω ὀξρχωνται τὰ κλεφτόπουλα τᾶρματα νὰ κρεμᾶνε, νὰ πλένουν τὲς λαβωματιᾶς τὸν Δῆμο νὰ σχωρᾶνε. Ἄμάν, ἀμάν, ἀμάν· τὸν Δῆμο νὰ σχωρᾶνε! ὦχ!

77. ΑΝΟΙΞΑΤΕ ΤΟΝ ΚΛΗΔΟΝΑ

Τὸ δημῶδες τοῦτο ἔσμα, ἄδεται ἐν Συγῆ καὶ Μυσοπόλει τῆς ἐπαρχίας Προύσης κατὰ τὴν νύκτα τῆς εορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ κλήδονα, ἥτοι τὴν 24 Ἰουνίου. Ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦ ἑλληνισμοῦ ἡ κληδὼν (κληδονας) τελεῖται καὶ νῦν ἔτι ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἐνταῦθα εἰς ἕκαστον κληδόνισμα ἄδονται καὶ διάφορα δίστιχα, ἅτινα ὀνομαζονται *κοττήματα*. Ἡ μελωδία τοῦ ἔσματος τούτου ὑπεγορεύθη ἡμῖν, ὑπὸ τῆς ἐν Μυσοπόλει *Σμαράγδας Μεγάλου*, κατὰ τὴν εἰς Βιθυνίαν μουσικὴν ἡμῶν περιοδεῖαν τοῦ 1904.

Ἀνοιξατέ τὸν κλήδονα τ' Ἁγί· Γιωῖ τοῦ τὴν χάρι, ὁπῶχει μοῖρα νὰ φανῆ καὶ ὁπῶχει ριζικάρι. Στὸ ριζικό μου σ' ἔβαλα γιὰ νὰ σὲ ριζικάρω, ἂν εἶνε θέλημα Θεοῦ, ταῖρι μου νὰ σὲ κάνω.

(Καὶ οὕτω ἀκολουθοῦσι διάφορα αὐτοσχέδια, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, δίστιχα).

78. ΠΛΗΣΙΕΣΤΕΡΟΝ ΣΟΥ, ΘΕΕ ΜΟΥ

(Πληροφορίας σχετικῶς ἴδε εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 69 ἔσμα τοῦ ΣΤ' τεύχους τῆς «Μουσικῆς»).

79. ΟΥΚ ΕΛΑΤΡΕΥΣΑΝ (σύντομον).

Τὸ σεμνὸν καὶ σοβαρὸν τοῦτο τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας ἔσμα ἐψάλη τὸ πρῶτον μετὰ τὴν δημοσιευομένην πολύφωνον ἁρμονικὴν περιβολὴν ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Ἐκθέσει τῶν Παρισίων τοῦ 1878, κατὰ τὴν σχετικὴν τοῦ ἀειμνήστου L. Bourgault-Ducoudray διάλεξιν. Κατὰ τὴν προορηθεῖσαν Παγκόσμιον Ἐκθεσιν ἐγένετο, ὡς γνωστόν, καὶ Μουσικὸν Συνέδριον, ἐν ᾧ διὰ 56 μουσικῶν τεμαχίων τῆς ἑλλην. καὶ δημοτικῆς μουσικῆς ὡς καὶ τῆς παλαιᾶς γρηγοριανῆς ψαλμωδίας ὁ ἀειμνηστος σοφὸς ἀγορευτὴς κατέδειξεν ὅτι ἅπασαι αἱ ἑλληνικαὶ κλίμακες, ἀρχαῖαί τε καὶ νεώτεραι, ἐναρμονίζονται, ἤτοι περιβάλλονται μετὰ ἁρμονικὴν πολυφωνίαν. Τὸ παρὸν ἔσμα, κατὰ τὰ στενογραφημένα πρακτικά, φέρει τὸν αὐξοῦντα ἀριθμὸν 41. Ὁ Δῶριος τρόπος τῶν ἀρχαίων ἀντιστοιχεῖ, ὡς γνωστόν, εἰς τὸν Δ' Ἥχον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν Μουσικῆς, ἐν ᾧ καταλέγεται καὶ τὸ Οὐκ ἐλάτρευσαν. Περὶ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Ducoudray λέγει τάδε· Ὁ τρόπος οὗτος ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικός. Ἐν τούτῳ ἀνευρίσκει τις ὄντως τὸν χαρακτῆρα οσορτιστικῶν ἠθῶν καὶ ἀρετῶν. Χαρακτηρίζεται δὲ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὡς κατηφής, σφοδρὸς, ἀρρενωπός, πολεμικός, πλήρης ἀξιοπροετίας, σταθερός, ἤρεμος κτλ. Ὁ Ἀριστοτέλης περὶ αὐτοῦ λέγει· Ἔστι τις ἁρμονία τελείαν τῇ ψυχῇ γαλήνην ἐμποιοῦσα· αὕτη δ' ἐστὶν ἡ δωρική. Ὁ δὲ Πλάτων ἀναγνωρίζει ἐν αὐτῷ τοὺς ἀρρενωποὺς τόνους ἤρωος καὶ σταυτικῶν. Ὁ δὲ πολὺς Cevaert προστίθεισιν ὅτι ἐκ πάντων τῶν ἀρχαίων τρόπων ὁ δῶριός ἐστιν ἴσως ὁ ἥκιστα εἰς τὴν τῆς Δύσεως πολυφωνίαν προσαρμοζόμενος. Ἡ αὐστηρά τῶν μελωδιῶν αὐτοῦ καλλιὰ κεῖται ἀκριβῶς ἐν τούτῳ, ὅτι αἱ ἁρμονικαὶ τῶν ἤχων σχέσεις μετὰ πολλῆς ὑποδεικνύονται ἐγκρατείας καὶ οἰονεὶ κεκαλυμμένας. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ἀρχῶν τούτων ὁ πολὺς Ducoudray, παρουσιάζει ἐν τῷ Συνεδρίῳ τρεῖς δωρικός μελωδίας ἐνηρμονισμένας, ἤτοι τὸν εἰς Μοῦσαν Καλλιόπην ἕμνον, τὸν ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλλ. μουσικῆς διασωθέντα, τὸν γνωστὸν παλαιὸν ἕμνον τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας Range, lingua, καὶ τὸ ἡμέτερον Οὐκ ἐλάτρευσαν. Ἡ συμφωνικὴ αὐτοῦ ἐκτέλεσις, ὑπὸ διαπρεπῶν καλλιτεχνῶν τοῦ Ὁρδείου τῶν Παρισίων γενομένη, προκαλεῖ παταγώδη χειροκροτήματα τοῦ ἐπιπέκτου μουσικοῦ ἀκροατηρίου.

Καὶ ἐν τούτοις πόσα ἄλλα ἀρχαίως μουσικῆς τέχνης ἀριστουργήματα εὐρίσκονται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ, τὰ ὅποια εἰρωνικῶς περιφρονοῦνται!

80. Ο ΕΡΑΣΤΗΣ ΚΑΙ Η ΗΧΩ.

Τὸ χαριτωμένον τοῦτο ποίημα, μελοποιηθὲν ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου συνεργάτου Solem Har ἐπίτηδες διὰ τὴν «Μουσικὴν», πεποιθᾶμεν ὅτι θὰ προκαλέσῃ ἰκανὴν θυμηθίαν διὰ τὴν εὐχάριστον αὐτοῦ πρωτοτυπίαν, ὡς καὶ διὰ τὰς εὐφυεῖς ἀπαντήσεις τῆς Ἥχου. Οἱ 24 στίχοι τοῦ ποιήματος διηρέθησαν εἰς 3 ὄδικας στροφάς, ὧν ἐκάστη διστιχία περιλαμβάνει καὶ μίαν μελωδικὴν γραμμὴν. Αἱ τῆς Ἥχου ἀπαντήσεις δέον νὰ προφέρωνται πολὺ ἀσθενῶς, οὕτως ὥστε νὰ καταφαίνονται ὅτι εἶνε πραγματικά

ἀπηχῆσεις, ἄλλως χάνουσιν ὅλην τὴν ἀξίαν καὶ πρωτοτυπίαν αὐτῶν.

ΕΡΑΣΤΗΣ	Α'	ΗΧΩ
Θὰ σταθῶ νὰ τραγουδήσω, φεγγαράκι μου, μπροστά σου.		Στάσου.
Θὰ σὲ πῶ τὲς λύπες ὅλες, τῆς χαρῆς καὶ τῆς νεροπῆς μου.		Πέε μου.
Εὐτυχῆς κ' ἐγὼ δὲν ἤμουν, πρὶν οἱ πόνοι μου ἀρχίσουν;		Ἦσουν.
Πόσα χρόνια τώρα πάσχω, καὶ δὲν βρίζω ἰατρεία;		Τρίω.
Τί με ἔκαμε νὰ μοιάζω, ἐβδομήντα χρόνων γέρωσ;		Ἐρωσ.
Τίς με βασανίζει τώρα, ἐν ᾧ πρὶν με συνεκίνει;		Ἐκίνη.
Πόσα χρόνια τὴν λατρεύω, καὶ δὲν μ' εἶπεν οὔτε λέξι;		Ἐξη.
Ἢ βαθεῖά μου ἀγάπη, μήπως τὴν ἐμπνέει μίσος;		Ἰωωσ.

Β'

Λατὶ αὐτὸ τὸ μίσος, τῆς ὀφθαλμῶν μου δεσποίνης;	Πίνει.
Τί ἰατρικὸ νὰ πάρω, στὴν χολόσσοσι τοῦ ἤηρα;	Μπύρα.
Τί μου λείπει; Ἐσὺ ξεύρεις τὴν ψυχὴν μου ν' ἀναγνωσῆς.	Γνώσις.
Ἄν σὲ φαίνεται ἡ μορφή μου, ἀπὸ τὰς ὀφθαλμοῦσ;	Τίρας.
Τί ὄρατο σχῆμα ἔχει ἡ κομψὴ μου διὲς ἡ μήτηρ.	Σιωπῆ.
Ἐτοια ντελεζάτ' αὐτάκια ἔχει, πέε, ἄλλος κανένα;	Ἦνας.
Μὲ τὴν λυγεράν φωνὴν μου, εἶνε ἄλλη τις ὁμοία;	Μία.
Σάν τί μοιάζω σάν κτενίζω, τὰ μαλλιά μου τὲ εὐώδη;	Βῶδι.

Γ'

Ὅταν τραγουδῶ μ' ἀκούει, ἀπὸ τοῦ μπαλκονιοῦ τὴν κόρη;	Ὁχι.
Τί νὰ κάμω ὅταν ψάλλω πατινάδα τὸν Ἐρνάνι;	Νάνι.
Ποῖός νομίζει ὅτι εἶμαι ὅταν κάμω τὰ λεγάτα;	Γύτα.
Ἐγὼ πόσον τὴν λατρεύω, ἀρά γε στόν νοῦν της τῶχη;	Ὁχι.
Θ' ἄρθω κ' αὐθιρο στὸ δάσος, ἴσως εὐρῶ τὴν κοπέλα.	Ἐλα.
Τί νὰ βάλω νὰ μ' ἀρέσῃ, ἀπ' ἐμπρός της σάν περάσω;	Ράσο.
Τί νὰ κάμω σάν δὲν ἔχω, στὸ ἔξῃς καμμιὰ ἐλπίδα;	Πήδα.
Ἄπ' τὸν κόσμον ὅμως τοῦτον, ὅταν θὰ χαθῶ στοχάσω.	Χάσω.

81. ΥΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΝ.

Ὁ ἕμνος οὗτος, ποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐν Μυτιλήνῃ διδασκάλου κ. Γ. Κατσούφρη καὶ μελοποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ μουσικοδιδασκάλου κ. Ἀντωνίου Καλαματιανοῦ, ἐψάλη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς «Λαϊκῆς Σχολῆς» Μυτιλήνης κατὰ τὰς ἐξετάσεις αὐτῆς. Πᾶν ποίημα καὶ πᾶν μέλος τὴν ἐργασίαν ἐξυμνοῦν, εἶνε ἰκανὰ ἐχέγγυα ἵνα ἐξάρωσι τοὺς φιλοτίμους αὐτῆς ἐργάτας, καθόσον ἐκ τῆς ἐντίμου ἐργασίας ἐξαρτᾶται τὸ μεγαλεῖον οὐ μόνον τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐθνῶν. Ὁ μουσουργὸς τοῦ παρόντος ἕμνου φαίνεται ὅτι ἐγκρῦπτει ἐν ἑαυτῷ τὸ ἱερὸν τῆς ἐμπνεύσεως πῦρ, καθόσον ἐν ταῖς μελωδικαῖς αὐτοῦ γραμμαῖς ἐμφαίνεται ὁ ὑπὲρ τῆς θείας τοῦ Ὁρφέως τέχνης εἰλικρινῶς ἐργαζόμενος καὶ μοχθῶν.

82. Ο ΓΕΡΟ-ΔΗΜΟΣ

(Ἰδε τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 76ον ἔσμα).

83. ΔΕΝ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣΘΕ

Διὰ δασύφωνον ἢ βαρύτονον.

Εἶνε ὁ τίτλος τοῦ λίαν ἐκφραστικοῦ καὶ περιπαθοῦς ἔσματος, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τῶν στίχων τοῦ Delavigne ἔχει μελοποιήσῃ ὁ Γάλλος μουσουργὸς Georges Bizet, τοῦ ὁποῖου ὑπὸ τῶν Γάλλων καλλιτεχνῶν πρόκειται κατ' αὐτὸς νὰ τελεσθῇ ἐν Παρισίοις μουσικὸν μνημόσυνον. Ἡ Musica δὲ καὶ τὸ Excelsior τῶν Παρισίων θὰ θέσωσι καὶ πλάκα ἀναμνηστικὴν ἐπὶ τῆς οἰκίας, ἐν ἣ ἀπέθανεν οὗτος ἐν Bougival παρὰ τῷ Σηκουάνα. Ὁ Γεώργιος Μπιζέ, γεννηθεὶς τῷ 1838, ἀπεβίωσε τῷ 1875, ζήσας μόλις περὶ τὰ 36 ἔτη. Μεταξὺ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ἔργων ἡ Κάμεν, δι' ἣν ἠρῶσθη ἐξ Ἰσπανίας οὐκ ὀλίγας δημοτικὸς μελωδίας, ἀπθανάτισεν αὐτόν, καταστήσασα παγκοσμίου φήμης δραματικὸν μουσουργόν.

Τὸ ποιητικὸν μέρος τοῦ ἔσματος, ὅπερ δημοσιεύομεν καὶ ὅπερ ἐνέχει καὶ τινα συμβολικόν, κατὰ ἐλευθέρην παράφρασιν τοῦ κ. Ἰ. Καταζᾶ ἔχει ὡς ἑξῆς·

1. Πολυαγάπητέ μου, εἰς τὰς θλίψεις μου,
Ἐρχομαι ἐκ τοῦ ἄστεως τῶν θακρῶν,
Διὰ νὰ σοῦ ζητήσω π. σευχάς·
Μοὶ ἐλέγετε ἐσκυρμένως πρὸς ἐμέ
«Ἐὰν ζῶ θὰ προσεύχωμαι διὰ σέ».
Ἰσοῦ αἰ τελευταίαι! σὰς λέξεις.
Φεῦ! Φεῦ! Ἄφ' ὅτου ἀφῆκα τὰς ἀγκάλας σὰς,
Ποτὲ δὲν ἀκούω τὰς προευχὰς σὰς.
Φεῦ! Φεῦ! ἀκούω καὶ δὲν προσεύχεσθε.
2. Πισὸν αἰ γλυκεῖται ἐκστάσεις μας,
Φίλε, μοὶ στοιχίζουσι βασιάνους.
Εἰς τὸ βάθος τῶν θλιθερῶν τούτων κατοικιῶν!
Αἱ ἡμέραι δὲν ἔχουν οὔτε ἐσπέρας οὔτε πρωτῶν.
Καὶ ὁ ὄροσεικτὴς στρέφεται ἄνευ τέλους,
Ἄνευ τέλους ἐπὶ μιᾶς πλακῆς ἄνευ ὄρων.
Φεῦ! Φεῦ! Πρὸς ὑμᾶς, ὕψων τοὺς βραχίονας
Περιμένω εἰς μάτην εἰς ταύτας τὰς κατοικίας.
Φεῦ! Φεῦ! περιμένω καὶ δὲν προσήχεσθε!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΠΙΖΕ — GEORGES BIZET

84. Ο ΞΕΝΗΤΕΜΜΕΝΟΣ.

Ποίημα *Ε. Καρύδη*. — Μουσική *Ι. Πρωῖου*.

Ἐἶνε τὸ πρῶτον ὄραϊον καὶ περιπαθὲς ἄσματιον, τὸ ὁποῖον μετὰ δύο ἄλλων πρὸς τὴν «Μουσικὴν» ἀπέστειλεν ὁ κ. Ἰ. Πρωῖος, ἐν Ὁδησσῷ εὐδοκίμως ἐξασκῶν τὴν θεῖαν τοῦ Ἀπόλλωνος τέχνην. Συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν εὐαριθμῶν ὁμογενῶν μουσικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀγωνίζονται τὴν διὰ τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς διαπαιδαγώγησιν τῆς ἑλληνίδος νεολαίας. Τὸ παρὸν δὲ ἄσματιον προδίδει καὶ τὴν μουσικὴν αὐτοῦ ἰκανότητα, καθόσον τὸ μελαγχολικὸν αὐτοῦ μέλος ἐκφράζει λίαν ἐπιτυχῶς τὴν ἔννοιαν τοῦ συγκινητικοῦ ποιήματος.

1. Χρυσὰ πουλάκια, ποῦ ψηλά περήφανα πετάτε,
κρατῆστε τὰ φτεράκια σας, ἂν στὸ χωριό μου πᾶτε.
2. Νὰ φέρτε προσκυνήματα στὴν μάνα μ' ἐκεῖ πέρα.
δὲν ἔχω παρὰ μιὰ φτωχὴ ὁ ἄμιρος μητέρα.
3. Θὰ τὴν εὐρῆτε στὸ γαλὸ μὲ μάτι βουρνωμένον
ὅσα καρδιά ἐρχονται νὰ ἐρωτᾶ γιὰ μένα.
4. Εἰπέ της πῶς τὴν πονῶ καὶ πῶς τὴ συλλογοῦμαι,
καὶ πάντοτε στὸν ὕπνο μου τὴν βλέπ' ὅταν κοιμοῦμαι
5. Μὴ χάρι σὰς ζητῶ στερνῆ, ἐλευθερα πειλιὰ μου,
ἂν πεθαμένη εὑρετε τὴν ἄμιρην γρηὰ μου,
6. Εἰς τὰ χρυσὰ σας τὰ φτερά τὰ δάκρυα μου κρατῆστε
καὶ μὲ αὐτὰ τὸ μνημὰ της τὸ ἅγιο ραντίστε.

Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΔΕΙΚΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

Β'

Ἐν τῷ προηγουμένῳ τεύχει συνιστῶντες τὴν σχολικὴν μουσικὴν καὶ τὴν σχολικὴν γυμναστικὴν κεκραμένας, ἤτοι ἐκ παραλλήλου καὶ ἀχωρίστως διδασκομένας τὰς δύο ἀδελφὰς τέχνας, ὑπεδείξαμεν καὶ ἄλλα μουσικὰ ἄτοπα, ἐν τοῖς παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτηρίοις ἐνυπάρχοντα. Ἐν τῶν τοιούτων μουσικῶν ἀτόπων εἶνε ἀναμφισβητήτως καὶ τὰ ἀκατάλληλα ἔσματα, ὡς καὶ ἡ ἄκαιρος χρῆσις τῆς μουσικῆς, ἣς τὰ παραδείγματα εἰσὶ καὶ λίαν πρόσφατα.

Ἐπὶ τῶν ἀρμοδίων π. χ. κύκλων τῆς πλειονότητος τῶν παρ' ἡμῖν σχολείων, ὡς πλησιάζουσιν αἱ ἡμέραι τῶν ἐξετάσεων καὶ τῶν σχολικῶν τελετῶν, καταβάλλονται ἔξαιρετικαὶ ὄλως προσπάθειαι καὶ διὰ τὴν μουσικὴν. Ἀλλὰ ποίαν μουσικὴν ἐπιζητοῦσιν οὗτοι; Τὴν διὰ τῆς συστηματικῆς διδασκαλίας παιδαγωγοῦσαν καὶ ἐξευγενίζουσαν τὴν σπουδάζουσαν νεολαίαν, ἢ ἄλλην τινὰ μουσικὴν; Ὅταν μόνον κατὰ τοὺς δύο τελευταίους μῆνας τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐπιζητεῖται ἡ ἀνάγκη τῆς μουσικῆς εἶνε περιττὸν καὶ νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἡ μουσικὴ αὕτη ἀδύνατον νὰ εἶνε πλέον μουσικὴ παιδαγωγικὴ, μουσικὴ ἠθοπλαστικὴ, ἀλλὰ μουσικὴ τῆς ἐπιδείξεως, τῆς κολακείας τῶν ὠτων, μουσικὴ τοῦ κατὰ συνθήκην ψεύδους καὶ τῆς κατὰ συνθήκην ἀπάτης. Ἡ ἄληθις μουσικὴ διδασκαλία μόνον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ σχολικοῦ ἔτους ἐν ὀρισμένῃ καὶ ὑποχρεωτικῇ τοῦ προγράμματος ὥρᾳ διδασκομένη καὶ ἐκ παραλλήλου μετὰ τῶν λοιπῶν σχολικῶν μαθημάτων ἀρμονικῶς καὶ σκοπῶς βαίνουσα εἶνε δυνατόν νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν ὑψιστὸν παιδαγωγικὸν αὐτῆς σκοπὸν.

Ἐἶνε δὲ πολὺ λυπηρὸν, διότι εὐρίσκονται παρ' ἡμῖν καὶ μουσικοδιδάσκαλοι, οἱ ὁποῖοι δι' ὀλίγα τινὰ

ἀργύρια οὐ μόνον ἑαυτοὺς ταπεινοῦσιν, ἀλλὰ λεληθότως καὶ τὴν θεῖαν τοῦ Ἀπόλλωνος τέχνην προδίδουσι, παρουσιάζοντες αὐτὴν ὡς χρήσιμον καὶ ἀναγκαίαν μόνον κατὰ τοὺς δύο τελευταίους σχολικὸν μῆνας, καὶ τοῦτο πάλιν οὐχὶ δι' αὐτὴν ταύτην τὴν μουσικὴν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπίδειξιν. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ξένοι τινές, μουσικοί, τοῦτ' αὐτὸ ἐμπορευόμενοι τὴν παρ' ἡμῶν μουσικὴν ἀμάθειαν, πωλοῦσι τὸ ἐμπόρευμα αὐτῶν ὅπου τύχη καὶ ὀπόθεν ζητηθῆ. Δι' Ἕλληνα ὅμως μουσικόν, τοῦ ὁποίου οἱ μεγάλοι πρόγονοι πρῶτοι ἐδίδαξαν καὶ ἐξύψωσαν τὴν μουσικὴν παιδαγωγίαν, θὰ ἦτο ὄντως μεγάλη καὶ ἐσχάτη ταπείνωσις, ἂν ἐγρησιμοποιεῖτο αὐτὴ ὡς εὐτελὲς ὄργανον ἀσκόπου μουσικῆς ἐπιδείξεως καὶ ἀχαρακτηριστοῦ ἐπιπολαιότητος. Οἱ οὕτω τὴν μουσικὴν ταπεινοῦντες χρησιμεύουσι λεληθότως καὶ ὡς ὄργανα τῆς στασιμότητος τῆς μουσικῆς διδασκαλίας. Διότι οἱ ἀρμόδιοι, εὐκόλως ἐφοδιαζόμενοι διὰ τὰς σχολικὰς τελετὰς καὶ ἐξετάσεις τὰ ἀναγκαιοῦντα ἐπιδεικτικὰ αὐτοῖς ἔξσματα, οὐδὲ ὅπως πλέον κατόπιν φροντίζουσι καὶ διὰ τὴν συστηματικὴν τῆς μουσικῆς διδασκαλίαν ὡς μαθήματος ὑποχρεωτικῆ καὶ μορφωτικῆ. Ὅποια δὲ εἰσι τὰ ἐπιδεικτικὰ ταῦτα ἔξσματα καὶ ὁποῖα δέον νὰ ᾧσι τὰ ἀληθῶς παιδαγωγικὰ ἔξσματα ἐπιφυλαττόμεθα νὰ ἐπανέλθωμεν. Τοῦτο μόνον, τό γε νῦν, παρατηροῦμεν, ὅτι ὅτε τὸ πρῶτον ἡ Ἀμερικὴ ἀνεκαλύφθη οἱ τότε ἄγριοι αὐτῆς κάτοικοι τοὺς ὄγκους τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀδάμαντος τῆς ἑαυτῶν πατρίδος ἀντήλλασον ἀσυνειδίχως μετὰ τῶν πενταλέπτων καὶ δεκαλέπτων ἐνωτίων καὶ λοιπῶν ἀθυρμάτων τῶν ναυτῶν τοῦ Χριστοφόρου Κολόμβου. Οὕτω καὶ ἡμεῖς, τὸν παιδαγωγικὸν μουσικὸν πλοῦτον καὶ τὰ ἀληθῆ μουσικὰ διδάγματα τῶν ἡμετέρων προγόνων ἀπαρνούμενοι, ἀνταλλάσσωμεν αὐτὰ μὲ μάταια μουσικὰ ἀθυρμάτια. Ἀλλὰ συμφέρει ἄρα γε ἡ τοιαύτη παραγνώρισις τῆς ἀληθοῦς μουσικῆς ιδέας; Νομίζομεν ὅτι ἡ ἐθνικὴ συνείδησις θ' ἀπαντήσῃ μεγαλοφώνως: "Ὀχι.

Εἰς τὴν Κορυφὴν τοῦ Λοφου

(Ἀλληγορικαὶ συμβουλαὶ πρὸς τοὺς ἐπιδιδόμενους εἰς τὴν μουσικὴν).

Ἡ φιλολογία ἐκάστης χώρας γνωρίζεται ἐκ τῆς νιοθετήσεως καὶ δημιουργίας ἰδιαζοντός τινος τρόπου τοῦ λόγου, ὃν οἱ συγγραφεῖς μεταχειρίζονται, ἵνα συντελέσωσιν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀνάπτυξιν. Ἀδιάφορον ἂν ὁ εὐνοούμενος οὗτος λόγος προέρχεται ἐκ τοῦ Οὐγκώ, Τολσιόη, Δάντη καὶ ἄλλων. Τὸ ἀποτέλεσμα θὰ εἶνε πάντοτε τὸ αὐτό.

Ἴνα διακριθῶμεν λοιπὸν ἀνάγκη ν' ἀνέλθωμεν εἰς σημεῖόν τι μουσικοῦ ὕψους. Οἱ ζῶντες ἀνὰ τὰς κοιλάδας — καὶ τίνες οἱ μὴ ζῶντες ἐκεῖ — ὀφείλουσι νὰ ἐγκαταλείψωσιν αὐτάς, ἐὰν δὲν θέλωσι νὰ μείνωσι διὰ παντὸς βεβυθισμένοι εἰς τὴν μετριότητα.

Ἡ μουσικὴ εἶνε στενὴ, πλὴν ὠραία κοιλάς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Ὅπισθεν ταύτης εὐρίσκεται ὁ μέγας κόσμος τῆς Τέχνης, τῆς Φιλολογίας, τῆς Ἐπιστήμης, τῆς Φύσεως.

Καιρὸς λοιπὸν ν' ἀρχίσωμεν τὴν ἀνάβασίν μας, ἣτις θὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ· ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ μὴ σταματήσωμεν ἀνερχόμενοι. Οὐδὲ ὅπως δὲ παράδοξον ἢ διεξοδικὴ αὕτη ἀνάβασις ἡμῶν νὰ πλουτίσῃ μὲ νέα ἔργα τὴν μουσικὴν θεωρίαν, τὴν τέχνην τῆς πλαστικῆς, τὴν φιλολογίαν, τὴν βιογραφίαν κτλ. Εἰς τὸ ὕψος ἐκεῖνο ἀφικόμενοι θὰ βλέπωμεν ὅτι εἶνε γελοῖον ὅ,τι μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀπεθανμάζομεν. Ὅ,τιδήποτε δὲ καὶ ἂν ἤθελε συμβῆ κατὰ τὴν ἀνάβασιν ἡμῶν, πάντοτε ἐν αὐτῇ θέλομεν εὐρεῖ ἀληθῆ ἀπόλαυσιν. Ὅποταν δὲ ἀνέλθωμεν εἰς τὸ ὕψιστον ἐκεῖνο σημεῖον, εἰς ὃ καὶ ὁ Lowell ἀνελθὼν ἀπηθανάτισθη, ὦ! τότε θέλομεν ἀνακαλύψει εἰς τὴν ὀροσειρὰν ἐκείνην τῆς ἐπιτυχίας νέαν κορυφὴν.

Ἐξοχοὶ μουσικοὶ ὑπῆρξαν ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν ἤθελον ν' ἀπολεσθῶσιν ἐν τῇ ἀσημότητι τῶν κοιλάδων, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἵτινες ἀνελθόντες ἀνεκάλυψαν νέας κορυφάς.

(Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἀμερικανικοῦ ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Ε. Γ.)

Ἡ Ἐναρμονησις τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς

Ἐπὶ τοῦ παρ' ἡμῶν καθηγητοῦ τῶν Μαθηματικῶν κ. Σ. Σταματιάδου ἐγένετο τὴν 11 λήξαντος ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ «Ἑλληνικοῦ Φιλ. Συλλόγου» δημοσίαι ἀκρόασις *Βυζαντινῆς μουσικῆς ἐνηρμονισμένης*. Εἶχε προσέλθει ἐν τῷ Συλλόγῳ τόσος πολὺς κόσμος ἐξ ὅλων τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ὥστε ἡ μεγάλη αὐτοῦ αἴθουσα εὐρέθῃ στενόχωρος. Ἡ συρροὴ αὐτῆ τοῦ δημοσίου εἶνε λίαν παρήγορος, διότι δεικνύει τὸ μέγα ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς ἡμῶν τέχνης ἐνδιαφέρον τοῦ ὁμογενοῦς δημοσίου. Ἡ παρουσία ἰδίως καὶ ἀντιπροσώπου τῆς Α. Θ. Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Ἰωακείμ Γ', τοῦ ὑπὲρ τοῦ πατρίου τούτου κειμηλίου καὶ ἀπὸ τῆς πρώτης Αὐτοῦ πατριαρχίας σοβαρῶς προνοήσαντος, ὡς καὶ τοῦ μουσογραφοῦς Ἑλληνοῦ Πρεσβευτοῦ κ. Ἰω. Γρυπάρη, ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς ποικιλοτρόπως ἐπιδεικνύοντος τὸ μέγα αὐτοῦ ἐνδιαφέρον, ἐσχολιάσθησαν λίαν εὐμενῶς ὑπὸ τοῦ δημοσίου. Ὅταν αἱ γεγραφαὶ τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας κορυφαὶ ἐνθαρρύνουσι τὰς ἐγγενεῖς μουσικὰς προσπάθειάς τῶν μουσικολόγων ἀναμ-

φιβόλως μέγα ὑπὲρ τῆς παρημελημένης ἐθνικῆς τέχνης καλὸν θά ἐπιτευχθῆ.

Ἡ ἀκρόασις τοῦ κ. Σταματιάδου περιελάμβανε δύο μέρη, τὸ θεωρητικὸν καὶ τὸ πρακτικόν. Τὸ πρῶτον ἦτο σύντομος εἰσήγησις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἑναρμονίσεως τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς, καὶ τὸ δεύτερον περιελάμβανε 11 μελωδίας ἐκ τῶν 8 ἤχων τῆς Ἐκκλ. μουσικῆς. Ἡ εἰσήγησις τοῦ κ. Σταματιάδου, περιήλπισ οὕσα τῆς περυσίνης αὐτοῦ διαλέξεως, εἶνε γνωστὴ ἡμῖν διότι ὀλόκληρος ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ «Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ». Κατὰ ταύτην ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ ἑναρμονίζεται, ἦτοι ὑποβάλλεται εἰς πολυφωνικὴν συμφωνίαν, διότι, ὑποσταῖσα τὴν ἐπίδρασιν τῆς νεωτέρας μουσικῆς, ἀκολουθεῖ τὰ διαστήματα τῆς φυσικῆς κλίμακος. Ἐν τῇ φυσικῇ δὲ

1. Τὸν ὄρον βυζαντινῆ ἀντὶ τῆς λ. ἐκκλησιαστικῆ κατ' ἀνάγκην μεταχειρίζομεθα καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα, ἀφ' οὗ αἱ ψαλμοὶ μελωδία δὲν ἦσαν ἐκ τῶν μουσικῶν χειρογράφων τῆς μουσικῆς τῶν Βυζαντινῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν διὰ τῆς παραδόσεως σωζομένων τῆς ἐν χρήσει νῦν ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς. Ὁφείλομεν δὲ νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἡ παρῶσα ἐκκλησιαστικὴ ψαλμοδία ἐξεικονίζει μᾶλλον τὴν δημώδη μορφήν τῆς ἀρχαίας βυζαντινῆς ψαλμοδίας, παρὰ αὐτὴν ταύτην τὴν ὄρειαν καὶ μάγον ἱερὰν τῶν Βυζαντινῶν ἡμῶν Πατέρων τέχνην. Ἰνα εἰμεθα δὲ πλεον σαφεῖς λέγομεν ὅτι οἶαν σχέσιν ἔχει ἡ νῦν δημώδης ἡμῶν γλώσσα πρὸς τὴν γλώσσαν τῶν βυζαντινῶν ἐκκλ. ἱερατῶν τὴν αὐτὴν περιήλπισ ἔχει καὶ ἡ νῦν μουσικὴ πρὸς τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτῶν μέλου. Διό, μὴ ἀρκοῦμενοι εἰς τὴν σχετικῶς πενιχρὰν μορφήν τῆς συγχρόνου ἐκκλ. ψαλμοδίας, δέον νὰ ἐπιζητήσωμεν πάντοτε τὴν ἀνεῳχθῆσιν τῆς πρώτης πολυχρῶμον μουσικῆς πηγῆς, ἣτις ἀπεκρυσταλλώσιν ἐν τῇ ἐκπύλῳ τῆς Ἁγίας Σοφίας μουσικῆς. Ἄλλως ἐμμένοντες ἀκλονήτως εἰς τὴν παρῶσαν μορφήν τῆς ἐκκλ. ἡμῶν μουσικῆς ἴσως κινδυνεύσωμεν νὰ δημιουργήσωμεν διὰ τῶν ἐρπίτων τῆς μεγαλοπρεπῆς βυζαντινῆς τέχνης καὶ μέλλοντα μουσικῆν μαλακισμένην. Ἡ γλωσσικὴ λοιπὸν πρόδοσις ἃς ἐφαρμοσθῆ καὶ εἰς τὴν μουσικὴν.

Χαίρομεν δὲ πολὺ, διότι ὁ ἡμέτερος φίλος καὶ συνεργάτης κ. Μάρκος Βασιλείου, ὁ γνωστὸς οὗτος πολὺπαιρος ἐρευνητὴς τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν μουσικῆς καὶ τῶν πολυπληθῶν αὐτῆς χειρογράφων, ἐν τῇ ἐφημερίδι «Προῶδῳ» (19 Ἰουνίου) λίαν ἐπικαίρως θίγει τὸ σημεῖον τοῦτο διὰ τῶν ἐξῆς: «Ἀνάγκη πρῶτιστὰ νὰ παραδεχθῶμεν καὶ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἡμῶν ἔσμα, ὡς ἔχει σήμερον, δὲν εἶνε, εἰμὴ μικρὰ ἀπόμωρα τοῦ ἔσματος τῶν βυζαντινῶν χρόνων, λαμβανόμενον ὅπ' ὅψει τῶν περιστάσεων, ἃς διήλθε τὸ Γένος ἡμῶν καὶ ἡ Ἐκκλησία, περιελθὼν εἰς ἡμᾶς διὰ τῆς ἀπὸ στόματος μᾶλλον παραδόσεως μετὰ τῶν φυσικῶν ἐκείνων παραλλαγῶν, τὰς ὁποίας πρῶτον ὁ χρόνος, ἔπειτα δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ συνθήκαι τοῦ μετὰ τὴν ἄλωσιν βίου ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐπιφέρωσιν. Ἐκτὸς λοιπὸν πάσης ἀμφισβήτησεως, ὅτι δὲν ψάλλομεν νῦν ἐπ' ἐκκλησιαστικῆς αὐτόχημα τὴν μουσικὴν τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τοῦ Κοκκουζέλη, ἀλλὰ μουσικὴν ἐθνικὴν μεταγενεστέρως ὑφῆς, καλλιεργηθεῖσαν πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς κυρίως ὑπὸ τῶν μουσικοδιδασκάλων τῶν δύο τελευταίων ἐκατονταετηρίδων».

Εἶνε δὲ λίαν ἀξιοπεριεργον ὅτι ὁ μελετητὸς ἀγορητὴς τῆς ἑναρμονίσεως κ. Σ. ἐν τῇ ἐν τῇ εἰσηγήσει οὐδὲν εἶπε περὶ τοῦ ζητήματος τοῦτου, ἀπ' ἐναντίας ἐν ἄλλῃ αὐτοῦ διατριβῇ, δημοσιευθείσῃ τελευταίως ἐν τῇ «Φόρμιγγι» Ἀθηνῶν (ἀρ. 19—20 ἐ. ε.), γράφει αὐτολεξεῖ τάδε: «Ὁ κ. Χουζμουζιὸς ἀναφέρει τοὺς πολυφώνους χοροὺς τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅτι οἱ ποὶ ἐπροκάλουν τὸν θαυμασμόν τοῦ κόσμου, ἀλλὰ λησμονεῖ ὅτι ὁ κόσμος ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἦτο εἰς τοιαύτην νηπιώδη (;) κατάστασιν ὅπου ἔτοιπιν μουσικῆς, ὅπως καὶ ὅπ' ὅλας τὰς ἐποχοὺς (;)», ὡστε ἦτο πολὺ φυσικὸν οἱ χοροὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας νὰ προκαλοῦν τὸν θαυμασμόν του. Ἀρὰ γε θὰ τον ἐπροκάλουν καὶ τὰρα;» Βεβαίως; θὰ ἐπροκάλουν καὶ νῦν τὸν θαυμασμόν τοῦ κόσμου, ἀφ' οὗ καὶ αὐτὴ ἡ Ἁγία Σοφία θαυμάζεται ὄχι μόνον ὡς ἱστορικὸν κειμήλιον, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀρχαῖο-κτονικὸν ἀριστοῦργημα παρὰ τῶν εἰδικῶν· ἀφ' οὗ καὶ αὐτὰ τὰ λείψανα τῆς μουσικῆς ἐκείνων, οἷα εἶνε τὰ νῦν ἐκκλησιαστικὰ ἔσματα, τοσοῦτον θαυμάζονται διὰ τὴν εὐμέλειαν καὶ εὐρυθμίαν αὐτῶν, ὡστε νὰ περιβάλλονται ὅπ' αὐτοῦ τοῦ ἴδιου καὶ διὰ περιβολῆς πολυφωνικῆς ἀρμονίας. Ἄν δὲ ὁ κόσμος κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εὐρίσκειτο εἰς νηπιώδη κατάστασιν ἢ οὐ συνιστῶμεν τὴν ἀνάγκην τῶν ἡμετέρων ἀρθροῦ «Ἡ Μουσικὴ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ», δημοσιευθέντος ἐν τῷ Ἀ' Τεύχει τῆς «Μουσικῆς», ἐξ οὗ ἀριθμῶς καταδεικνύεται ὅτι ἡμεῖς μᾶλλον εἰμεθα νήπιοι καὶ νάνοι ἀπέναντι τοῦ μεγαλείου τῆς μουσικῆς τῶν χορῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας.

κλίμακι κατατάσσει ὁ ἀγορητὴς καὶ τὴν χρωματικὴν κλίμακα, τὴν περιλαμβάνουσιν μεταξὺ δύο συνεχῶν φθόγγων ἡμιόλιον, ἦτοι τριημίτονον διάστημα, ἐν ᾧ ἡ κλίμαξ αὕτη παρὰ τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καταλέγεται μεταξὺ τῶν τεχνικῶν. Ἄλλ' ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ, ψαλλομένη ὡς ψάλλεται, κατὰ τὰ διαστήματα τῆς φυσικῆς διατονικῆς καὶ χρωματικῆς κλίμακος, δὲν ὑπέστη, ὡς διατείνεται ὁ κ. Σ. τὴν ἐπίδρασιν τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς, ἀλλὰ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς βυζαντινῆς θεωρίας. ἐξ ἧς παρέλαβον καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι τὴν ἑαυτῶν κλίμακα. Διότι ἡ νῦν κλίμαξ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς καὶ εἰς τὰ δύο αὐτῆς εἶδη (maggiore, minore) εἶνε ἡ ἀρχαία διατονικὴ καὶ τὸ μεθ' ἡμιόλιον χρωματικόν, οἷον εἶνε τὸ μετὰ διέσεως β' τετραχορδον τῆς ἐλάσσονος κλίμακος (mi—fa—sol ἐν διέσει—La'. Γνωστὸν ὅτι ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ μουσικὴ εἶχε τρία γένη. Τὸ διατονικόν, χρωματικόν καὶ τὸ ἑναρμόνιον, καλούμενον καὶ ἀρμονία οὐχὶ ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς συνηθίσσεως ἑτεροτόνων φθόγγων, ἀλλὰ τῆς ἀκρας διαστηματικῆς τῶν φθόγγων λεπτότητος. Ἐκ τούτων τὸ διατονικόν γένος μεταξὺ συνεχῶν φθόγγων εἶχε τόνον καὶ ἡμιτόνιον, τὸ χρωματικὸν τὸ ἀσύνθετον ἡμιόλιον (τριημίτονον) τὸ ἡμιτόνιον καὶ τὸν τόνον, καὶ τὸ ἑναρμόνιον τὸ τεταρτημόριον ἦτοι τὸ ἑξάριον τοῦ τόνου καὶ τὸ ἀσύνθετον δίτονον. Ἀριστείδης ὁ Κοϊντιλιανὸς (Κεφ. ΙΘ') περὶ τούτων γράφει τάδε: «Τούτων τῶν τριῶν γενῶν φυσικώτερον μὲν ἔστι τὸ διάτονον πᾶσι γὰρ καὶ τοῖς ἀπαιδευτοῖς παντάπασιν μελωδητόν ἐστι τεχνικώτατον δὲ τὸ χρωμα· παρὰ γὰρ μόνοις μελωδεῖται τοῖς πεπαιδευμένοις· ἀκριβέστερον δὲ τὸ ἑναρμόνιον· παρὰ γὰρ τοῖς ἐπιφανεστάτοις ἐν μουσικῇ τετύχηκε παραδοχῆς. Τοῖς δὲ πολλοῖς ἐστὶν ἀδύνατον».

Τὰς ἱστορικὰς ταύτας μαρτυρίας ἀνεφέραμεν ἵνα ἐντονώτερον καταδειχθῆ ὅτι ἡ ἐκκλ. ἡμῶν μουσικὴ δὲν ὑπέστη τὴν ἐπίδρασιν τῆς εὐρωπαϊκῆς κλίμακος, ἀλλὰ τοῦναντίον αὕτη τῆς ἑλληνικῆς, ὅπερ ἄλλως τε οὐδύλως ἀρνοῦνται καὶ οἱ κορυφιοὶ μουσικολόγοι τῆς Δύσεως (ἴδε καὶ «Προαυλήματα» Ἀ' Γεύχους τῆς «Μουσικῆς») Νῦν ὅτε τὸ φάσμα τοῦ ἐκφραγισμοῦ τῶν ἔσμάτων ἡμῶν ὀλεθρίως ἐπιδρᾷ ἐπὶ μεγάλου τῆς ἡμετέρας κοινωνίας μέρους αἱ ἱστορικαὶ αὗται ἀλήθειαι νομίζομεν ὅτι πρέπει μεγαλοφώνως νὰ κηρύττωνται.

Ἡ ἀρχὴ λοιπὸν, ἣν ὁ κ. Σταματιάδης ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Φιλ. Συλλόγου διεκήρυξεν, ὅτι δηλονότι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἡμῶν μουσικὴ καὶ κατὰ τοὺς 8 αὐτῆς ἤχους περιβάλλεται ἀρμονικῇ πολυφωνίᾳ ὁμολογοῦμεν ὅτι εἶνε ἀληθεστάτη. Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη ὀφείλομεν ἐξ ἴσου νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν εἶνε καὶ πρωτοφανής, καθόσον πρὸ πολλοῦ ἡμετέροί τε καὶ ξένοι διεκήρυξαν τὸ δυνατόν αὐτῆς.¹

¹ Ἐκ τῶν ξένων μάλιστα τὸ ζήτημα τοῦτο ἔλυσε καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς τεχνικὰς φάσεις ὁ αἰμίμητος γάλλος L. Bourgauff Ducoudray, καθηγητὴς τῆς Ἱστορίας τῆς Μουσικῆς καὶ τῆς Ἀρμονίας ἐν τῷ Ὁρδείῳ τῶν Παρισίων, τοῦ οἰοῦ

1. Εἰρήσθω δ' ἐν παρόδῳ ὅτι καὶ ἡμεῖς ἀπὸ εἰκοσαετίας ἐπεδόθημεν εἰς τὴν πολυφώνων ἀρμονικὴν περιβολὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ δημοτικῶν ἡμῶν μελωδιῶν, ἐν διαλέξει καὶ συναυλίαις ἐκτελέσαντες ἱκανὰς ἐκ τούτων. Πρὸ δεκαετίας δὲ, ἦτοι τῷ 1902 ἐν πέντε φύλλοις τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἀληθείας» (ἀρ. 27, 28, 29, 30 καὶ 32) ἐδημοσιεύσαμεν καὶ σχετικὴν μελέτην, ἐπιγραφομένην «Ἡ ἑλληνικὴ ἐκκλ. μουσικὴ καὶ ἡ ἀρμονικὴ πολυφωνία.» Ἀλλὰ, φαίνεται, οἱ νέοι συντάκται τοῦ ἐπισήμου παιδαγωγικοῦ ὄργανου δὲν ἔχουσι γνῶσιν τῆς μελέτης ταύτης.

μέρος τῆς σχετικῆς μελέτης μεθ' ἑνὸς ἐκκλησιαστικοῦ ἄσματος τοῦ Δ' Ἦχου, πολυφωνία περιβεβλημένου, δημοσιεύομεν ἐν ἄλλῃ στήλῃ. Ὁ σοφὸς οὗτος καθηγητὴς, κατ' ἐντολὴν τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως μελετήσας καὶ σπουδάσας τὴν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιαστικὴν καὶ δημοτικὴν μουσικὴν, ἐξέδωκε τρία πολύτιμα συγγράμματα, δι' ὧν ἐπισημονικῶς λύει καὶ τὸ ζήτημα τοῦτο (ἴδι καὶ Γ' Τεύχος «Μουσικῆς ἐν σελ. 74).

*

Εἰς τὴν Παγκόσμιον Ἐκθεσιν τοῦ 1878 ἐγένετο, ὡς γνωστόν, καὶ μουσικὸν συνέδριον, ἐν ᾧ ὁ ἀειμνηστὸς L. Ducoudray, ἔχων πλούσιον ὕλικόν ἑλληνικῶν ἁσμάτων, ἀρχαίων, μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων, ἐν ἰδιαιτέρῳ διαλέξει ὠμίλησε «Περὶ τῶν ἑλληνικῶν μουσικῶν τρόπων.» ὑπὸ τὴν ἔποψιν τοῦ δυνατοῦ ἢ μὴ τῆς συμφωνικῆς αὐτῶν περιβολῆς. Τὸ Γραφεῖον τοῦ Συνεδρίου κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς διαλέξεως συνίστατο ἀπὸ τὸν μέγαν γάλλον μουσουργὸν τοῦ «Φάουστ» Γκουιῶ, Πρόεδρον. ἀπὸ παρῆδρους ἐξόχους μουσικοφιλόλογους καὶ κριτικοὺς τῆς Γαλλίας καὶ ἀπὸ πολυπληθέστετον μουσικὸν ἀκροατήριον.

Ὁ σοφὸς ἀγορητὴς τὸν σκοπὸν τῆς διαλέξεώς του μετὰ σπαρτιατικῆς συντομίας ἐν προοιμίῳ διετύπωσε διὰ τῶν ἑξῆς:

«Θ' ἀποπειραθῶ, Κυρίαί καὶ Κύριοι, νὰ καταδείξω ὅτι εἰς τοὺς πολυαριθμοὺς τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς Ἦχους ὑφίσταται ἡδύτης καὶ ἰδιάζων τις τρόπος, ὃν οἱ δύο μόνον τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς τρόποι ἀδυνατοῦσι ν' ἀποδώσωσι καὶ κατὰ δεύτερον λόγον, ὅτι ἡ χρῆσις τῶν ἑλληνικῶν τρόπων (Ἦχων) δύναται νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τῆς νεωτέρας πολυφωνίας· καὶ ὅτι τὰ ἐκ τούτου ἀπορρέοντα ἀποτελέσματα δύναται νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν συγχρόνων μουσικῶν ἔργων».

Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῶν λεγομένων τούτων ἐξετελέσθησαν ὑπὸ διακεκριμένων τοῦ Ὁρδείου τῶν Παρισίων ἀοιδῶν, συνοδευομένων καὶ ὑπὸ μουσικοῦ Ὁργάνου, 56 ἐν ὄλῳ μουσικὰ παραδείγματα καὶ ἄσματα, εἰλημμένα ἐκ τῆς ἀρχαίας ἑλλ. τέχνης, τῆς βυζαντιακῆς ψαλμωδίας, τῆς ἑλλην. ἐκκλησιαστικῆς καὶ δημοτικῆς μουσικῆς, ὡς καὶ ἐκ τῆς παλαιᾶς γρηγοριανῆς ψαλμωδίας, κατὰ τοῦ: 8 Ἦχους, ὡς γνωστόν, τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, συνθεθειμένης. Τὰ οὕτω πολυφωνικῶς ἐκτελεσθέντα ἑλληνικά ἄσματα τοσοῦτον ὑπερήρξαν εἰς τὸ ἐπίλεκτον μουσικὸν ἀκροατήριον, ὥστε τοῦτο, κατὰ τὰ ἐστενογραφημένα πρακτικὰ, διὰ παρατεταμένων χειροκροτημάτων καὶ εἴγε, εἴγε, ἀνευφήμει αὐτὰ.

Τὸ τέλος τῆς διαλέξεως αὐτοῦ ὁ σοφὸς γάλλος μουσικολόγος ἐπέσπευε διὰ τῶν ἑξῆς βαρυσημάτων ρημάτων, τὰ ὅποια κατέστησαν πλέον ἀξιώματα διὰ τὴν καθόλου μουσικὴν ἐπιστήμην.

«Ἡ πολυφωνία τοσαῦτα κέκτηται ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐφόδια, ὥστε δύναται τις νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἔκφρασιν μελωδίας τινὸς οἰασθῆποτε δι' ἁρμονίας καταλλήλου πρὸς τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἦχου (τρόπου) αὐτῆς.

Ἄρα πᾶν ἔκφραστικὸν στοιχεῖον, ὑφιστάμενον ἐν οἰαδῆποτε μελωδίᾳ, οἰαδῆποτε κἂν ἢ ἡ ἐποχῇ, εἰς ἣν ἀνάγεται, καὶ ἡ χώρα ἐξ ἧς ἔχει τὴν προέλευσιν, δὲν πρέπει ν' ἀποκλείηται τῆς μουσικῆς γλώσσης (Εἴγε καὶ χειροκροτήματα).

Πάντες οἱ τρόποι, παλαιοὶ ἢ νεώτεροι, εὐρωπαϊκοὶ ἢ ξένοι, διὰ τοῦτο, ἂν καὶ ἐπιτήδειοί εἰσι νὰ παραγάγωσιν ἐντύπωσιν τινα, δεόν νὰ πολιτογραφῶνται παρ' ἡμῶν καὶ χρῆσις αὐτῶν νὰ γίνηται ὑπὸ τῶν μελοποιῶν» (νέαι χειροκροτήσεις).

1. Conférence sur la modalité dans la musique grecque. Paris 1878.

Ὁ προεδρεύων τοῦ Συνεδρίου Γκουιῶ ἐν ὀνόματι τοῦ Γραφείου ἠδ' ἀρίστηρε θερμῶς τὸν ἀγορητὴν διὰ τὰ πολύφωνα ἑλληνικά ἄσματα, αἶνα, εἶτε, «κατέθελεν ἡμᾶς».

*

Ὁ κ. Σταματιάδης κατὰ ταῦτα νέαν τινὰ τεχνικὴν ἀρχὴν δὲν ἀτοκαλύπτει, ἀλλ' ὅ,τι διακηρύττει ὀφειλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν εἰλικρινῶς ὅτι διατυποῖ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας, λεπτότητος, πειστικότητος καὶ ἄνευ περιττῶν στόμφων. Τινὰ ὁμῶς σημεῖα τῆς μελέτης αὐτοῦ, τὰ σχετιζόμενα ἰδίως εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλλην. μουσικῆς, χρῆζουσι ποιᾶς τινος ἐπιφυλάξεως. Οὐδόλως συμφωνοῦμεν μετ' αὐτοῦ ὅτι δῆθεν «τὸ ὄργανον εἶνε ὁ τάφος τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς». Βεβαίως οἱ Βυζαντινοὶ δὲν εἶχον τὴν ὀργανικὴν μουσικὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁμῶς εἶχον ταύτην ἐν ταῖς μουσικαῖς σχολαῖς καὶ ταῖς ἀσκήσεσι τῶν μουσικῶν χορῶν. Οἱ χοροὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ τῶν ἄλλων κεντρικῶν ναῶν ἠσκοῦντο διὰ τοῦ γνωστοῦ «Ἐκκλησιαστοῦ Ὁργάνου», τὸ ὁποῖον, διὰ τοῦ Βυζαντινοῦ γνωσθὲν εἰς τὴν Δύσιν, εἰσῆχθη κατόπιν καὶ εἰς τὴν θείαν λειτουργίαν τῶν Δυτικῶν. Συνοδεύει δὲ τοῦτο καὶ νῦν εἶτι τὰ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἑλληνικῆς ὀκτωηχίας παλαιὰ ἄσματα τῆς γρηγοριανῆς ψαλμωδίας. Οὐχὶ λοιπὸν τὸ ὄργανον, ἀλλ' ἡ παντελής αὐτοῦ ἔλλειψις μᾶλλον δύναται ν' ἀποβῇ ὁ τάφος τῆς ἐκκλ. ἡμῶν μουσικῆς. Τὰ πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον κυρίως ἐνυπάρχοντα ἐν τοῖς Πατριαρχείοις μουσικὰ ὄργανα, τὸ Ἰωακείμιον ψαλτήριον καὶ τὸ Κωνσταντίνειον ὄργανον, δαπάναις τῶν μουσοτραφῶν Πατριαρχῶν Ἰωακείμ τοῦ Γ' καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Ε' κατασκευασθέντα, εἰσι τρανὰ τῶν λεγομένων μαρτύρια. Ἐν οἱ μουσικοὶ χοροὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡμῶν ἠσκοῦντο κατ' ἰδίαν καὶ διὰ μουσικῶν ὀργάνων ἀναμφιβόλως ἢ νῦν ἐκτέλεσις τῆς ψαλμωδίας ἡμῶν θὰ ἦτο κατὰ πολὺ ὑπερέτερα καὶ ἀκριβεστέρα. Ἐν γένει ὁμῶς ἡ εἰσῆγησις τοῦ κ Σ. διὰ τὰς ὀρθὰς αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ διὰ τὰ πειστικώτατα ἐπιχειρήματα ζωηρότατα ἐπεκροτήθησαν.

Ἀπομένει ἤδη ὀλίγα τινὰ νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τὸ δεύτερον μέρος τῆς διαλέξεως, διὰ τὴν συμφωνικὴν δηλ. ἐναρμόνισιν τῶν ἐν τῷ προγράμματι ἀναγεγραμμένων 11 ἁσμάτων τῶν 8 Ἦχων. Τὴν ἐργασίαν ταύτην θὰ τὴν ἐξετάσωμεν πρῶτον ἀπὸ τῆς τεχνικῆς αὐτῆς ἀπόψεως καὶ εἶτα τῆς αἰσθητικῆς.

Ἐν πρώτοις ὀφειλομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αἱ ἐκτελεσθεῖσαι 11 μελωδίαί τῶν 8 Ἦχων οὐδόλως εἶχον μεταβληθῆ, ἐκτὸς τοῦ ἐπιπροσθέτου φόρτου τῶν περιττῶν λαρυγισμάτων καὶ ἐπανθισμάτων, τὰ ὅποια εἰσιν ὅλως ξένα πρὸς τὸ γνήσιον ἐκ παραδόσεως σωζόμενον ἐκκλ. μέλος. Ἀυστηρῶς λοιπὸν καθωριζομένης τῆς μελωδικῆς γραμμῆς τῶν ἁσμάτων τὸ ἔργον τῆς ἁρμονικῆς περιβολῆς ἀρκούντως ἀπλοποιεῖται, διότι ὁ ἐναρμονίζων ἄνευ ἐλευθέρων μουσικῶν σημάτων κέκληται νὰ ὑποκαταστήσῃ τὰς καταλλήλους συμφωνικὰς φωνὰς, περισώζων ἅμα καὶ τὸν τοῦ Ἦχου ἰδιάζοντα χαρακτήρα. Οἰκοθεν δ' ἐννοεῖται ὅτι πᾶσα ἁρμονικὴ συναρμογὴ τῶν φθόγγων πρέπει νὰ εἶνε εὐχάριστος, ἡδέως δηλ. καὶ εὐαρμόστως νὰ ἰκανοποιῇ τὸ ἀνεπτυγμένον οὖς. Ὁ κ. Σταματιάδης φιλοτίμως πειρᾶται νὰ περισώσῃ τὴν τοῦ Ἦχου ἔκφρασιν, ἀλλὰ τὰ διάφορα μέρη τῶν ἁρμονικῶν φωνῶν δὲν βαίνουν μετὰ τοιαύτης εὐαρμοστίας, ὥστε ν' ἀποτελέσωσιν ἐν ὀργανικὸν σύνολον, τὸ ὁποῖον νὰ συναρπάσῃ τὸν ἀκροατὴν. Αἱ κινήσεις τῶν κατὰ μέρη φωνῶν εἶνε ἐνιαχοῦ βεβιασμένα, δὲν ὑπηχοῦσι δη-

λονότι ὡς νέαι μελωδικαὶ γραμμαί, ἐκ τῆς ἀρχικῆς μελωδικῆς γραμμῆς παραχθεῖσαι, ἀλλ' ὑποκαθίστανται, ὡς συμπληρωματικαὶ ἀπλῶς φωναί, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν συμπληρωματικῶν ἀπλῶς φωνῶν, πρὸς συμπλήρωσιν τῶν συμπληρωματικῶν ἀπλῶς φωνῶν. Ἄν καὶ ἡ ἐλαινετὴ τυπικῶν συμφωνικῶν συγχορδιῶν. Ἄν καὶ ἡ ἐλαινετὴ ἀπόπειρα πρὸς περίσωσιν τῆς ἀρχικῆς μελωδικῆς πανταχοῦ καταφαίνεται ἐν τούτοις ἐνιαχοῦ, εἰς τὰς καταλήξεις, γίνεται χρῆσις συγχορδιῶν ξένων πρὸς τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ἤχου. Ὡς π. χ. τὸ «Μεγάλυνον ψυχὴ μου» (ἤχος α') δὲν ταύτοφωναί τῆ καταλήξει τοῦ ἤχου, εἰς τὸ «Τρισάγιον» (ἤχος β') ἢ συγχορδία λήγει ἀποτόμως εἰς τὸν δεσπόζοντα, εἰς τὸ «Σήμερον κρεμάται» (πλ. β') ἢ β' φωνὴ μετεωρίζεται ὑπὲρ τὴν μελωδίαν¹, εἰς τὸ «Ὅσοι εἰς Χριστὸν» (ἤχος α') αἱ καταληκτικαὶ ἀρμονίαι ἀσύμφωνοι πρὸς τὸν ἤχον, εἰς τὸ «Εὐαγγελίζου γῆ» καὶ «Ἄγγελοι τὴν εἴσοδον τῆς Πανάγου» (ἤχος δ') ἐν ᾧ ἐν ἀρχῇ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἤχου περισώζεται κατὰ τὸ τέλος ὁμοίως δὲν τηρεῖται ἡ βᾶσις. Εἰς δὲ τὸ «Ἄξιόν ἐστιν» τοῦ ἐναρμονίου Βαρέως, τοῦ ὁποῖου ἡ μελωδικὴ κατάληξις εἶνε χαρακτηριστικώτατον προσὸν τῆς ἡμετέρας ἐκκλ. καὶ δημώδους μουσικῆς, αἱ ἀρμονικαὶ συγχορδίαὶ οὐδόλως προπαρασκευάζουσι τὸ τέλος, διὸ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν αἰσθανόμεθα μετέωρόν τι συναίσθημα ἄνευ σχετικῆς ἰκανοποιήσεως.

Μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐν πολλῇ συντομίᾳ ρηθέντα οἱ ἡμέτεροι ἀναγνώσται θὰ θελήσωσιν ἴσως νὰ μάθωσι καὶ τὸ αἰσθητικὸν συμπέρασμα τῶν ἐντυπώσεων ἡμῶν. Ἄπλο καλύπτως λοιπὸν ὁμολογοῦμεν ὅτι ἡ ἐκ τῶν ἰσμάτων ἐφ' ἡμῶν ἐντύπωσις ὑπῆρξε μετρία. Πρὸς τὸ μέτριον δὲ τοῦ ἀποτελέσματος οὐκ ὀλίγον συνέτεινε καὶ ὁ ἀτελής καταρτισμὸς τοῦ χοροῦ. Διὰ τοιαῦτα ἐπιστημονικὰ πειράματα ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ὄριμοι καὶ γεγυμνασμένοι ἀνδρικοί φωναί καὶ ὄχι παιδικαί. Ἡ παιδικὴ φωνὴ δὲν ἔχει τὴν πλήρη ἔντασιν τῆς ἀνθρωπίνης φωνῆς, δὲν ἔχει δὲ καὶ τὸ προσὸν τῆς ἐν συνειδήσει ἐκτελέσεως τῶν μελωδιῶν. Οἱ βυζαντινοὶ, οἱ εὐρισκόμενοι κατὰ τὸν κ. Σταματιάδην, εἰς νηπιώδη μουσικὴν κατάστασιν, ἐγγώριζον πολὺ κάλλιον ἡμῶν τὸ τεχνικὸν τοῦτο σημεῖον, καὶ διὰ τοῦτο εἰς τοὺς ἐκκλ. χοροὺς μετεχειρίζοντο πάντοτε ἀνδρικός φωνάς, ἐκτὸς συμβολικῶν τινῶν ἰσμάτων, ὅτε μετεχειρίζοντο καὶ τὰς παιδικὰς φωνάς. Δέον εἰλικρινῶς νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ ἄψυχος τοῦ χοροῦ ἐκτέλεισις κατὰ πολὺ ἠδίκησε τὴν φιλότιμον ἐργασίαν τοῦ κ. Σταματιάδου, ἢ ὁποῖα, μεθ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω ρηθέντα, εἶνε ἀξία σπουδαίας προσοχῆς καὶ ὑποστηρίξεως, διότι ἀποβλέπει εἰς τὴν διὰ τῆς ἀρμονικῆς πολυφωνίας ἔξαρσιν τοῦ γεραροῦ ἐθνικοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μέλους.

Γ. Δ. ΠΑΧΤΙΚΟΣ

Υ. Γ. Εἰς τὸ ἡμέτερον Περιοδικὸν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἀνωτέρω διαλέξεως ἐστάλησαν σκέψεις τινὲς καὶ ἐντυπώσεις περὶ τῆς συμφωνικῆς ἐναρμονίσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἡμῶν ἰσμάτων παρὰ προσώπων μὴ ἀρμοδιῶν. Ἡ «Μουσικὴ», σκοποῦσα ὀρθὴν δημοσίαν γνώμην νὰ δημιουργήσῃ διὰ τὰ ὑψίστα ταῦτα τεχνικὰ τῆς ἐθνικῆς μουσικῆς ζητήματα, ἀδυνατεῖ νὰ δημοσιεύσῃ τὰ ἐπισταλέντα καθὸ προερχόμενα παρὰ μὴ εἰδικῶν. Ἡ εἰδικότης δὲ διὰ τὸ ζήτημα τοῦτο, ἀπαιτεῖ ὅπως, ὁ γράφων ἐκτὸς τῆς ἐγκυκλοπαιδικῆς μορφώσεως, εἶνε κάτοχος καλῶς τῆς τε ἡμετέρας μουσικῆς ὡς καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς μετὰ

τῶν ἀπαραιτήτων γνώσεων τῆς ἀρμονίας. Ἀφήνοντες ἐλευθέρως τὰς ἡμετέρας στήλας εἰς πάντα, δυνάμενον μὲν γράφαι, ἀλλὰ μὴ ἐφοδιαζόμενον καὶ διὰ τῶν καταλλήλων τεχνικῶν γνώσεων, ἐπισκοπιζόμενον μᾶλλον τὴν δημοσίαν γνώμην παρὰ νὰ διαφωτίζωμεν αὐτήν.

Ἐπειδὴ δὲ ὑπάρχουσι καὶ τινες παρ' ἡμῖν, οἱ ὁποῖοι μετὰ δέους καὶ δυσπιστίας διάκεινται πρὸς τὸ ἔργον τῆς πολυφωνικῆς ἀρμονίας, ὡς παραβλαπτούσης δῆθεν τὴν ἐθνικὴν ὑπόστασιν τῶν ἡμετέρων ἰσμάτων, διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ προσεχοῦς φύλλου θὰ δημοσιεύσωμεν σειρὰν ἄρθρων, τὰ ὁποῖα νὰ διαφωτίζωσιν ἐπακριβῶς πᾶσαν τοιαύτην ἐσφαλμένην ἀντίληψιν, τὴν προαχθεῖσαν μεγάλως καὶ ὑπὸ τῆς ἀγνοίας τῶν πραγμάτων. Δέον νὰ βροντοφωνήσωμεν, ὅτι καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς πολυφώνου ἀρμονίας εἶνε ἐλληνικὴ.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Λειτουργία εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν. — Ἑλληνικοὶ χοροὶ ἐν Παρισίοις. — Διαγωνισμὸς μουσικῶν ἐκτελέσεως. — Λαϊκὴ μουσικὴ σχολὴ Μονάχου. — Ἀκρόασις ἑλληνικῆς μουσικῆς ἐν Γερμανίᾳ. — Αἱ «Βάχαι» τοῦ Εὐριπίδου ἐν Ἰταλίᾳ. — Ἡ Μουσικὴ τῶν Κινέζων.

Αὐστρία. — Ἡ Ἁγία Ἐδρα εἰδοποίησεν τὴν Αὐστροουγγαρίαν ὅτι θὰ συνήνει εἰς τὴν δημιουργίαν νέας καθολικῆς ἐπισκοπῆς κατὰ τὸ ἐλληνικὸν ἔθιμον ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅπως τὰ κηρύγματα καὶ οἱ ὕμνοι ἐκφέρωνται εἰς τὴν Οὐγγρικὴν γλῶσσαν, ἢ δὲ λειτουργία εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικὴν. Ἡ νέα ἐπισκοπὴ θὰ περιλάβῃ 180,000 πιστοὺς, ἐξ ὧν 150 χιλ. Μαριάρχους.

Γαλλία. — Ἡ δις Ἡλέκτρα Παπαγεωργακοπούλου ἐχόρευσεν ἐν Παρισίοις μετ' ἄλλας ἑλληνίδας χοροὺς ἐλληνικούς καὶ ἐτραγῶδησεν ἑλληνικὰ τραγούδια μετ' ἐξαιρετικὴν τέχνην καὶ ἐπιτυχίαν. Οἱ ξένοι, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατελέγοντο καὶ οὐκ ὀλίγοι δημοσιογράφοι, ἔχειροκρότησαν μετ' ἐνθουσιασμοῦ τοὺς ἑλληνικοὺς χοροὺς, ζητοῦντες τὴν ἐπανάληψιν αὐτῶν. Τὸ «Figaro» δὲ καὶ ὁ «Gaulois» μετ' ἐγκωμίων ἀνέγραψαν τὸ ὄνομα τῆς νεαρᾶς ἑλληνίδος ἀοιδοῦ, ἔξαιρόντες τὰ πρωτότυπα τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς προτόντα.

* Ἐν Παρισίοις ἔγινε πρὸ τινῶν ἡμερῶν συγκέντρωσις πεντακοσίων σχεδὸν μουσικῶν ὁμιλῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλαβον μέρος εἰς τὸν διαγωνισμὸν ἐκτελέσεως, ποῦ ἐπροκηρύχθη ἀπὸ τὸν σύνδεσμον τῶν μουσικῶν σωματείων τῆς πρωτεύουσας τῆς Γαλλίας. Ἐσπευσαν δὲ εἰς τὴν πρόσκλησιν ταύτην, ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, μουσικαὶ ὀρχήστραι, φιλαρμονικαί, μουσικὰ σωματεία, μανδολινάτα κτλ. Ἀπὸ τὴν Ἑλβετίαν, ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἀπὸ τὴν Γερμανίαν, ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, καὶ ἀπὸ πᾶν ἄλλο μέρος τέλος πάντων, πᾶσαν πρωτεύουσαν εὐρωπαϊκὴν ἐστάλη καὶ ἔλαβε μέρος καὶ εἷς μουσικὸς ὁμιλὸς εἰς τὸν πανευρωπαϊκὸν αὐτὸν διαγωνισμὸν. Αἱ περιγραφαὶ τῶν ἐσορῶν τῆς λαμπαδηφορίας καὶ τῶν παρελάσεων τῶν μουσικῶν αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἔδωσαν εἰς τοὺς Παρισινοὺς ὄνειρώδη ἀκούσματα καὶ θεάματα καὶ ἐγέμισαν ἀρμονικοὺς τόνους τὰ βουλευθάρια καὶ τὰς λεωφόρους τῆς γαλλικῆς πρωτεύουσας, εἶνε ἀπερίγραπτοι.

1. Ἡ ἐκκλ. αὕτη μελωδία πρὸ δεκαετηρίδων ὄλων ἔχει περιβληθῆναι συμφωνικῇ ἀρμονίᾳ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ν. Λυγερινοῦ, περὶ οὗ ἴδε καὶ ΣΤ' τεύχος τῆς «Μουσικῆς» (σελ. 162) ἐν τῷ σχετικῷ ἄρθρῳ τοῦ διακεκριμένου συναδέλφου κ. Ἄν. Μάλτου.

Κατὰ τὸν διαγωνισμόν τοῦτον τῶν πολυοργάνων μουσικῶν ἐκτελέσεων οὐδὲν ἑλληνικὸν μουσικὸν σωματεῖον παρίστατο. Πόσον ὑπολείπεται ἀκόμη τὸ ἑλληνικὸν εἰς τὰς πραγματικὰς μουσικὰς ἐργασίας!

Γερμανία.—Τὸ Μόναχον ἴδρυσεν κεντρικὴν Σχολὴν Ὁδίκης μετὰ 3 τάξεων, εἰς τὴν ὁποίαν δέχονται μαθητὰς μουσικῆς ἰδιοφυΐας. Δις τῆς ἐβδομάδος γίνονται δῶρα μαθήματα μουσικῆς μετὰ μεσημβρίας, συνιστάμενα εἰς ἀσκήσεις τῆς τεχνικῆς φωνῆς καὶ εἰς τὴν ἐκμαθησιν δημοδῶν καὶ ἐκλεκτῶν κλασσικῶν ᾠσμάτων. Εἰς τὰς κατωτέρως τάξεις ψάλλουσι τὰ ᾠσματα ἐν μοιροφωνίᾳ, εἰς δὲ τὰς ἀνωτέρας ἐν διφωνίᾳ καὶ τριφωνίᾳ. Κατ' ἔτος δὲ διοργανοῦσι καὶ δημοσίους συναυλίας. Κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν ἐνεγράφησαν ἐν τῇ Σχολῇ ταύτῃ 1319 μαθηταὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, κατατεταγμένοι εἰς 27 τάξεις.

Οἱ παρ' ἡμῖν ἀμεσῶς ἀνωτέρας μουσικὰς σχολὰς ἰδρύνοντες ἅς ἴδωσι πῶς πρότερον ἀλλαχοῦ μεθυστικῶς παρσκευάζονται οἱ μαθηταὶ διὰ τὰ Ὁδεῖα.

* Ἐν Βερολίῳ κατὰ τὰς τελευταίας ταύτας ἡμέρας ἐν ὑπαίθριῳ θεατρῷ ἐγένετο, καθὰ γράφει ἡμῖν ὁ αὐτόθι ἀνταποκριτὴς, διαλεξίς περὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς μουσικῆς καὶ ρυθμικῆς, καθ' ἣν ἐξετελέσθησαν καὶ παντὰ τὰ ἐκ τῆς ἀρχαιότητος διασωθέντα ἑλλην. μουσουργήματα. Περὶ τῆς πρωτοτύπου ταύτης μουσικῆς ἀκροάσεως θὰ ἐπανέλθωμεν.

Ἰταλία.—Μία ἀπὸ τὰς ἀριωτέρας καὶ πλέον λυρικὰς τραγωδίας τοῦ Εὐριπίδου εἶνε αἱ «Βάκχαι». Ὁ Πενθεὺς καὶ ἡ μήτηρ του Ἀγαθή, ἀπιστοῦντες πρὸς τὰ θεῖα τιμωροῦνται ὑπὸ τοῦ θεοῦ Διονύσου, διότι δὲν ἠθέλησαν νὰ δεχθῶσι τὴν λατρείαν αὐτοῦ εἰς τὰς Θήβας.

Ἡ κλασσικὴ αὕτη τραγωδία παρεστάθη τελευταίως ἐν Ἰταλίᾳ ἐν τῷ θεατρῷ Βέρδη τῆς Παδόβας κατὰ μετάφρασιν τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐν τῷ αὐτόθι Πανεπιστημίῳ κ. Ettore Romagnoli, τετιμημένου καὶ τῆς «Μουσικῆς» συνεργάτου. Κατὰ τὸ πρὸς τὸ ἡμέτερον Περιοδικὸν ἀποσταλὲν καλλιτεχνικώτατον πρόγραμμα τῆς παραστάσεως τὰ σκηνικά, αἱ ἀμφιεσεις, ἡ μουσικὴ τῶν χορικῶν ἐγένοντο κατ' ἀπομνησιν τῶν μνημειῶν τῶν κλασσικῶν χρόνων τῆς Ἑλλάδος. Τὴν καλλιτεχνικὴν διεύθυνσιν τῆς ὅλης παραστάσεως εἶχεν ἀναλαβεῖ αὐτὸς οὗτος ὁ ἐνθουσιώδης καθηγητὴς κ. Romagnoli, τὴν διεύθυνσιν τοῦ χοροῦ τῶν Βακχῶν ὁ κ. Guido Palumbo, τὴν διεύθυνσιν τῆς σκηνῆς ὁ κ. Manrico Bonetti, τὰ σκηνικὰ κοσμήματα ὁ κ. B. Puozzo, τὴν σκηνὴν οἱ κ. κ. Bertini-Pressi τοῦ Μιλάνου καὶ τῆς Ἀγαθῆς τὴν ἀμφιεσιν ἡ κ. Rosa Genoni. Τὰ τοῦ δράματος δὲ πρόσωπα εἶχον διανεμηθῆ ὧδε· Διόνυσος (A. Ferrigato), Τειρεσίας (G. Zappini), Κάδμος (F. Lorigiola), Πενθεὺς (A. Lami), Θεράπων (G. Battista Medin), Ἄγγελος (V. Errante), Ἀγαθή (Mary M. Maluta), Κορυφαῖα τοῦ Χοροῦ (Bice Lami, Ester Cocco Blandina Cardin Fontana).

Ἡ «Μουσικὴ» ἀπευθύνει θερμότερα συγχαρητήρια εἰς τὸν ἔξοχον αὐτῆς συνεργάτην καὶ διαπρεπῆ φιλόλογον διὰ τὰς εὐγενεῖς καὶ ἐξανθρώπιστικὰς αὐτοῦ προσπαθείας.

Κίνα.—Εἰς τὸ ἰδιόρρυθμον κινεζικὸν θεατρὸν οἱ μουσικοὶ εἶνε τοποθετημένοι εἰς μίαν ἄκρην τῆς σκηνῆς καὶ

ἐκεῖ εὐρίσκονται διάφορα ὄργανα* καστανιέτται, κύμβαλα, κιθάραι μὲ τρεῖς χορδίας, λίθινα τύμπανα, πίφερα κτλ. Τὰ ὄργανα ταῦτα εἶνε κατεσκευασμένα ἀπὸ διαφόρους ὕλας· ὑπάρχουν ἀπὸ μετάξι, π. χ. αἱ χορδαὶ τοῦ βιολίου, ἀπὸ ξύλον, ἀπὸ καλάμι Ἰνδικόν, μπαμποῦ, ἀπὸ πορσελάνην, φλοῖον κολοκύνθης, ἀπὸ λίθους, σίδηρον καὶ ἄλλα μέταλλα.

Αἱ μελωδίαί, αἱ ὁποῖαι ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ διαβολικὰ αὐτὰ ὄργανα, εἶνε πολὺ εὐχάριστοι εἰς τὸν Κινέζον, ὅστις εἶνε λίαν ὑπερήφανος διὰ τὴν μουσικὴν του.

Τὰ λόγια ἐνὸς λογίου, ὅστις ἤκουσε τὴν μουσικὴν τοῦ Μπεχτόβεν, δεικνύουν ὅτι οἱ Κινέζοι ἔχουν ἐπίσης ἰδέαν τινὰ περὶ εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς· «Εἶνε ἡ μουσικὴ, τὴν ὁποίαν ἔχασαν οἱ πάπποι μας».

Ἄνεγνώριζεν εἰς αὐτὴν τὴν συναρπαστικὴν ὠραιότητα, ἀλλὰ δὲν ἠθέλε νὰ παραδεχθῆ ὅτι ἡ καταγωγὴ αὐτῆς ἦτο δυνατόν ν' ἀναζητηθῆ εἰς ἄλλο μέρος, πλὴν τῆς πατρίδος του.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΝΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ

ΕΓΧΩΡΙΑ. — Ὁ Πατριάρχης καὶ ἡ Ἱ. Σύνοδος εἰς Νίκαιαν. — Αἱ ἐξετάσεις, αἱ τελεταὶ καὶ ἡ σχολειακὴ μουσικὴ. — Ἡ ἐν τῷ Ζαπτεῖῳ Ἐκκλησιαστικῇ Μουσικῇ καὶ ὁ δημοσιογραφικὸς ἔλεγχος. — Ὁ Ζάπτεος ὕμνος. — Ὁ Μουσικὸς διαγωνισμὸς τοῦ Συλλόγου «Ἀρίονος» πρὸς σύνθεσιν ὕμνου. — Ἐκδρομαί.

ΕΠΑΡΧΙΑΙ. — Ἰδρυσίς Φιλαρμονικῆς ἐν Μελενίκῳ. — Ὁ Μητροπολίτης Σμύρνης καὶ οἱ διδάσκαλοι. — Οἱ γυμναστικοὶ ἀγῶνες τῆς Δράμας καὶ οἱ ἔθνικοι χοροὶ. — Συναυλία ἐν Μερξιφούν. — Ἡ Φιλαρμονικὴ τῆς Ραιδεστοῦ.

ΕΧΩ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ. — Ὁ Ἀθερόφειος μουσικὸς διαγωνισμὸς Ὁδείου Ἀθηνῶν. — Τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐξετάσεων τοῦ Ὁδείου. — Ἡ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῶν δημοτικῶν ᾠμάτων συναυλία. — Ὁ «Προφήτης Ἡλίας» τοῦ Μένδελσων. — Ἡ δραματικὴ σχολὴ τῆς «Τέχνης». — Αἱ ὑπὲρ τῆς δημοτικῆς μουσικῆς καταβληθεῖσαι καὶ καταβλλόμεναι ἐργασίαι. — Σχολὴ κλειδοκυβάλου ἐν Κύπρῳ. — Οἱ ἔθνικοι χοροὶ ἐν Κύπρῳ. — Ὁ Παγκύπριος διδασκαλικὸς σύνδεσμος καὶ τὰ ἔθνικα ᾠσματα.

ΕΓΧΩΡΙΑ

Συμφώνως πρὸς ἐπιθυμίαν ἐκφρασθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ἱερ. Συνόδου, τὴν 15ην Αὐγούστου ἡ Α. Θ. Π. μεθ' ὅλων τῶν Συνοδικῶν θὰ ἐκδράμῃ εἰς Νίκαιαν πρὸς προσκύνησιν τοῦ αὐτοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, τοῦ ὑπο τοῦ Μ. Κωνσταντίνου κτισθέντος.

Ἡ ἀπόφασίς αὕτη τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας εἶνε τόσον σοβαρὰ καὶ τόσον ἐθνικῶς συγκινητικὴ ὥστε νὰ μὴ ἔχη ἀνάγκην καὶ ἰδιαιτέρας ἐξάρσεως. Ἡ Νικαία οὐ μόνον ἐν τῇ ἀρχαιότητι, ἀλλὰ καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ βυζαντιακοῦ ἑλληνισμοῦ διέπρεπεν, «Ἀθηναί» τῆς Ἀνατολῆς κληθεῖσα διὰ τὰ ἀνώτατα αὐτῆς ἐκπαιδευτικὰ καθιδρύματα. Εἰς βραχείαν δὲ περιόδον ὑπῆρξε καὶ πρωτεύουσα τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, ὅτε οἱ Λατῖνοι εἶχον καταλάβει τὴν Κωνσταντινουπόλιν (1204 μ. Χ.). Τὰ ἔρειπια τοῦ ἐγκατασταθέντος αὐτόθι Πατριαρχείου καὶ νῦν ἐτι σώζονται, τὴν κοινὴν εὐλάβειαν προκαλοῦντα. Ἡ ὑπὸ τὴν προεδρείαν ἰδίως τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου συγκροτηθεῖσα αὐτόθι Ἀ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἣν καὶ οἱ μελωδοὶ τοῦ Βυζαντίου δι' ὠραίων ᾠσμάτων ἐξύμνησαν, περιέβαλε τὴν μεγάλην βιθυνικὴν πρωτεύουσαν δι' ἐκτάκτου αἴγλης. Περὶ τῆς ἐκδρομῆς ταύτης θὰ ἐπανέλθωμεν.

Κατὰ τὸν λήξαντα μῆνα εἶχομεν τὰς πομπώδεις ἐξετάσεις καὶ τελετὰς τῶν παρ' ἡμῖν ἐκπαιδευτηρίων ἀφοτέρων τῶν φύλων. Ἐκθέσεις, λογοδοσίαι, ἄσματα ἐπιδεικτικά, ἐπιδείξεις σχολειακῶν εἰδῶν κλπ. παρήλυνον πρὸ τοῦ δημοσίου κατὰ τοιοῦτον ἐπιδεικτικὸν τρόπον, ὥστε νὰ νομίση τις πρὸς στιγμὴν ὅτι ἐφθόσαμεν εἰς τὸ ζενιθ τῆς ἐκπαιδευτικῆς προόδου. Πόσον ὁμως ἀπατώμεθα, διότι πάντα ταῦτα φέρουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὸν τύπον τοῦ κατὰ συνθήκην ψεύδους. Ἀφήνοντες εἰς ἄλλους τὴν ἐξέτασιν τῆς πραγματικῆς ἐκπαιδευτικῆς καταστάσεως περιοριζόμεθα εἰς τὴν σχολειακὴν μουσικὴν. Ἐκ τῶν ψαλέντων ἄσματων καταφαίνεται, ὅτι παρ' ἡμῖν δὲν ἔχει σχηματισθῆ ἀκόμη σαφὴς ἰδέα περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς σχολικῆς μουσικῆς, ἢ ὅποια δέον νὰ ἦ καθαρῶς μορφωτικὴ τοῦ ἤθους, τῆς ἐθνότητος καὶ τῆς θρησκείας τοῦ μαθητευομένου.

Εἰς ἓν ἐκ τῶν ἀνωτέρων Ἐκπαιδευτηρίων μας π.χ. ἐψάλη τὸ *Ave Maria* τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἕτερον πάλιν Γυμνάσιον δύο μελωδίαι ἀπὸ τὰς «*Bienvenues* γυναικῆς», οἱ ὁποῖαι ἀντικατέστησαν τὰ πέρουσι ψαλέντα τεμάχια ἐκ τῆς «*Euthymion choras*», εἰς ἄλλα πάλιν σχολεῖα ἄλλα ἀκατάλληλα καὶ ἀπρόσφορα τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ ἄσματα, ἐκτελέσεις ὀργανικῆς μουσικῆς (συνήθως μαιδολίνων καὶ κλειδοκυμβάλων), αἰδίοποιαι οὐδεμίαν πρὸς τὴν σχολὴν ἔχουσι ἄμενον σχέσιν. Εἰς τὴν μουσικὴν ταύτην σύγχυσιν τῶν τελετῶν μας εἶχομεν εὐτυχῶς καὶ παρήγορά τινα σημεῖα ἐθνικῆς μουσικῆς ἐκτελέσεως, δυναμένης νὰ συνδράμῃ εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀληθοῦς ἐθνικῆς μουσικῆς παιδαγωγίας. Τοιαῦτα δὲ ἔχομεν νὰ σημειώσωμεν τὰ ὠραῖα δημοτικὰ ἄσματα τῆς τελετῆς τῶν Ἀστικῶν Σχολῶν τῶν θηλέων τῆς Κοινότητος Σταυροδρομίου, τὰ δύο δημοτικὰ ἄσματα τῶν ἑλληνογαλλικῶν ἐκπαιδευτηρίων Ν. Μέλα, «*Ο βοσκὸς καὶ ἡ φλογέρα* τοῦ Κεντρικοῦ Παρθεναγωγείου ὡς καὶ οἱ ἐθνικοὶ αὐτοῦ χοροί, χορευθέντες κατὰ τὰς ἐξετάσεις τῆς γυμναστικῆς, ὁ *Γέρο-Ἀῆμος* καὶ ἡ *Λεβεντιά Καμαρωτή* τοῦ Ἐθνικοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου κτλ. Ἐν ταῖς ἐκθέσεσι δὲ καὶ λογοδοσίαις τῶν Ἐργορειῶν, τῶν διευθυντῶν καὶ διευθυντριῶν τῶν σχολῶν εἶνε λυπηρόν, ὅτι οὐδεμία σχεδὸν ἠκούσθη συνηγορία καὶ διὰ τὴν μουσικὴν παιδαγωγίαν τῆς νεολαίας, ἐξαιρουμένου τοῦ Ζαππείου καὶ τοῦ Ἐθνικοῦ Λυκείου, ἐν οἷς παρηγόρως ἠκούσθη καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς μουσικῆς παιδαγωγικῆς φωνῆ. Ἡ ἑλληνικὴ δὲ Ἐμπορικὴ Σχολὴ Χάλκης, καίπερ τὴν γυμναστικὴν ἔχουσα ὡς μάθημα ὑποχρεωτικόν, ἐν τούτοις διὰ τὴν μουσικὴν οὔτε κἀν ἐσκέφθη τι. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ Σχολῇ τῶν Γλωσσῶν, ἢ ὅποια τὰς γλώσσας τῶν μαθητῶν αὐτῆς δεδεμένης ἔχει καὶ διὰ τὴν θείαν τῆς ψυχῆς γλώσσαν, τὴν Μουσικὴν. Ἐν ὅσῳ λοιπὸν ἐν ταῖς ἡμετέραις σχολαῖς ἡ μουσικὴ δὲν εἰσάγεται γενικῶς ὡς ὑποχρεωτικὸν παιδαγωγικὸν μάθημα πάντοτε θὰ εἴμεθα θεαταὶ τῆς τοιαύτης ἀμουσίας καὶ κακομουσίας τῶν τέκνων μας, τὰ ὅποια θ' ἀποτελέσωσι τὴν γενεάν τῆς αὔριον.

★ Περὶ σχολειακῆς μουσικῆς προκειμένου ὀφείλομεν εὐλικρινῶς νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ Ἐθνικὸν Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον δεικνύει μέγα ἐνδιαφέρον διὰ τὸ μάθημα τοῦτο, τὸ ὅποion ὑποχρεωτικῶς διδάσκειται ὑπὸ τεσσάρων διδασκάλων ἐν ὅλαις ταῖς τάξεσιν. Ἄν ἡ πληθώρα αὕτη ἔφερε καὶ στενωτέρον ἑλληνοπρεπὴ χαρακτῆρα ἀναμφιβόλως τὸ Ἐθνικὸν Ζάππειον θὰ ἦτο ὑπόδειγμα καὶ παιδαγωγικῆς ἅμα δὲ καὶ ἐθνικῆς μουσικῆς παιδεύσεως τῆς

θηλείας παρ' ἡμῖν νεολαίας. Εἶνε ἀληθές ὅτι εἰσήχθη ἐν αὐτῷ ἐφέτος καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσικὴ, ἀλλ' ὁ διδάσκων ταύτην εἶνε τόσοσ τεχνικῶς ἀστοιχείωτος καὶ τόσοσ παιδαγωγικῶς ἀκατάλληλος, ὥστε τὸ μάθημα οὐδόλως νὰ ἐπιφέρῃ τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα. Ἦδη δὲ τὸ ἀστοχον τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος κακίζει ἐν μακρῷ κυρίῳ ἄρθρῳ (16 Ἰουνίου) καὶ ὁ γνωστὸς ἀρχισυντάκτης τοῦ «Ἀμερολήπτου» κ. Ἀνδρέας Καβαφάκης. Τὸ ἀκατάλληλον τοῦ ἱεροφάτου διδασκάλου, ἀπὸ πολλοῦ εἶχομεν ὑποδείξει ἡμεῖς ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων, ἀλλὰ παρ' ἡμῖν ἰσχύουσι δυστυχῶς μᾶλλον αἱ προσωπικοὶ συμπάθειαι, παρὰ ἡ ἰκανότης καὶ τὸ συμφέρον τῆς σπουδαζούσης νεολαίας. *Τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλόν, εἰμὴ καλῶς γένηται.*

Ἐν τῷ Πέτρῳ τῇ 17 Ἰουνίου 1912

Κύριε Διευθυντὰ τῆς «Μουσικῆς»,

Ἄξιόν, ὃν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν μουσικῆς τόσοσ σκοπίμως ἀγωνίζεσται τὸ ὑμέτερον Περιφερικόν μ' ἐνθαρρύνει ὁπω ἐπιστήσω τὴν ὑμετέραν προσοχὴν περὶ τοῦ ἐξῆς ἀτόπου. Παρευρέθην προχθὲς διὰ πρώτην φοράν εἰς τὴν ὠραίαν τελετὴν τοῦ Ζαππείου Παρθεναγωγείου, ὅπου μετὰ ἄλλων τόσοσ ἐνθαρρυντικῶν διὰ τὴν ἐκπαιδεύσιν πραγμάτων, ἤκουσα καὶ τὸν ὕμνον πρὸς τὸν ἀειμνήστον Κ. Ζάππην, ὁ ὁποῖος ἐψάλη ὅλως μὲ ξενικὴν μουσικὴν, διότι ἡ μελωδία αὐτοῦ εἶνε κρᾶμα ἀπὸ δύο γερμανικὰ ἄσματα, τὰ ὅποια συχνότατα ἤκουον ὅτε κατὰ τὰ ἔτη τῶν σπουδῶν μου διέτριβον ἐν Μονάχῳ. Δὲν νομίζετε ὅτι τὸ τοιοῦτον εἶνε κάπως ἀνευλαβεία πρὸς τὴν ἱεράν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου, τοῦ Ἰδρυσάντος τοῦ Ἐθνικοῦ Ζάππειου μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ ἴδῃ, ὅσον ἐνεστιν, ἑλληνοπρεπεστέρην ἀγωγὴν τῶν ἐλλήνων μαθητριῶν; ἐλπίζω ὅτι θὰ εἶμαι συγγνωστὸς ἂν ληφθῇ πρόνοιά τις περὶ τοῦ ἀπέπου τούτου, τοῦ προσδίδοντος ξενικὸν χαρακτῆρα εἰς καθίδρυμα, τὸ ὁποῖον, χάρις εἰς τὴν ἑλληνοπρεπεστάτην αὐτοῦ διευθύντριαν, ἀποτελεῖ ὄντως τὸ κἀύχημα τῆς θηλείας παρ' ἡμῖν ἐκπαιδεύσεως.

Μετὰ πολλῆς τῆς τιμῆς

Κ. Ν.

Σ. «Μ.» — Εἰς τὸν φιλογενῆ καὶ σεβαστὸν ἄνδρα θηλοῦμεν, ὅτι ἡ «Μουσικὴ» ζητήσασα παρὰ τῆς ἐλλογίμου διευθυντρίας τοῦ Ζαππείου κ. Εἰθ. Ἀδὰμ ἐγένετο ἤδη κάτοχος τοῦ ποιητικοῦ κειμένου τοῦ Ζαππείου ὕμνου. Ἐλπίζομεν δ' ὅτι δὲν θὰ βραδύνη καὶ ἡ κατὰλληλος τοῦ ὕμνου σύνθεσις.

★ Ὁ ἐν Σιρκετζῇ γνωστὸς μουσικὸς Σύλλογος «Ἀρίων» ἀπεφάσισε τὴν προκήρυξιν μουσικοῦ διαγωνισμοῦ πρὸς μελοποιήσιν ἐπισημοῦ αὐτῷ ὕμνου Περὶ τῆς ὠραίας ταύτης ἀποφάσεως ὡς καὶ περὶ τῶν ὄρων τοῦ διαγωνισμοῦ θὰ γράψωμεν τὰ δέοντα εἰς τὸ προσεχὲς φύλλον.

★ Ὁ ἐν Σιρκετζῇ φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος «Ἅγιος Θεράπων» παρσκευάζει διὰ τὸν Βόσπορον ὠραίαν ἐκδρομὴν, τῆς ὁποίας θὰ συμμετάσχη καὶ ἡ Μανδολινάτα τοῦ γνωστοῦ Μουσικοῦ Συλλόγου «Ἀρίωνος». Ἡ διὰ φιλεκπαιδευτικὸν καὶ φιλανθρωπικὸν σκοπὸν ἄνευ ὑλικῆς ἀμοιβῆς συμμετοχῆ τιμῆ τὸ συμπαθὲς τοῦτο μουσικὸν Σωματεῖον.

ΕΠΑΡΧΙΑΙ

Εὐχαρίστως ἀγγέλλομεν ὅτι ἡ ὁμογενὴς νεολαία τοῦ *Μελενίκου* ὁμοφώνως ἀπεφάσισε τὴν ἰδρυσιν Φιλαρμονικῆς πρὸς καταρτισμὸν πλήρους καὶ τελείας ὀρχήστρας ἐκ πνευστῶν καὶ λοιπῶν ὀργάνων. Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποion ἔτι μᾶλλον ἐξαίρει τὴν εὐγενῆ καὶ ἐξανθρωπιστικὴν προσπά-

θειαν τῆς φιλοτίμου νεολαίας εἶνε ὅτι τούτης προΐσταται ὁ γέρος Μελενίκου Μητροπολίτης κ. Κωνσταντῖνος, οὗ ἡ ἐγνωσμένη ἱκανότης καὶ ἡ ἀγνή ὑπὲρ τῶν πατρίων δεδουκίμασμένη πρόθεσις, ἡ ἐμπράκτως ἐπιδειχθεῖσα ἤδη καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νικομηδείας, εἰσὶν ἐγγέγραφα τῆς πλήρους τοῦ εὐγενοῦς σχεδίου ἐπιτυχίας. Ὅταν ὁ κληρὸς προΐσταται καὶ τῆς μουσικῆς μορφώσεως τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ ποιμνίου οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ πατρίς τούτου ἔσεται εὐδαίμων. Διότι, κατὰ τὸν Μ. Βασίλειον, τὸν διὰ τὴν μουσικὴν μόρφωσιν τοῦ ποιμνίου αὐτοῦ εἰδικῶς προνοήσαντα, «διὰ τῆς μουσικῆς συμφωνίας καὶ ἁρμονίας παρέχεται τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν, ἡ *χριστιανικὴ ἀγάπη*,

θερμὰ συγκαρητήρια εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἐργάτας τῶν πνευματικῶν καλλιτεχνικῶν ἀπολαύσεων.

ΕΞΩ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ

Ἐν Ἑλλάδι. — Ἐγκαίρως εἶχομεν γράφει, ὅτι ἡ Διεύθυνσις τοῦ Ὁδείου Ἀθηνῶν εἶχε προκηρύξει πέρυσιν Ἀβερῶφειον μουσικὸν διαγωνισμὸν πρὸς μελοποίησιν 20 μαθητικῶν, φοιτητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ᾠμάτων, πρὸς βράβεισιν ἐκάστου τῶν ὁποίων διέθετεν 125 δραχμ. Ἡ κρίσις θὰ ἐγίνετο κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ διαγωνισμοῦ περὶ τὰ τέλη τοῦ λήξαντος ἔτους 1911, ἀλλ' αὕτη, δὲν γνωρίζομεν διατί, ἐγένετο μετὰ παρέλευσιν πέντε (ἀρ. 5)

Η ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗ Ὁ ΟΡΦΕΥΣ, ΤΗΣ ΡΑΙΔΕΣΤΟΥ

Ἐἶνε τὸ λαμπρὸν καὶ εὐέλπι μουσικὸν σῶμα τοῦ Ἀναγνωστηρίου «Βυσάνθης» Ραιδεστοῦ, τὸ ὁποῖον, ἰδρυθὲν τῷ 1910, ἐξυπηρετεῖ κάλλιστα, καθ' ὅσον ἔχομεν ἀσφαλεῖς πληροφορίες, τὴν μάγον τοῦ Ὁρφέως τέχνην. Ἡ εὐγενὴς ἰδίως νεολαία καὶ ἐν ταύτῃ δίδει περὰ εἰς τοὺς φιλογενεῖς ἐργάτας τῆς ἀναβιώσεως τοῦ ἀληθοῦς μουσικοῦ συναισθήματος τῆς φιλοτίμου ὁμογενοῦς Κοινότητος Ραιδεστοῦ. Ὁ μουσικὸς δὲ τοῦ Ὁρφέως κ. Α. Καβαδίας ἀνομολογεῖται ἐκ τῶν λίαν εὐμεθῶδων καὶ φιλοτίμων διδασκάλων τῆς μάγου τέχνης. Ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἄλλως τε συγγέντως τῶν εὐσταλῶν νέων εἶνε ἱκανὴ ἔνδειξις ὅτι ἐν τῇ ὁμογενεῖ Κοινότητι τῆς Ραιδεστοῦ ἐμφωλεύει ὄντως ἐν εὐπρεπὲς κέντρον μουσικοῦ ἐξευγενισμοῦ τῆς νεολαίας, τῆς χρυσῆς ταύτης ἐλπίδος τοῦ μέλλοντος.

ἥτις διὰ τῆς μουσικῆς συνφθίας συναρμόζει πρὸς τὸν σύνδεσμον τὸν λαὸν καὶ πρὸς τὴν ἔνωσιν».

Κατὰ τοὺς παιδήμους γυμναστικούς ἀγῶνας τῆς Δράμας, αἱ δύο μουσικοὶ ὀρχηστραὶ τῆς Δράμας καὶ Προσωπιαίνης διὰ τῶν καταλλήλων αὐτῶν τεμαζίων προὔξενον μὲγαν ἐνθουσιασμὸν εἰς τοὺς παρόντας. Οἱ χορευθέντες ἐν τέλει ἐθνικοὶ χοροὶ ὑπῆρξεν ἡ ὡραία ἐθνικὴ κατακλείς τῆς ὅλης ἑορτῆς, ἣν τόσον ἐπικαίρως ἐξῆρξεν ἡ Α. Σ. ὁ πολῦτιμος Μητροπολίτης Δράμας κ. Ἀγαθάγγελος.

Ὁ Ἑλλ. Σύλλογος «Πόντος» τοῦ Μερζιφουν ἔδωκε διὰ τοῦ μουσικοῦ αὐτοῦ τμήματος συναυλίαν, μεγάλως ἐπιδοκιμασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀκροατηρίου Συμμετέσχον αὐτῆς ὁ ᾠδικὸς χορὸς, ἡ μανδολινάτα καὶ ἄλλα ἔγχορδα καὶ πνευστὰ ὄργανα τοῦ Συλλόγου. Ἡ «Μουσικὴ» ἀπευθύνει

ὅλων μηνῶν! Ἡ παράβασις ῥητοῦ ὅρου τοῦ διαγωνισμοῦ νομιζομεν ὅτι δύναται νὰ ἄρῃ τὴν διὰ τὸ μέλλον ἐμπιστοσύνην τοῦ δημοσίου πρὸς τὸ μοναδικὸν μας Ὁδεῖον, ἀφ' οὗ μάλιστα βραβεύσαντες καὶ βραβευόμενοι φέρονται οἱ τὸ διδάσκον αὐτοῦ προσωπικὸν ἀποτελοῦντες. Ἦδη αἱ παρεξηγήσεις ἐξεδηλώθησαν ἀπὸ τῶν στηλῶν ἐγκρίτου ἀθηναϊκῆς ἐφημερίδος, γραφούσης τάδε: «Ἡ ἀγωνόδικος ἐπιτροπὴ ἦτο αὐτὸ τὸ Ὁδεῖον καὶ οἱ βραβευθέντες πάλιν τὸ Ὁδεῖον. Δηλαδή Γιάννης κερῶ καὶ Γιάννης πίει.» Ὡς βραβευθέντες δὲ φέρονται 13 ἐκ τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Ὁδείου. Ἐν ὅσῳ μὲν δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψει τὴν ἐπίσημον κρίσιν δὲν τολμῶμεν βεβαίως ἐν συνειδήσει ν' ἀποφαινώμεθα. Περὶ τῆς κρίσεως ὁμοῦς ταύτης, ἂν καὶ ἐγκαίρως ἐζητήσομεν τὰς δεούσας πληροφορίες ἁρμοδίως, ἐν τοῦ τοῖς μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης οὐδὲν ἐλόβομεν. Νομιζομεν ὅτι οἱ τὸ Ὁδεῖον Ἀθηνῶν διέποντες ὀφείλουσι νὰ διαφωτίξωσι καὶ τὸν ἐκτὸς αὐτοῦ Ἑλληνισμόν, διότι διὰ

των γενναίων δωρεῶν των φιλογενῶν αὐτοῦ τέκνων συνηρηταί τούτο. Τὰ πρὸς διαγωνισμὸν δὲ ὑποβαλλόμενα ἔσματα δὲν ἐνδιαφέρουσι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμόν. Ἄν καὶ τῆς ἐπισήμου κρίσεως γνῶσιν δὲν ἔχομεν ἐν τούτοις ἀπὸ τὰ γραφόμενα των ἐφημερίδων φαίνεται, ὅτι τὰ ποιήματα ἀπεδείχθησαν ἀκατάλληλα. «Ὅταν δὲ τὸ ποίημα εἶνε ἀκατάλληλον, γράφει λίαν ὀρθῶς ἡ ἔγκριτος ἀθηναϊκὴ «Ἐστία», βεβαίως δὲν ὑπάρχει ἐλπίς νὰ εἶνε κατάλληλος καὶ ἡ μουσικὴ Ἐἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἐπαναληφθῇ ὁ διαγωνισμὸς, ἐπὶ ἄλλης ὁμῶς βάσεως. Μὲ βραβεῖα γενναῖα ἄς προκηρυχθῇ πρῶτον ποιητικὸς διαγωνισμὸς, ὁ ὁποῖος νὰ δώσῃ τὰ κατάλληλα ποιήματα, ἅτινα θὰ παραλάβῃ ἔπειτα ἡ μουσικὴ.»

Ἐξ ἀφορμῆς των γραφομένων τούτων ὁ γνωστὸς ἐνθουσιώδης των ἑλληνικῶν ἰσμάτων ἠμύντωρ κ. Ἀριστοτέλης Κουρτίδης ἀπήντησε τὰς ἐπομένους ὥραιάς γραμμὰς.

Ἡ ἀποτυχία αὐτῆ δὲν ἐξέπληξε κανένα ἀπὸ τοὺς γνωρίζοντας τὰ πράγματα. Καὶ ζητῶ τὴν ἀδειαν ν' ἀναφέρω κατὰ λέξιν, τί ἔγραφα πρὸ ἐνὸς ἔτους εἰς ἐν ἄρθρον μου «Πατριωτικὰ ἔσματα.»

«Ὁ διαγωνισμὸς τοῦ Ὁδείου δὲν πιστεύω νὰ δώσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ πατριωτικὰ ἔσματα, των ὁποίων αὐτῆ ἔχει ἀνάγκην. Πρῶτον διότι εἶνε γενικὸς διαγωνισμὸς σχολικῶν ἰσμάτων, καὶ δεῦτερον διότι εἶνε μόνον μουσικὸς, εἰς τὴν στενὴν μονομέρειάν του, ἀδιαφορῶν περὶ τοῦ ποιητικοῦ κειμένου.

«Ἄς ἐλπίσωμεν δ' ὅτι διὰ τῆς πρωτοβουλίας ἐνὸς ἀληθῶς μεγαλοφυῶ καὶ φιλοπατρίδος ἀγωνοθέτου, γνωρίζοντος τί ζητεῖ, ταχέως θὰ προκηρυχθῇ ὁ ἔθνικὸς οὗτος διαγωνισμὸς, πλήρης, πρῶτον ποιητικὸς, καὶ ἔπειτα μουσικὸς, εἰς τὸν ὁποῖον νὰ μελοποιηθοῦν ὅσα ποιήματα ἠθελον βραβευθῇ εἰς τὸν πρῶτον.

Μὲ γλώσσαν ἀρρενωπὴν, ζωντανὴν, παρεμφερῆ πρὸς τὴν γλώσσαν των δημοτικῶν τραγουδιῶν, μὲ στίχους μικροτέρους καὶ ρυθμοὺς γοργοτέρους, μὲ μελωδίας ἐνθουσιώδεις, ἐμπνευσμένας ἀπὸ κλέφτικα ἢ ἑλληνολαϊκὰ ἐν γένει μέλη, ἄς ψάλλουν οἱ Ἕλληνες στρατιῶται τὴν Πατριδα, τ' ἀνδραγαθήματα των γενναίων, σκηναὶ μαχῶν, σκηναὶ ἐφόδων, σκηναὶ ἠρωϊκῆς αὐτοθυσίας.

Ἄς παρασταθῇ ὁ σημαιοφόρος πίπτων ὑπὲρ τῆς ἱερᾶς σημαίας, ἡ ὁποία, ἀνταμειβουσα αὐτόν, τὸν καλύπτει ὡς πολυτίμιον σάβανον. Ἄς εἰκονισθῇ ὁ σαλπικτικὸς σαλπίζων τὴν ἔφοδον, καὶ πληγωμένος ἀκόμη, σαλπίζων πάντοτε, ἐκβάλλων τὴν τελευταίαν του πνοὴν μὲ τὸ τελευταῖον σάλπισμα.

Ἄς ἀποπνέουν πυρίτιδα τὰ τραγούδια ταῦτα. Τὸ μέλος των ἄς περιέχῃ τὴν κλαγγὴν των ὄπλων, τὸν συριγμὸν των σφαιρῶν, τὸν ροῖζον των μυδραλλίων. Ἡ τόλμη τοῦ γενναίου εἰς τὸ ἄκουσμά των, ἄς ὑπερεντείνεται εἰς μεγαλοῦργημα· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἄτολμος, ἢ πολὺ προσκολλημένος εἰς τὴν ζωὴν, ἄς αἰσθάνεται ὅτι ἀρπάζεται ἀπὸ τοὺς ὄμους καὶ ὠθεῖται ἔξω αὐτὸς εἰς τὴν ἀντάραν τοῦ κινδύνου.

Συμπέρασμα. Τὰ κατάλληλα, τὰ ὥραια, τὰ ἐμπνευσμένα ποιήματα δὲν θὰ εὑρεθοῦν ἔτοιμα, περιμένοτα ὡς καλαπόδια νὰ προσαρμωθοῦν εἰς αὐτὰ αἱ μελωδίαί. Καὶ τὰ ποιήματα πρέπει νὰ δημιουργηθοῦν.»

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης.

* Ἐξεδόθησαν τελευταίως τὰ ἀποτελέσματα των ἐξετάσεων τοῦ Ὁδείου κατὰ τὸ λῆξαν σχολικὸν ἔτος. Κατὰ ταῦτα διπλωμάτων ἠξιώθησαν διὰ μὲν τὴν *Μονοδίαν* τοῦ

ἴσματος 4 δεσποινίδες καὶ εἰς διὰ τὴν Ἑκκλ. μουσικὴν, διὰ τὸ *κλειδοκίμβalon* 6 δεσποινίδες, διὰ τὴν διδασκαλίαν βιολίου καὶ *ὄρχήστρας* 1, διὰ τὴν *ἐνοργάνωσιν* καὶ *διεύθυνσιν μπάντας* 1, διὰ τὴν *ἁρμονίαν* 14, ἔξ ὧν 4 ἄνδρες. Τιμητικῶν δὲ βραβείων ἔτυχον αἱ ἐξῆς: ἡ δ. Καλλιρρῶη Κωνσταντινίδου (μονοψῆδία) τὸ χρυσοῦν μετάλλιον Ἀνδρέου καὶ Ἰφιγενείας Συγγροῦ, ἡ δ. Ἐρασμία Ἀναστασιάδου (μονοψῆδία) χαλκοῦν μετάλλιον, τὸ δὲ Οἰκονόμιον βραβεῖον τῆς ἐν Τεργέστη ἑλληνικῆς Κοινότητος ἐκ 500 δραχμ. ἀπενεμήθη ὡς ἐξῆς: Γ. Σκλάβος δρ. 250 διὰ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὴν μουσικὴν, Ἀντιγόνη Κοψιδᾶ δρ. 100 διὰ τὸ βιολίον, Ἀναστ. Πρίφτης καὶ Χαρίκλεια Βλαστακάκη ἀνά 75 δρ. διὰ τὴν ἐπίδοσιν εἰς τὰ θεωρητικὰ μαθήματα. Ἐκ τοῦ ἀνωτέρου καταλόγου των τελειοποιησάντων πτυχιούχων διαπιστοῦται σπουδαία δυσαναλογία μεταξύ των δύο φύλων. Οἱ νέοι μας διατὶ νὰ εἶνε ἄρα γε ὀλιγαριθμώτεροι των νεανίδων ἐν τῇ σπουδῇ τῆς μουσικῆς;

* Ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Ὁδείου ἐδόθη ὑπὸ των μαθητῶν αὐτοῦ συναυλία ἐκλεκτῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ δημοτικῶν ἰσμάτων ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Κ. Ψάχου.

Κατὰ τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας ἡ ἐντύπωσις ὑπῆρξε λαμπρά.

* Ὁ «Προφήτης Ἠλίας» τοῦ *Μένδελσων* εἶνε τὸ νέον ὄρατόριον, τὸ ὁποῖον ἐξετέλεσε τὸ Ὁδεῖον Λόττνερ εἰς τὸν κήπον των ἐαρινῶν του συναυλιῶν. Ἡ ὑπόθεσις του, δραματικωτάτη ἀναφέρεται εἰς τὴν ζωὴν τοῦ μεγάλου τούτου προφήτου τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ὁ Ἠλίας, ἰκετεύμενος παρὰ πάντων, ἐπικαλεῖται τὸν ἀληθινὸν Θεὸν καὶ θεῖον πῦρ φλέγει τὸ θυσιαστήριον. Δεόμενος δὲ πρὸς τὸν ἀληθῆ Θεόν, φέρει βροχὴν καὶ ἡ χώρα σώζεται.

Τὸ ὄρατόριον αὐτὸ εἶνε ἀπὸ τὰ ὡραιότερα ἔργα τοῦ Μένδελσων καὶ γενικῶς ἐν ἐκ των ἐξοχωτέρων τῆς μουσικῆς τέχνης, ἐκτελεσθὲν θαυμασίως ὑπὸ των μαθητῶν τοῦ Ὁδείου Λόττνερ.

* Ἡ ἀθηναϊκὴ συνάδελφος «Φόρμιγξ» ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτῆς φύλλῳ (Φεβρουαρίου, Μαρτίου) δικαίως κατεξανίσταται κατὰ τοῦ Προέδρου τοῦ Συλλόγου «Τέχνης» κ. Καλογεροπούλου, εἰπόντος ἐν δημοσίᾳ διαλέξει ὅτι οὐδεὶς μέχρι τοῦδε ἐπρονόησε διὰ τὴν περιουλογοῦν των δημοτικῶν ἠμῶν ἰσμάτων. «Παρὰ τοῦ κ. Καλογεροπούλου, προσθέτει ἡ συνάδελφος, ἀλλοίαν ἀνεμένομεν ἀντίληψιν των πραγμάτων. Διότι, ἂν μὴ ἐκ προθέσεως, πάντως ὁμῶς ἐξ ἀγνοίας παρεσιώπησε τὰς μέχρι τοῦδε ὑπὸ πολλῶν καταβαλλόμενας προσπάθειάς, ἰδιαίτατα δὲ τὴν διὰ πραγμάτων σαφῶν καὶ ὠρισμένων μαρτυρουμένην σοβαρὰν ἐπὶ των δημοτικῶν ἰσμάτων ἐργασίαν τοῦ Ὁδείου Ἀθηναίων. Μετ' οὐ πολὺ ὁ Μουσικὸς καὶ Δραματικὸς Σύλλογος θέλει δημοσιεύσει τὰ μέχρι τοῦδε περισυλλεγένητα ἑλληνικὰ δημοτικὰ ἔσματα ὡς ἄδονται κατὰ χώρας. Ἐκ τοῦ πρώτου τούτου δημοσιεύματος, ὑπὲρ οὗ εἰργάσθη μετ' ἀληθοῦς ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ ἰδιαιτέρας φιλοπονίας ὁ καθηγητὴς τοῦ Ὁδείου κ. Ψάχος, θέλετε κρίνει περὶ τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον πρὸ καιροῦ ἀνέλαβε τὸ Ὁδεῖον καὶ ὄπερ ἐξακολούθησει ἐτι ἐπὶ μακρόν.»

Ἄλλ' ἡ ἀγαπητὴ συνάδελφος τὰς λίαν ὀρθὰς καὶ λίαν δικαίας ταύτας παρατηρήσεις ἔπρεπε νὰ κάμῃ καὶ εἰς ἐαυτήν, διότι, διὰ των γραφομένων τῆς, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐν τῷ φύλλῳ Σεπτεμβρίου (π. ἔ.) ἀνευ σχολίων δημοσιευθείσης «Μουσικῆς συνεντεύξεως» ὑπέπεσεν εἰς τὸ αὐτὸ σφάλμα, εἰς ὃ καὶ ὁ Σύλλογος «Τέχνη», παντελῶς δηλονότι σιωπήσασα ἄλλας πολὺ προγενεστέρους τοῦ Ὁδείου ἐργασίας, τυ-

χούσας ἤδη τῶν ἐπαινῶν καὶ τῶν κορυφαίων τῆς συγχρόνου μουσικοφιλολογίας τῆς Δύσεως. Ἄλλως τε δὲ ἡ ἀπὸ τετραετίας μόνις ἀρξασμένη ἐργασία τοῦ Ὁρδείου, καθὼ μῆ-
πω δημοσιευθεῖσα, ἀνήκει εἰς τὸ μέλλον. Ἐν ᾧ λοιπὸν μέ-
τρω μετροῦμεν τῷ αὐτῷ μέτρῳ μετρηθησόμεθα.

Ἐν Κύπρῳ. — Ὁ «Παγκύπριος Διδασκαλικὸς Σύνδεσ-
μος» εἰς τὰ πορίσματα τῆς συζητήσεως αὐτοῦ περὶ τῆς
Δημοτικῆς Παιδείας κατατάσσει καὶ τὸ ἐπόμενον ἐδάφιον.
«Ὁς πρὸς τὴν ἐθνικὴν κατήχησιν συστάσεις ἀπευθύνει ἢ
ἐπιτροπεύει εἰς πάντας τοὺς δημοδιδασκάλους, ὅπως, πλὴν
τῶν ἐθνικῶν καὶ σχολικῶν ἐορτῶν, τῶν ἐθνικῶν μνημο-
σύνων, κάμνωσι κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἐορτὰς τακτικά,
εἰ δυνατόν, λαϊκὰ μαθήματα μετ' ἁσμάτων ἐθνικῶν καὶ
χορῶν καὶ κηρύγματα ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας πρὸς
ἐπίρροσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος τοῦ λαοῦ»

★ Ἐν Δεμοσῶ διεξήχθησαν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς οἰκίας
τοῦ νεαροῦ καθηγητοῦ τοῦ κλειδοκυμβάλου κ. Θεοδ. Ν.
Ρωσιδίου, τροφίμου τοῦ Ὁρδείου τῶν Βρυξελλῶν, αἱ ἐξε-
τάσεις τῶν μαθητικῶν αὐτοῦ, ὑφ' ὧν μετὰ θαυμαστῆς
ἀκριβείας ἐξετελέσθησαν διάφορα ἐκλεκτὰ τεμάχια.

Πρὸς τὸν λαμπρὸν καθηγητὴν τοῦ κλειδοκυμβάλου
ἀπονέμομεν θερμὰ συγχαρητήρια διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς καρ-
ποφόρου διδασκαλίας τῆς μουσικῆς προσπαθείας αὐτοῦ.

★ Ἐπίσης ἐν Δεμοσῶ ἐτελέσθησαν ἐν τῇ αὐτῇ τῆς
Δημοτ. Σχολῆς αἱ ἐξετάσεις εἰς τὴν γυμναστικὴν τῶν μα-
θητικῶν τοῦ παρθεναγωγείου, καθ' ἃς αἱ μαθήτριά ἐφα-
λαν καὶ ἐχόρευσαν καὶ ἐθνικοὺς χορούς. Ἰὸ αὐτὸ δ' ἐπρα-
ξαν καὶ οἱ μαθηταὶ χορεύσαντες ἐθνικοὺς χορούς ὑπὸ τὴν
ὄδηγιαν τοῦ εὐφύμωτος γνωστοῦ κ. Χρ. Ἀποστολίδου.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΝΑ ΤΟΥΣ ΣΥΝΟΙΚΟΥΣ ΛΑΟΥΣ

Προσκληθέντες παρέστημεν πρό τινων ἡμερῶν ἐν τῷ ἐν
Γαλατῆ ἄρμενικῷ ναῷ, ἐν ᾧ, λειτουργοῦντος τοῦ Πανιερ.
Κομιδάς, ἐψάλησαν τὰ λειτουργικὰ ᾄσματα ἐν ἁρμονικῇ
πολυφωνίᾳ ὑπὸ πολυμελοῦς χοροῦ φιλομούσων Ἀρμενίων.
Ἡὐχαριστήθημεν τὰ μέγιστα ἐκ τῆς ἀκροάσεως ταύτης,
διότι μετὰ χαρᾶς ἐπιστοποιήσαμεν, ὅτι ἡ ἄρμενικὴ ἐκ-
κλησιαστικὴ μουσικὴ εἶνε καθ' ὅλα σχεδὸν ὁμοία πρὸς τὰ
ἡμέτερα ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα, τηρουμένων καὶ τῶν 8
Ἦχων τῆς ἡμετέρας μουσικῆς. Ἀπροκαλύπτως δὲ δυνά-
μεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι οἱ ἀδελφοὶ Ἀρμένιοι ἐν τῇ ἱερῇ
τουλάχιστον μουσικῇ αὐτῶν καθ' ὅλα μεθ' ἡμῶν ὁρθοδο-
ξοῦσιν. Ἐν τῇ τετραφώνῳ δὲ ἐκτελέσει τῶν ἐκκλησιαστι-
κῶν ᾄσμάτων μετ' ἐκπλήξεως παρατηρήσαμεν ὅτι οὐδεὶς
γογγυσμὸς ἐκ μέρους τῶν ἐκκλησιαζομένων Ἀρμενίων
παρατηρήθη, ἐν ᾧ παρ' ἡμῖν τοιοῦτόν τι διάβημα θὰ
ἐπλήρου ἐκκωφωτικοῦ θορύβου τὸν ἐκκλησιαστικὸν καὶ
κοινωνικὸν ἡμῶν ὀρίζοντα. Ἀρμονικὴ λοιπὸν πολυφωνία,
καταλλήλως ἐφαρμοζομένη εἰς τὰ ἐθνικὰ ἐκκλησιαστικὰ
ᾄσματα τῶν ἀνά τὴν καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴν χριστιανικῶν
λαῶν, ἐκ τοῦ ἐγχειρήματος τοῦ ἐν Γαλατῆ ἄρμενικοῦ ναοῦ
ἀποδεικνύεται, ὅτι δὲν δύναται νὰ προσκρούσῃ εἰς τὸ
ἐθνικὸν αὐτῶν μουσικὸν συναίσθημα, ἀρκεῖ μόνον κατὰ
τὴν ἑναρμόνισιν νὰ τηρῆται ἀναλλοίωτος ἡ ἀρχικὴ ἐκ-
κλησιαστικὴ μελωδία.

Εἰρηολόγιον Καταβασιῶν. Ἐξεδόθη κατ' αὐτὰς τὸ
ἕκτον ἤδη τὸ «Εἰρηολόγιον Καταβασιῶν» τοῦ αἰεροῦ δικαίου,
ἀργὸν τε καὶ σύντομον, τοῦ Ἰωάννου Πρωτοψάλτου τῆς Μεγ.
τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ ἔκδοσις αὕτη, γενομένη ὑπὸ τοῦ
υἱοῦ αὐτοῦ Δ. Ἰωάννου Πρωτοψάλτου, ἔχει καὶ σημαντικὰς
προσθήκας εἰρηῶν ἀνεκδότων ἐκ τῶν διακωνούντων χειρο-
γράφων τοῦ αἱμνήστου Μουσικοδιόσκου. Ἡ ἔκδοσις,
ἐγκριμένη οὕτω ὑπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, εἶνε ἀνε-
τιπωμένη λίαν καλλιτεχνικῶς καὶ μὲ στοιχεῖα ὡς κα-
νονοργῆ. Εἰς τὰς 512 σελίδας αὐτῆς ἐγκριτοπρῆξεται ὅλος ὁ
κόσμος τῶν εἰρηῶν τῶν καταβασιῶν, οἱ ἅοιαι ἀποτελοῦσι
τὰ ἀρχαιοπρεπέστατα τῆς προγονικῆς ἡμῶν μουσικῆς λεί-
ψανα. Οἱ γινώσκοντες τῆς ἐκκλησιαστικῆς παρρημαντικῆς, καὶ
μάλιστα οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος ἱεροψάλται, πρέπει ἐκ τῶν πρῶ-
των νὰ ἐφοδισθῶσι τὴν νεωτάτην ταύτην ἔκδοσιν, ἣν δια-
κρίνει καὶ ἀγκιστὴ τοπογραφικὴ φίλοκαλία. Τὴν ἀποκλει-
στικὴν πώλησιν τοῦ ἔργου, ἔχουσι τὰ ἐν Γαλατῆ πασίγνωστα
βιβλιοπωλεῖα Δεπάστου, Δφόρα καὶ Γεράρδου. Καὶ τὰ Γραφεῖα
τῆς «Μουσικῆς» δύνανται νὰ διευκολύνωσι τοὺς συνδρομητὰς
αὐτῆς εἰς τὴν προμήθειαν τοῦ ἔργου, εὐ ἢ τιμῇ 25 γρόσια.

★ Ὑπὸ τοῦ φερπέου καὶ μελετηροῦ ἀρχιμανδρίτου κ.
Ἰεζεκιὴλ Βελανιδιώτου, προϊσταμένου τῆς Ἑλληνικῆς Κοι-
νότητος Τεργέστης ἐξεδόθησαν **«Ἀναγκαῖα μεταρροθ-
μίσαις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος»**. Ἐν Ἱεροσο-
λύμοις 1911.

★ **Arthur Maquaire**, tenor solo des Concerts
Colonne «L'Enharmonisme», ἦτοι δοκίμιον ἐπὶ τῆς
ἐξελίξεως τῶν νεωτέρων δυτικῶν τρόπων (Essai sur l'évo-
lution des modes occidentaux modernes), Bruxelles
1910. Τιμᾶται 0,50 φρ. Περὶ τοῦ πρωτοτύπου τούτου πονη-
ματίου θὰ ἐπικυβλώμεν.

★ **Le Salpêtre et les chutes d'eaux en Nor-
vège** par L. De la Vallée Poussin, consul honoraire,
membre C^{de} de l'Académie de Rouen 1912.

★ **«Ἀπ' ὅλα»**. Ὁφειλομένη εἰλικρινῶς νὰ δημολογήσωμεν,
ὅτι ἡ ἐβδομαδικὰ αὕτη εἰκονογραφημένη ἐπιθεώρησις τῆς
Πόλεως μας, ἦν τόσο σθεναρῶς διευθύνει ὁ ῥέκτης καὶ φιλο-
πρόσδος κ. Θ. Καβαλλιέρης Μικροῦτζος, κατέστη μοναδικὸν εἰς
τὸ εἶδος του. Εἶνε καὶ ἐφημερίς, ἢ ὅποια ἐκλεκτικῶς παρκο-
λουθεῖ πᾶσαν ἀξίαν λόγου κοινωνικὴν κίνησιν, εἶνε δὲ σύγγραμμα
καὶ περὶ σπουδαστον Περιοδικόν, τὸ ὅπολον, διὰ σεβαστῶν καὶ
σκοπέμων ἄρθρων ἀπὸ ὅλους τοὺς κλάδους τῆς φιλολογίας,
τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων ἐν γενεῇ, ὡσπερ φίλεργος
μέλιτσα, ἀρῦόμενον, τροφοδοτεῖ οὕτω τὸν λαόν μας λίαν πλου-
σιοπαρόχως καὶ σκοπιμώτατα. Συνιστῶμεν τὴν ἀπόκτησιν
αὐτοῦ εἰς ὅλους τοὺς συνδρομητὰς ἡμῶν. Ἡ συνδρομὴ αὐτοῦ
εἶνε ἄλλως τε τόσο μικρὰ — 25 γρόσια διὰ τὴν Τουρκίαν
καὶ 8 φράγκα διὰ τὸ ἐξωτερικόν — ὥστε ἡ ἀπόκτησις αὐτοῦ
νὰ εἶνε εὐχερεστάτη καὶ διὰ πάντα τὰ βαλάντια. Γραφεῖα
τοῦ «Ἀπ' ὅλα» ἐν Γαλατῆ, Πεμπτοπάζαρον, Σατασῆ Χάν,
ἀριθμὸς 16.

**Ζητεῖται δι' ἐπαρχιακὴν πόλιν μουσικὸς δυνάμενος
νὰ διδάξῃ καὶ νὰ καταρτίσῃ ὀρχήστραν πνευστῶν καὶ
ἐγχόρδων ὀργάνων. Πληροφορίαι εἰς τὴν Διεύθυνσιν
τῆς «Μουσικῆς».**

Δ Η Λ Σ Ι Σ

**Πᾶσα περὶ τῆς διεκπεραιώσεως τοῦ Περιοδικοῦ πα-
ρατήρησις δέον νὰ γίνηται ἐντὸς δύο τὸ πολὺ μηνῶν.**

**Οὐδεμία οἴτησις πρὸς ἐγγραφὴν συνδρομητῶν λαμβά-
νεται ὑπ' ὄψει, ἂν μὴ προκαταβληθῇ ἡ συνδρομὴ.**